

Uchwała Nr XXXIX/834/18
Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego
z dnia 28 sierpnia 2018 r.

w sprawie przyjęcia złożonego przez Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego „Raportu okresowego nr XVI z realizacji Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025 w latach 2016-2017”.

Na podstawie art. 18 pkt 16 w zw. z pkt 2 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 913 z późn. zm.) oraz § 35 ust. 3 i ust. 4 Regulaminu Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego przyjętego w dniu 4 lutego 1999 r. uchwałą Nr III/21/99 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z późn. zm. uchwała się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się złożony przez Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego „Raport okresowy nr XVI z realizacji Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025 w latach 2016-2017” w brzmieniu jak w załączniku do niniejszej uchwały.

§ 2. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Sejmiku Województwa
Warmińsko-Mazurskiego

Jan Bobek

Warmińsko-mazurskie

Załącznik do uchwały Nr XXXIX/834/18
Regionalne Obserwatorium
Terytorialne
Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego
z dnia 28 sierpnia 2018 r.

Strategia

Raport okresowy nr XVI

z realizacji Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego
województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025

w latach 2016-2017

www.warmia.mazury.pl

Spis treści

Wstęp	1
I. Najważniejsze wydarzenia w latach 2016-2017	2
II. Analiza wskaźnikowa realizacji Strategii w kontekście celu głównego i celów strategicznych.....	5
1. Cel główny – Spójność ekonomiczna, społeczna i przestrzenna Warmii i Mazur z regionami Europy.....	5
2. Cel strategiczny 1. Wzrost konkurencyjności gospodarki	10
3. Cel strategiczny 2. Wzrost aktywności społecznej.....	14
4. Cel strategiczny 3. Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych	17
5. Cel strategiczny 4. Nowoczesna infrastruktura rozwoju.....	19
III. Synteza realizacji Strategii.....	22
IV. Realizacja celów operacyjnych Strategii.....	27
Cel strategiczny 1. Wzrost konkurencyjności gospodarki	27
Cel operacyjny 1.1. Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój inteligentnych specjalizacji	27
Cel operacyjny 1.2. Wzrost innowacyjności firm	31
Cel operacyjny 1.3. Wzrost liczby miejsc pracy.....	34
Cel strategiczny 2. Wzrost aktywności społecznej	37
Cel operacyjny 2.1. Rozwój kapitału społecznego	37
Cel operacyjny 2.2. Wzrost dostępności i jakości usług publicznych	40
Cel strategiczny 3. Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych	44
Cel operacyjny 3.1. Doskonalenie administracji	44
Cel operacyjny 3.2. Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej	46
Cel strategiczny 4. Nowoczesna infrastruktura rozwoju	50
Cel operacyjny 4.1. Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności	50
Cel operacyjny 4.2. Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii.....	53
Cel operacyjny 4.3. Poprawa jakości i ochrona środowiska	55
V. Komentarze jednostek monitorujących Strategię na temat jej realizacji	58
VI. Wnioski z realizacji Strategii.....	64
Wykaz skrótów.....	69
Spis tabel, wykresów i map.....	71

**Jednostki odpowiedzialne za opracowanie raportów cząstkowych
w zakresie poszczególnych celów operacyjnych**

Cel główny i cele strategiczne – Departament Polityki Regionalnej

Cel strategiczny 1. Wzrost konkurencyjności gospodarki

Cele operacyjne:

1.1 – Departament Polityki Regionalnej

1.2 – Departament Polityki Regionalnej

1.3 – Departament Polityki Regionalnej

Cel strategiczny 2. Wzrost aktywności społecznej

Cele operacyjne:

2.1 – Biuro Dialogu Społecznego i Pożytku Publicznego

2.2 – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej (departament wiodący) we współpracy
z Departamentem Zdrowia i Departamentem Kultury i Edukacji

Cel strategiczny 3. Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych

Cele operacyjne:

3.1 – Departament Koordynacji Promocji

3.2 – Departament Współpracy Międzynarodowej

Cel strategiczny 4. Nowoczesna infrastruktura rozwoju

Cele operacyjne:

4.1 – Departament Infrastruktury i Geodezji

4.2 – Departament Infrastruktury i Geodezji

4.3 – Departament Ochrony Środowiska

Koordinator opracowania Raportu – Departament Polityki Regionalnej (Regionalne Obserwatorium
Terytorialne)

Wstęp

Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego jest głównym dokumentem planistycznym regionu, stanowiącym koncepcję jego rozwoju społeczno-gospodarczego. Nieodzownym elementem jej realizacji jest monitorowanie, które umożliwia zweryfikowanie, w jakim stopniu osiągnęte są założone cele *Strategii*. W ramach monitoringu gromadzone są informacje o województwie oraz działalności poszczególnych podmiotów i instytucji, przyczyniające się do realizacji celów strategicznych. Zebrane informacje prezentowane są w **raportach okresowych**, które stanowią podstawę do dyskusji nad kierunkiem przyszłych działań rozwojowych, jak również są elementem promocji regionu.

Przedmiotowy raport jest drugim dokumentem prezentującym wyniki monitorowania *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego* do roku 2025, przyjętej 25 czerwca 2013 r. Uchwałą Nr XXVIII/553/13 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Zgodnie z jej zapisami raporty są publikowane w okresach dwuletnich, dlatego niniejszy Raport obejmuje lata 2016-2017. Jednocześnie jest to szesnasty raport od początku monitorowania strategii rozwoju naszego województwa.

Niniejszy Raport, tak jak i poprzednie raporty, opracowano z wykorzystaniem narzędzia udoskonającego system monitorowania pn. *SMS dla Warmii i Mazur – System Monitoringu Strategii*. W raporcie wykorzystano ponadto wyniki badań i analiz dotyczących rozwoju społeczno-gospodarczego kraju i województwa warmińsko-mazurskiego oraz dane Głównego Urzędu Statystycznego, Urzędu Statystycznego w Olsztynie i Eurostatu.

Rozdział I *Najważniejsze wydarzenia w latach 2016-2017* zawiera syntetyczny przegląd najważniejszych wydarzeń, które ułatwią czytelnikowi umieszczenie informacji przedstawionych w kolejnych rozdziałach w odpowiednim kontekście historycznym.

Rozdział II *Analiza wskaźnikowa realizacji Strategii w kontekście celu głównego i celów strategicznych* zawiera przegląd trendów w kształtowaniu się wskaźników opisujących cel główny i cele strategiczne w horyzoncie 2011-2017 (w zależności od dostępności danych w statystyce publicznej). W rozdziale zaprezentowano pozycję regionu na tle kraju i Unii Europejskiej w odniesieniu do podstawowych mierników sytuacji ekonomicznej, społecznej i powiązań sieciowych.

Rozdział IV *Realizacja celów operacyjnych Strategii* przedstawia podejmowane w regionie działania przyczyniające się do osiągnięcia celów Strategii, w ramach których realizowane są projekty i inicjatywy, natomiast rozdział III *Synteza realizacji Strategii* jest próbą podsumowania wszystkich działań w badanym okresie.

Zdecydowana większość zaprezentowanych danych to informacje jednostek zaangażowanych w system monitorowania, uzupełnionych danymi zbieranymi przez jednostki samorządu terytorialnego, uczelnie, instytucje oraz inne podmioty w województwie. Ocena działań rozwojowych oraz wskazówki dotyczące przyszłości, zawarte są w rozdziałach podsumowujących: V. *Komentarze jednostek monitorujących Strategię na temat jej realizacji* oraz VI. ostatnim rozdziale Raportu *Wnioski z realizacji Strategii*.

I. Najważniejsze wydarzenia w latach 2016-2017

Najważniejszym wydarzeniem w Polsce w 2016 r. Polacy uznali odbywające się latem w Krakowie Światowe Dni Młodzieży. Za najistotniejsze wydarzenie uznało to 14% ankietowanych biorących udział w badaniu Centrum Badań Opinii Społecznej. Drugim najważniejszym wydarzeniem zostało uznane wprowadzenie rządowego programu *Rodzina 500 plus*, które wskazało ponad 10% respondentów. Inne wydarzenia nie skupiły już tak dużej uwagi badanych. Ankietowani wskazywali głównie wydarzenia polityczne jak przeprowadzone w 2015 r. wybory prezydenckie i parlamentarne (3,1%), które nadal wskazywane były przez relatywnie sporą grupę badanych, nową sytuację polityczną związaną ze zmianą układu sił politycznych (2,9%) czy lipcowy szczyt NATO w Warszawie (2,7%). Na liście najważniejszych wydarzeń 2016 r. pojawiły się również wydarzenia religijne jak wizyta Papieża Franciszka w Polsce (3,4%) czy 1050. Rocznica Chrztu Polski (1,1%) oraz sportowe, jak sukcesy polskich piłkarzy na Mistrzostwach Europy w piłce nożnej we Francji (1,6%). Za najważniejsze wydarzenie na arenie międzynarodowej w 2016 r. Polacy uznali wybory prezydenckie w USA i wygraną Donalda Trumpa (20,8%). Ankietowani nie zapomnieli również o wydarzeniach, które w dużej mierze wskazywali w 2015 r. I tak drugim najważniejszym wydarzeniem ankietowani uznali kryzys migracyjny (4,4%), bezpośrednio wynikający z wojny prowadzonej w Syrii/na Bliskim Wschodzie (3,5%) oraz zamachy terrorystyczne (2,9%). Wydarzenia te nie straciły na aktualności i nadal są postrzegane wśród tych, które mają największy wpływ na sytuację na świecie¹.

W 2017 r. nie było jednego wydarzenia które zdominowałoby świadomość Polaków. Według ankietowanych największe znaczenie miała jednak szeroko rozumiana reforma sądownictwa wraz ze wszelkimi mniejszymi zmianami w tej dziedzinie (7%). Następnym wydarzeniem uznawanym za najważniejsze w 2017 r. była kontynuacja programu *Rodzina 500 plus*. Program ten został wprowadzony w kwietniu 2016 r., jednak rok 2017 był pierwszym, w którym świadczenie to obejmowało pełne 12 miesięcy i być może to spowodowało wybór tego wydarzenia przez część badanych. Kolejnym wydarzeniem wskazywanym przez respondentów był awans piłkarskiej reprezentacji Polski na Mistrzostwa Świata w Rosji (4%). Awans reprezentacji Polski jest jedynym niepolitycznym wydarzeniem w zestawieniu, na które zwróciło uwagę więcej niż 1% ankietowanych. Innymi wydarzeniami które wskazywali badani były m.in.: wizyta Donalda Trumpa w Polsce oraz decyzja o nieprzyjmowaniu uchodźców/imigrantów które wskazało po 3% respondentów. Za najważniejsze wydarzenie na świecie w 2017 r. ankietowani uznali tak samo jak w 2016 r. wybór Donalda Trumpa na prezydenta USA wraz z jego działalnością oraz protestami prowadzonymi przeciwko niemu (9%). Kolejnymi wydarzeniami mającymi duże znaczenie na arenie międzynarodowej były w dalszym ciągu problem imigrantów i uchodźców (5%), ataki terrorystyczne (3%) oraz wojna w Syrii/na Bliskim Wschodzie (2%). Nowym zagrożeniem które zaniepokoiło Polaków w 2017 r. jest sytuacja na Półwyspie Koreańskim oraz próby broni atomowej przeprowadzane przez Koreę Północną, które wskazało 4% ankietowanych².

W latach 2016-2017 w województwie warmińsko-mazurskim zostało ukończonych kilka ważnych inwestycji drogowych. Oddano do użytku m.in. 6 odcinków drogi ekspresowej S7 o łącznej długości 61,6 km leżących w ciągu Elbląg – Napierki (granica województwa) oraz odcinek Olsztyn-Olsztyniek

¹ *Najważniejsze dla Polski i dla świata wydarzenia roku 2016*. Komunikat z badań nr 178/2016, Centrum Badań Opinii Społecznej, Warszawa, grudzień 2016 r.

² *Wydarzenie roku 2017 w Polsce i na świecie*. Komunikat z badań nr 2/2018, Centrum Badań Opinii Społecznej, Warszawa, styczeń 2018 r.

o długości 13,4 km wchodzący w skład drogi ekspresowej S51. W lipcu 2016 r. rozpoczęto pracę nad budową drugiego odcinka południowej obwodnicy Olsztyna, którego zakończenie planowane jest na 2018 r.³ W przypadku infrastruktury kolejowej w 2017 r. zostały podpisane umowy na modernizację linii nr 219 Olsztyn Główny – Ełk⁴ oraz linii nr 216 Działdowo – Olsztyn Główny⁵. Największe inwestycje w infrastrukturę transportową w województwie warmińsko-mazurskim współfinansowane są ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, inwestycje drogowe dofinansowywane są w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020, natomiast inwestycje kolejowe w ramach Programu Operacyjnego Polska Wschodnia 2014-2020. W 2016 r. został otwarty również pierwszy w północno-wschodniej części Polski – Port Lotniczy Olsztyn-Mazury, który jest wielką szansą na zwiększenie atrakcyjności regionu pod względem inwestycyjnym oraz turystycznym. Nowa inwestycja powstała w miejscu dawnego lotniska wojskowego w Szymanach koło Szczytna. Lotnisko uzyskało certyfikat Urzędu Lotnictwa Cywilnego 18 stycznia 2016 r. natomiast 21 stycznia odbył się pierwszy rejsowy lot z Szyman⁶. W ciągu pierwszego roku działalności lotniska odprawionych zostało na nim 50 tys. pasażerów, w 2017 r. nastąpił wzrost liczby odprawionych pasażerów o ponad 100% i ich liczba wyniosła ponad 100 tys.⁷

W latach 2016-2017 w województwie warmińsko-mazurskim nastąpił znaczny rozwój przedsiębiorczości. Warmińsko-Mazurska Specjalna Strefa Ekonomiczna, która jest obszarem gruntów przeznaczonych pod inwestycje gospodarcze, na których przedsiębiorstwa mają możliwość skorzystania z ulg podatkowych, zwiększyła swoją powierzchnię o ponad 300 ha, co stanowi wzrost jej powierzchni o prawie 30%. W ciągu dwóch lat na terenie W-MSSE powstało 1 876 nowych miejsc pracy, a wartość nakładów inwestycyjnych wyniosła prawie 1,9 mld zł⁸. Warto również wspomnieć o firmie Zortrax S.A. z Olsztyna, która została laureatem Nagrody Gospodarczej Prezydenta RP w kategorii Startup_PL. Nagroda ta wręczana jest dla najlepszego polskiego przedsiębiorstwa, które istnieje na rynku nie dłużej niż 5 lat i wprowadziło w tym czasie na rynek innowację produktową lub technologiczną⁹.

8 grudnia 2016 r. Komisja Europejska zatwierdziła Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020, którego głównym zadaniem jest wspieranie transgranicznej współpracy w sferze społecznej, środowiskowej, gospodarczej i instytucjonalnej. Uruchomienie Programu pozwoli beneficjentom m.in. z województwa warmińsko-mazurskiego na realizację polsko-rosyjskich projektów transgranicznych z dziedziny kultury i dziedzictwa naturalnego, ochrony środowiska, infrastruktury drogowej i telekomunikacyjnej, a także infrastruktury przejść granicznych.

W latach 2016-2017 województwo warmińsko-mazurskie kontynuowało współpracę z takimi partnerami zagranicznymi jak francuski Departament Côtes d'Armor, niemiecki Kraj Związkowy Saksonia-Anhalt, duńska Gmina Bornholm czy ukraiński Obwód Rówieński.

W 2017 r. w naszym województwie odbyły się dwa duże wydarzenia o charakterze konferencyjnym. Pierwszym z nich była olsztyńska konferencja *Strategiczne planowanie rozwoju społeczno-gospodarczego – wymiar krajowy i regionalny*, która odbyła się 30-31 maja. Podczas pierwszego dnia konferencji ponad 100 uczestników reprezentujących 34 instytucje z 16 województw miało okazję

³ <https://www.gddkia.gov.pl>

⁴ <https://kurierkolejowy.eu/aktualnosci/30704/290-mIn-zl-na-modernizacji-linii-szczytno---elk.html>

⁵ <https://kurierkolejowy.eu/aktualnosci/31583/ruszyla-modernizacja-linii-z-olsztyna-do-warszawy.html>

⁶ <http://archiwalnyportal.warmia.mazury.pl/rozwój-regionu/6381-oficjalne-otwarcie-lotniska-w-szymanach>

⁷ <http://www.pasazer.com/lotnisko/2793/slupsk.html>

⁸ <http://www.wmsse.com.pl/podsumowanie-osiagniec-w-m-sse-s-a-w-2017-r/#>

⁹ <http://archiwalnyportal.warmia.mazury.pl/rozwój-regionu/8972-zortrax-najlepszy-start-up-w-kraju-u-marszalka>

wysłuchać 7 wystąpień o roli planowania strategicznego w rozwoju kraju czy regionu. Drugiego dnia spotkania odbyły się warsztaty Krajowego Obserwatorium Terytorialnego i Regionalnych Obserwatoriów Terytorialnych oraz posiedzenie Zespołu Sterującego Ewaluacją Polityki Spójności 2014-2020. Organizatorami wydarzenia byli Ministerstwo Rozwoju oraz Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego¹⁰. Drugim wydarzeniem był *I Warmińsko-Mazurski Kongres Przyszłości*. Wydarzenie zgromadziło jednych z najlepszych polskich mówców i inspiratorów, przedsiębiorców z regionu, trenerów i mentorów oraz dynamicznie rozwijające się start-upy. Uczestnicy *Warmińsko-Mazurskiego Kongresu Przyszłości* wzięli udział w szkoleniach dla menedżerów klubów fitness, ośrodków sportowych, blogerów fitness oraz w szkoleniach związanych z nowymi technologiami i innowacjami w biznesie. Dyskutowano także o wpływie kontaktów międzynarodowych na przyszłość regionu i jego mieszkańców czy ściągnięciu biznesu na Warmię i Mazury. Przedstawiono także ideę międzynarodowego stowarzyszenia Cittaslow¹¹.

¹⁰ <http://warmia.mazury.pl/rozwoj-regionu/aktualnosci/653-rozmowy-o-strategicznym-planowaniu>

¹¹ <http://warmia.mazury.pl/polityka-spoleczna/aktualnosci/1553-tlumy-odwiedzily-i-warminsko-mazurski-kongres-przyszlosci>

II. Analiza wskaźnikowa realizacji Strategii w kontekście celu głównego i celów strategicznych

1. Cel główny – Spójność ekonomiczna, społeczna i przestrzenna Warmii i Mazur z regionami Europy

Cel główny *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025* obejmuje trzy rodzaje spójności: ekonomiczną, społeczną i przestrzenną. Zatem realizację celu *Strategii* należy także rozpatrywać w trzech powyższych obszarach, które monitorują następujące wskaźniki:

- PKB na mieszkańca jako % średniej krajowej (w cenach bieżących);
- Udział aktywnych zawodowo w wieku produkcyjnym w ogóle mieszkańców w wieku produkcyjnym;
- Wskaźnik dostępności komunikacyjnej.

Z uwagi na złożoność problematyki spójności, oprócz wyżej wymienionych wskaźników celu głównego, warto przedstawić także inne wskaźniki, które będą stanowiły kontekstowe tło poruszanych zagadnień. Dzięki temu ukazany zostanie szerszy obraz zmian ekonomicznych, społecznych i przestrzennych zachodzących w województwie warmińsko-mazurskim.

Tabela 1. Wskaźniki celu głównego

Wskaźnik	Miara	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Wartość docelowa 2020	Wartość docelowa 2025
PKB na mieszkańca jako % średniej krajowej (w cenach bieżących)	%	71,9	71,5	71,5	71,5	70,9	b.d.	74,7	77,1
Udział aktywnych zawodowo w wieku produkcyjnym w ogóle mieszkańców w wieku produkcyjnym	%	66,8	66,5	67,8	68,1	69,7	70,6	70,3	71,8
Wskaźnik dostępności komunikacyjnej (wskaźnik złożony)	min.	167	b.d.	b.d.	b.d.	155,7	151 ¹²	-	-

Źródło: opracowanie własne.

Spójność ekonomiczna

Podstawowym wskaźnikiem obrazującym stopień rozwoju ekonomicznego jest **poziom produktu krajowego brutto (PKB) w przeliczeniu na jednego mieszkańca**. W 2015 roku wartość PKB per capita na Warmii i Mazurach kształtowała się na poziomie 33 179 zł, co stanowiło 70,9% średniej krajowej. Wynik ten jest jednym z najniższych w kraju – 14. miejsce wśród wszystkich polskich województw. Wartość PKB per capita w naszym regionie jest porównywalna z takimi województwami jak świętokrzyskie, podlaskie, podkarpackie i lubelskie, czyli regionami stanowiącymi obszar Polski Wschodniej.

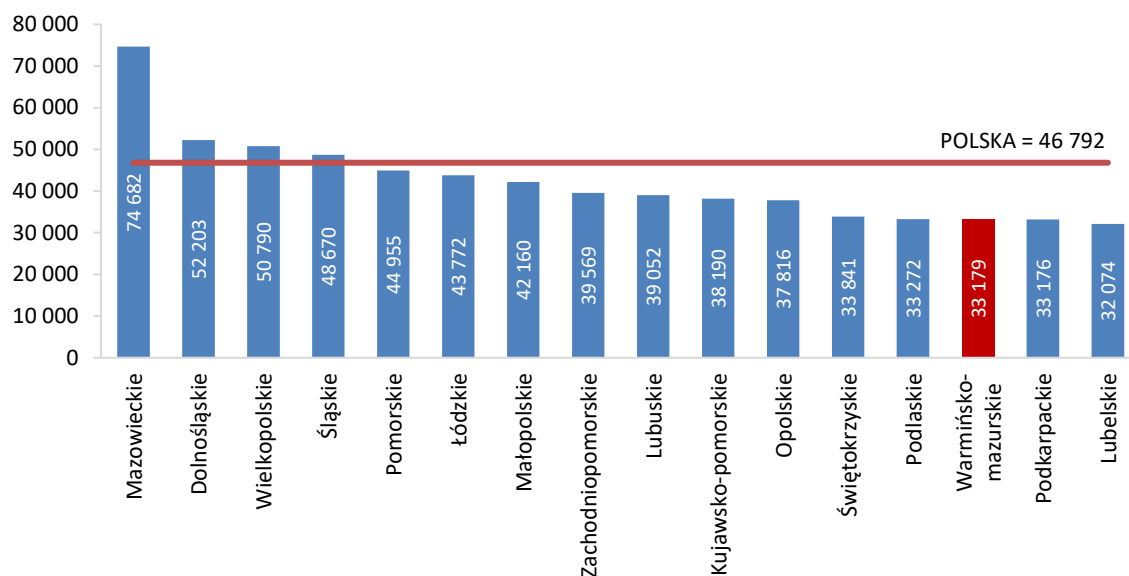
Wartość PKB per capita w województwie warmińsko-mazurskim w cenach bieżących z roku na rok wzrasta, aczkolwiek stopniowo maleje jego relacja do średniej krajowej. Na przykład w 2015 roku wartość PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca w cenach bieżących w porównaniu do roku 2004 wzrosła blisko o 79,5% (z 18 490 zł w 2004 r. do 33 179 zł w 2015 r.). Jednocześnie w okresie tym relacja PKB per capita w stosunku do średniej krajowej zmalała (z 75,7% w 2004 r. do 70,9% w 2015 r.).

Na sytuację tę wpływa polaryzacja polskich województw – regiony bogatsze, o lepszej infrastrukturze i bazie produkcyjnej rozwijają się szybciej od słabszych województw, które mają gorszą sytuację wyjściową i muszą nadrabiać zaległości rozwojowe z poprzednich lat. Należy także mieć na uwadze,

¹² Dane za 2018 r.

iz ponad 1/5 krajowego PKB generowana jest w województwie mazowieckim i to przede wszystkim bardzo dynamiczny rozwój tego regionu powoduje, iz w innych województwach maleje udział PKB per capita w relacji do średniej krajowej.

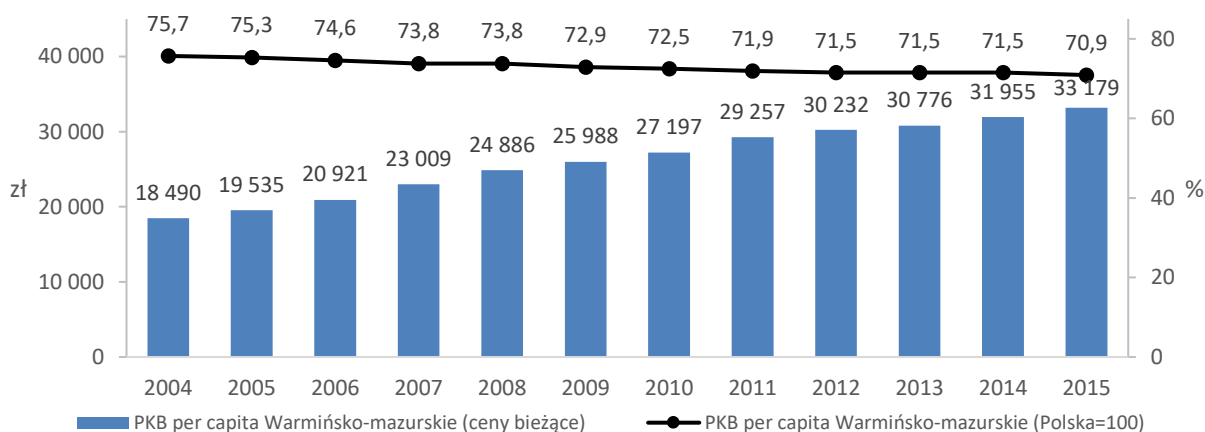
Wykres 1. PKB per capita wg województw w cenach bieżących – 2015 rok (w zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

W Strategii przyjęto, iz wartość docelowa wskaźnika PKB na mieszkańca jako % średniej krajowej (w cenach bieżących) w 2020 roku wyniesie 74,7%. Mając jednak na uwadze bardziej dynamiczny rozwój regionów lepiej rozwiniętych oraz obserwowane w ostatnich latach pogłębiające się zróżnicowania w relacji PKB per capita województwa warmińsko-mazurskiego do średniej krajowej, osiągnięcie założonej wartości docelowej w 2020 jest celem bardzo ambitnym.

Wykres 2. PKB per capita w województwie warmińsko-mazurskim (w zł) i jego relacja do średniej krajowej (Polska=100) w latach 2004-2015

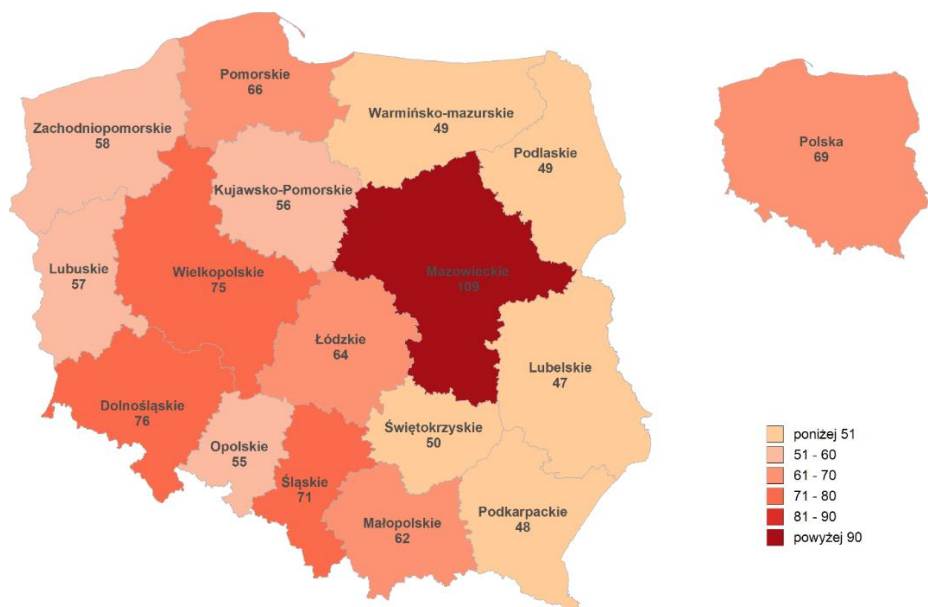

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Warmia i Mazury są integralną częścią Unii Europejskiej, dlatego też analizując regionalną spójność ekonomiczną warto odnieść sytuację w naszym województwie do innych regionów Unii Europejskiej. Województwo warmińsko-mazurskie charakteryzuje się jedną z najniższych w skali kraju relacją PKB per capita w stosunku do UE-28 według parytetu siły nabywczej waluty. W województwie warmińsko-mazurskim w 2015 roku udział ten stanowił 49% wartości ogółem dla UE-28. Pod tym względem nasz

region zajął 13. miejsce (wspólnie z województwem podlaskim). Niższe wartości wystąpiły jedynie w pozostałych dwóch województwach Polski Wschodniej, tj. podkarpackim (48%) i lubelskim (47%). Tym samym województwo warmińsko-mazurskie pozostaje jednym z najmniej zamożnych regionów całej Unii Europejskiej.

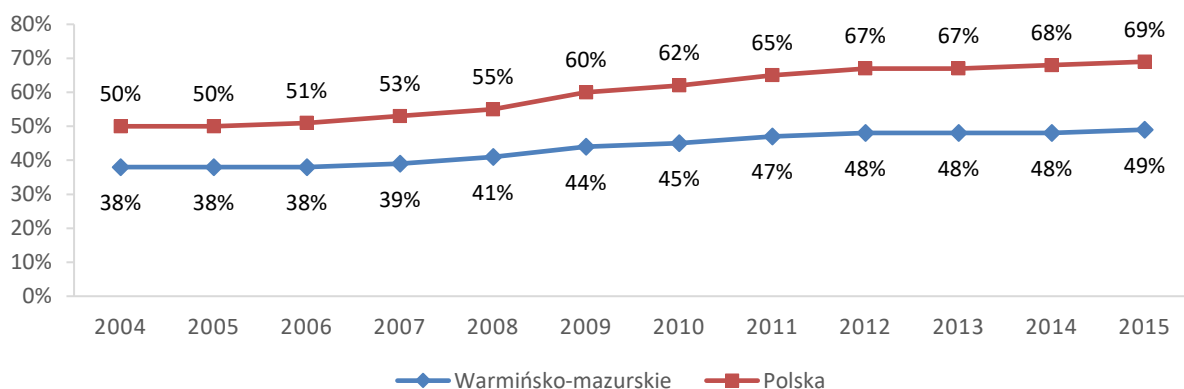
Mapa 1. Relacja PKB per capita do UE-28 według parytetu siły nabywczej waluty w 2015 roku (UE-28=100)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat.

W ostatnich latach województwo warmińsko-mazurskie dynamicznie nadrabia jednak dystans rozwojowy, ponieważ sukcesywnie wzrasta relacja PKB per capita na Warmii i Mazurach w stosunku do średniej europejskiej. Udział ten w 2015 roku kształtował się na poziomie 49% średniej unijnej, natomiast jeszcze w 2004 roku wartość PKB per capita w województwie warmińsko-mazurskim stanowiła zaledwie 38% wartości odnotowanej średnio w Unii Europejskiej. Niniejsze dane świadczą o systematycznie postępującym procesie konwergencji, czyli upodobniania się pod względem gospodarczym Warmii i Mazur do pozostałych regionów UE. Tym samym w województwie warmińsko-mazurskim mamy do czynienia z poprawą warunków życia ludności, które coraz bardziej zbliżają się do standardów europejskich.

Wykres 3. Relacja PKB per capita do UE-28 według parytetu siły nabywczej waluty w latach 2004-2015 (UE-28=100)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat.

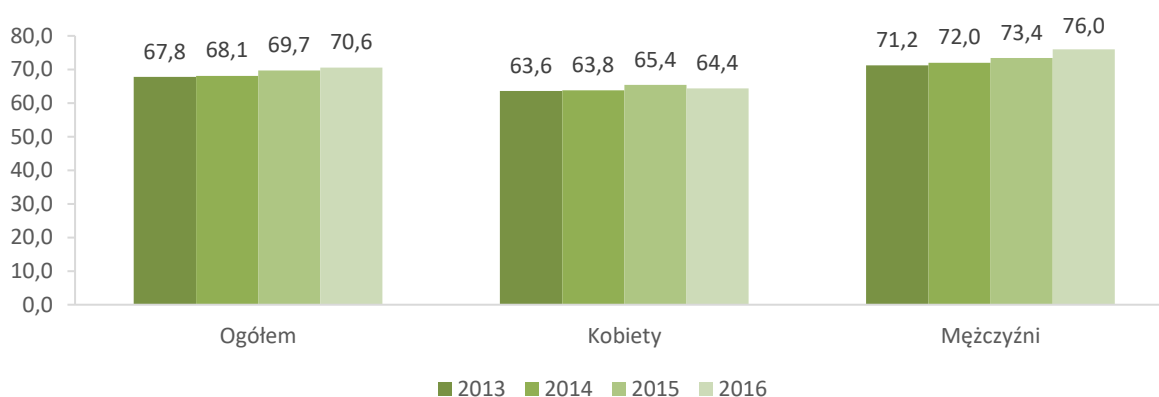
Spójność społeczna

W *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025* spójność społeczną monitoruje wskaźnik **udziału aktywnych zawodowo w wieku produkcyjnym w ogóle mieszkańców regionu w wieku produkcyjnym**¹³. Wskaźnik ten pokazuje, jak kształtuje się udział osób, które pracują (pracujący) bądź chcą pracować (bezrobotni), w ogólnej liczbie ludności województwa w wieku produkcyjnym (tj. 18-59/64 lat). W 2016 roku wartość niniejszego wskaźnika wynosiła 70,6% i w porównaniu do 2013 roku zwiększyła się o 2,8 punktu procentowego. W analogicznym okresie w Polsce odnotowano nieco wolniejszy wzrost, który wyniósł 1,7 punktu procentowego – z 73,5% w 2013 roku do 75,2% w roku 2016. Pomimo szybszej dynamiki wzrostu wskaźnika w województwie warmińsko-mazurskim niż w średnio w Polsce, w naszym regionie pozostaje on najniższy w skali całego kraju.

W *Strategii* przyjęto, iż w 2020 roku wartość wskaźnika **udziału aktywnych zawodowo w wieku produkcyjnym w ogóle mieszkańców wieku produkcyjnym** wyniesie 70,3%. Cel ten został jednak osiągnięty już w 2016 roku (70,6%). Jeżeli w przyszłości utrzyma się pozytywna tendencja wzrostowa na rynku pracy, to należy spodziewać się, iż wartość niniejszego wskaźnika w najbliższych latach będzie sukcesywnie wzrastać.

Szczególnie ważne jest utrzymanie wysokiej aktywności zawodowej wśród kobiet, które z powodu macierzyństwa i tradycyjnego modelu rodziny, w tym sprawowania funkcji opiekuńczych, wciąż charakteryzują się niższą aktywnością zawodową niż mężczyźni. W województwie warmińsko-mazurskim w latach 2013-2016 można zaobserwować dwie tendencje. Pierwsza z nich to lata 2013-2015, kiedy to aktywność zawodowa kobiet w wieku produkcyjnym stale wzrastała – z 63,6% w 2013 roku do 65,4% w 2015 roku. Natomiast druga tendencja zauważalna jest w latach 2015-2016, kiedy to aktywność zawodowa kobiet zmalała o 1 punkt procentowy – do 64,4%. Jest to szczególnie niepokojąca tendencja, ponieważ w kraju w latach 2013-2016 widoczny był stały wzrost współczynnika aktywności wśród kobiet w wieku produkcyjnym – z 69,0% w 2013 roku do 70,7% w roku 2016.

Wykres 4. Udział aktywnych zawodowo w wieku produkcyjnym w ogóle mieszkańców w wieku produkcyjnym w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2013-2016 (w %)

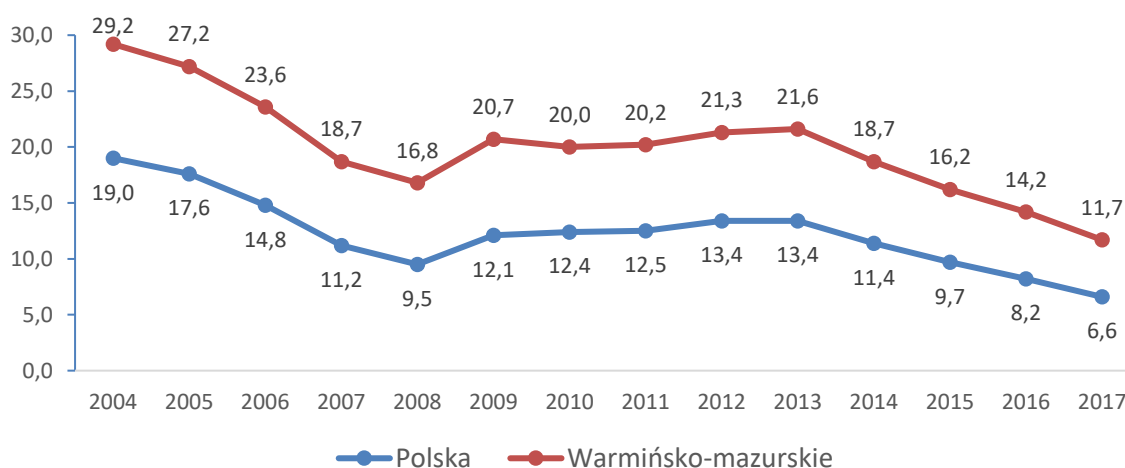
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Innym miernikiem, którego zmiana wskazuje na poprawę spójności społecznej województwa, jest **stopa bezrobocia rejestrowanego**, która przedstawia stosunek liczby zarejestrowanych bezrobotnych do ludności aktywnej zawodowo (tj. sumy pracujących i bezrobotnych). W 2017 roku stopa bezrobocia

¹³ Według GUS, jest to współczynnik aktywności zawodowej ludności w wieku produkcyjnym.

rejestrowanego w województwie warmińsko-mazurskim kształtowała się na poziomie 11,7% i była ponad półtorakrotnie wyższa niż przeciętnie w Polsce (6,6%). Pod tym względem region Warmii i Mazur nieprzerwanie od lat zajmuje ostatnie miejsce w kraju. Jednak w porównaniu do 2013 roku stopa bezrobocia w województwie warmińsko-mazurskim zmalała o 9,9 punktu procentowego i był to zdecydowanie wyższy spadek, niż przeciętnie w kraju, gdzie stopa bezrobocia zmniejszyła się o 6,8 punktu procentowego.

Wykres 5. Stopa bezrobocia w województwie warmińsko-mazurskim na tle kraju w latach 2004-2017 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W latach 2004-2017 bardzo pozytywną tendencją występującą na warmińsko-mazurskim rynku pracy jest systematyczne zmniejszanie się dystansu między stopą bezrobocia odnotowywaną w kraju i w województwie. Jeszcze w 2004 roku dystans ten wynosił ponad 10 punktów procentowych, kiedy to stopa bezrobocia w kraju wynosiła 19,2%, a w województwie 29,2%. Tymczasem w 2017 roku rozbieżność ta zmniejszyła się do 5,1 punktu procentowego.

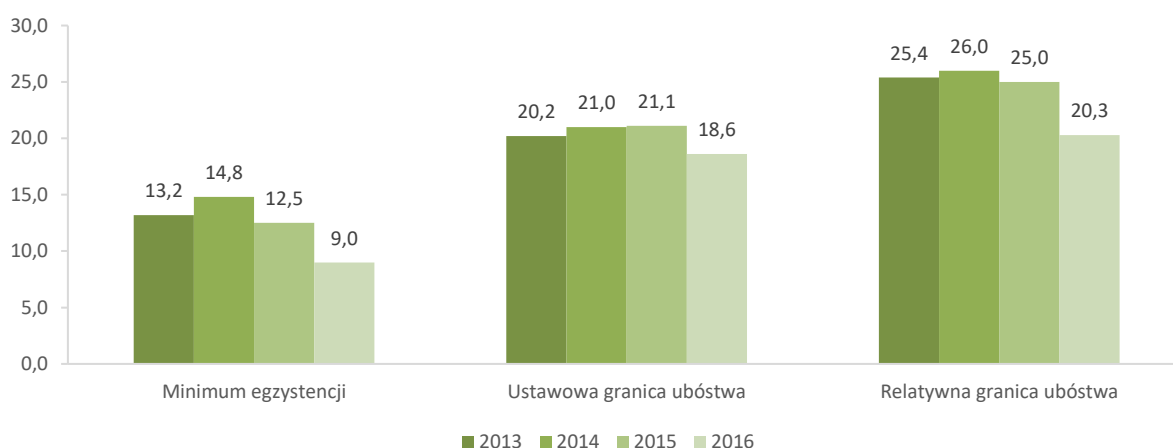
Pomimo zaobserwowanego w ostatnim czasie wzrostu wartości współczynnika aktywności zawodowej i spadku bezrobocia, Warmia i Mazury pozostają jednym z najuboższych regionów w skali całego kraju. W ostatnich latach widoczny jest jednak spadek wskaźników ubóstwa w województwie. Jednym z takich wskaźników jest stopa ubóstwa ustawowego¹⁴, która stanowi kryterium dochodowe w pomocy społecznej. W 2016 roku wyniosła ona 18,6% i była o 1,6 punktu procentowego niższa niż w 2013 roku. Pod tym względem region zajął 14. miejsce w kraju. W 2013 roku było to zaś miejsce 16. Innym wskaźnikiem przedstawiającym ubóstwo jest stopa ubóstwa relatywnego¹⁵. Jej wartość w ostatnim czasie również zmalała, z 25,4% w 2013 roku (16. miejsce w kraju) do 20,3% w 2016 roku (15. miejsce w kraju). Poziom ubóstwa mierzy także wskaźnik minimum egzystencji¹⁶. W 2016 roku na Warmii i Mazurach jego wartość wyniosła 9,0%, co oznacza spadek w stosunku do 2013 roku o 4,2 punktu procentowego. Pomimo znacznej poprawy sytuacji wartość tego wskaźnika w województwie warmińsko-mazurskim pozostaje najwyższa w skali całego kraju.

¹⁴ Definicja GUS: tzw. ustawowa granica ubóstwa - kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia z pomocy społecznej.

¹⁵ Definicja GUS: Relatywna granica ubóstwa - 50% średnich wydatków (ekwiwalentnych) gospodarstw domowych.

¹⁶ Definicja GUS: Poziom minimum egzystencji obliczany przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych (IPISS) - jako granica ubóstwa skrajnego. Minimum egzystencji wyznacza poziom zaspokojenia potrzeb, poniżej którego występuje biologiczne zagrożenie życia oraz rozwoju psychofizycznego człowieka.

Wykres 6. Wskaźniki ubóstwa w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2013-2016 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS.

Spójność przestrzenna

W ostatnich latach na Warmii i Mazurach widoczna jest nieznaczna poprawa spójności przestrzennej, co obrazują wskaźniki związane z czasem dojazdów. W *Strategii* przyjęto iż spójność przestrzenną monitoruje **wskaźnik dostępności komunikacyjnej województwa** (wskaźnik złożony). Przedstawia on sumę średnich czasów dojazdu do Olsztyna z miast powiatowych województwa drogami oraz koleją. W 2018 roku jego wartość uległa poprawie i wyniosła 151 minut. W porównaniu do 2015 roku jego wartość obniżyła się blisko o 5 minut, a tym samym czas dojazdu do Olsztyna stał się jeszcze krótszy. W 2011 roku wartość wskaźnika dostępności komunikacyjnej województwa wynosiła jeszcze 167 minut.

Dzięki inwestycjom na głównych drogach regionu skrócił się także średni czas dojazdu z Olsztyna do stolic sąsiadujących województw (w transporcie drogowym i kolejowym) z 336 minut w 2016 r. do 328 minut w 2018 r.

2. Cel strategiczny 1. Wzrost konkurencyjności gospodarki

Strategia zakłada, że szeroko rozumiany wzrost konkurencyjności gospodarki województwa warmińsko-mazurskiego będzie wynikiem rozwoju inteligentnych specjalizacji, wzrostu innowacyjności firm oraz wzrostu liczby miejsc pracy.

Tabela 2. Wskaźniki celu strategicznego 1. Wzrost konkurencyjności gospodarki

Wskaźnik	Miara	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Wartość docelowa 2020	Wartość docelowa 2025
Wartość dodana brutto (w cenach bieżących) na 1 pracującego (wg faktycznego miejsca pracy)	zł	86 635	91 332	94 320	97 247	100 026	b.d.	105 470	155 077
Nakłady na działalność B+R jako % PKB (GERD)	%	0,44	0,48	0,36	0,27	0,32	b.d.	1,4	2,1
Pracujący w gospodarce regionu wg faktycznego miejsca pracy	osoby	422 880	418 071	419 637	426 348	433 237	443 287	424 164	411 155

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Wzrost konkurencyjności regionu przede wszystkim mierzy **wskaźnik wartości dodanej brutto (w cenach bieżących) na 1 pracującego (według faktycznego miejsca pracy)**, który jest jednocześnie

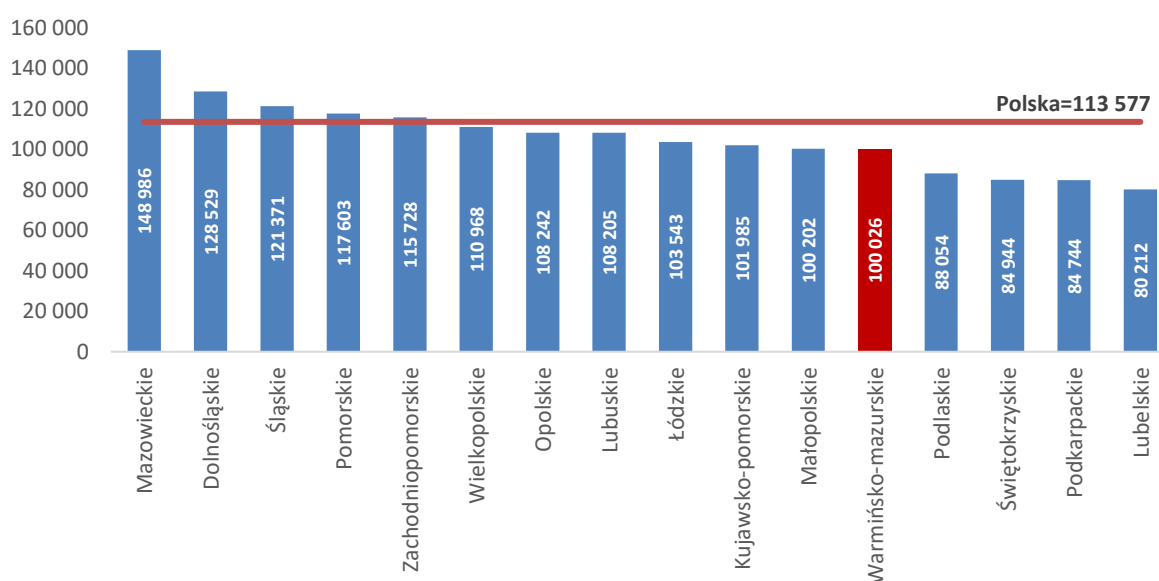
jednym ze wskaźników monitorujących *Cel strategiczny 1. Wzrost konkurencyjności gospodarki*. Przedstawia on, jaka część produkcji wytworzonej w określonym czasie przy pominięciu ponoszonych kosztów przypada na jednego pracującego. Innymi słowy wskaźnik ten mierzy wydajność pracy, a zarazem pokazuje jak konkurencyjna i zamożna jest gospodarka regionu.

W województwie warmińsko-mazurskim w 2015 roku wartość dodana brutto (WDB) w przeliczeniu na jednego pracownika kształtowała się na poziomie 100 026 zł (12. miejsce w kraju). Jest to najwyższa wartość ze wszystkich województw Polski Wschodniej. Jednocześnie w 2015 roku osiągnięto już blisko 95% wartości celu założonego na 2020 rok (105 470 zł).

W porównaniu do 2013 roku wartość dodana brutto w przeliczeniu na jednego pracującego wzrosła o 6,0%. Jednakże średnio w kraju wzrost ten był znacznie wyższy i wyniósł 15,0%. Dane te oznaczają, że w województwie warmińsko-mazurskim wydajność prac wzrasta znacznie wolniej niż średnio w kraju, co może negatywnie przełożyć się na nadrobienie zaległości rozwojowych oraz poprawę jakości życia mieszkańców.

Jednocześnie w 2015 roku wartość dodana brutto w przeliczeniu na jednego pracownika w województwie warmińsko-mazurskim stanowiła 88% średniej krajowej. Jest to poziom zbliżony do regionów takich jak: małopolskie (88,2%), kujawsko-pomorskie (89,8%) czy łódzkie (91,2%).

Wykres 7. Wartość dodana brutto na 1 pracującego w cenach bieżących w 2015 roku (w zł) według województw

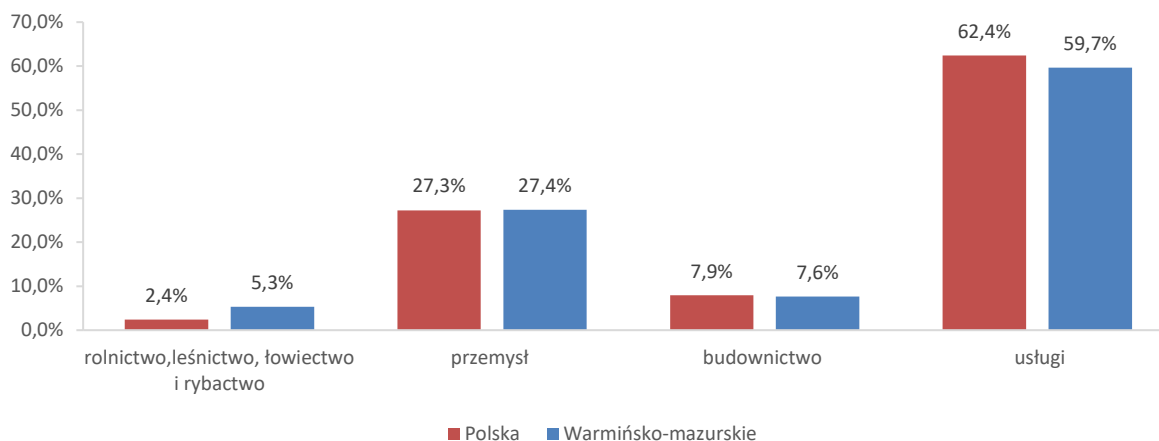

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Analizując wzrost konkurencyjności gospodarki regionu warto zwrócić uwagę na **udział poszczególnych sektorów w wytworzeniu wartości dodanej brutto**. Najwyższy udział w wytwarzaniu wartości dodanej brutto w 2015 roku miał sektor usługowy, który generował 59,7% ogółu jej wartości (w kraju 62,4%). Na drugim miejscu znalazł się przemysł, który wytwarzał 27,4% całkowitej wartości dodanej brutto regionu. Był to nieznacznie wyższy odsetek niż średnio w kraju, gdzie przemysł odpowiadał za wytworzenie 27,3% ogólnej wartości dodanej brutto. Na trzeciej pozycji uplasowało się zaś budownictwo, które odpowiadało za 7,6% wartości dodanej brutto wytwarzanej w województwie (w kraju 7,9%). Na Warmii i Mazurach szczególnie wysoki jest udział wartości dodanej brutto wytwarzanej przez sektor rolniczy. W 2015 roku wyniósł on 5,3% (w kraju 3,1%). Taki stan rzeczy wynika

z konkurencyjności produkcji rolnej, która w regionie Warmii i Mazur jest jedną z najwyższych w kraju i charakteryzuje się bardzo wysoką wydajnością.

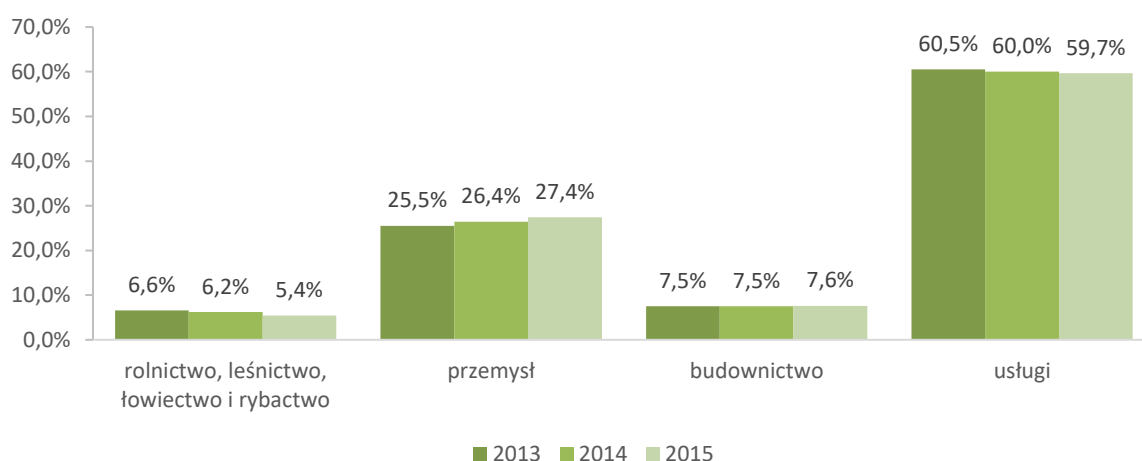
Wykres 8. Struktura wartości dodanej brutto w województwie warmińsko-mazurskim i Polsce w 2015 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Analizując zmiany w strukturze WDB w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2013-2015 dostrzec można interesującą tendencję, którą jest spadek wartości dodanej brutto wytwarzanej w sektorze rolniczym i usługowym na rzecz wzrostu wartości dodanej brutto w sektorze przemysłowym. W 2015 roku odsetek WDB wytwarzanej w przemyśle wyniósł 27,4% i w porównaniu do 2013 roku zwiększył się o 1,9 punktu procentowego. Jest to bardzo pozytywne zjawisko, gdyż przemysł znajduje się na pierwszym planie w nowym modelu wzrostu dla gospodarki UE, jaki przedstawiono w strategii *Europa 2020*. Dzieje się tak, ponieważ dzięki produkcji przemysłowej możliwy jest szybszy wzrost gospodarczy i poprawa sytuacji na rynku pracy. WDB wytwarzana w budownictwie jest natomiast stała i w latach 2013-2015 kształtowała się na poziomie ok. 7,5%.

Wykres 9. Zmiany w strukturze WDB w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2013-2015

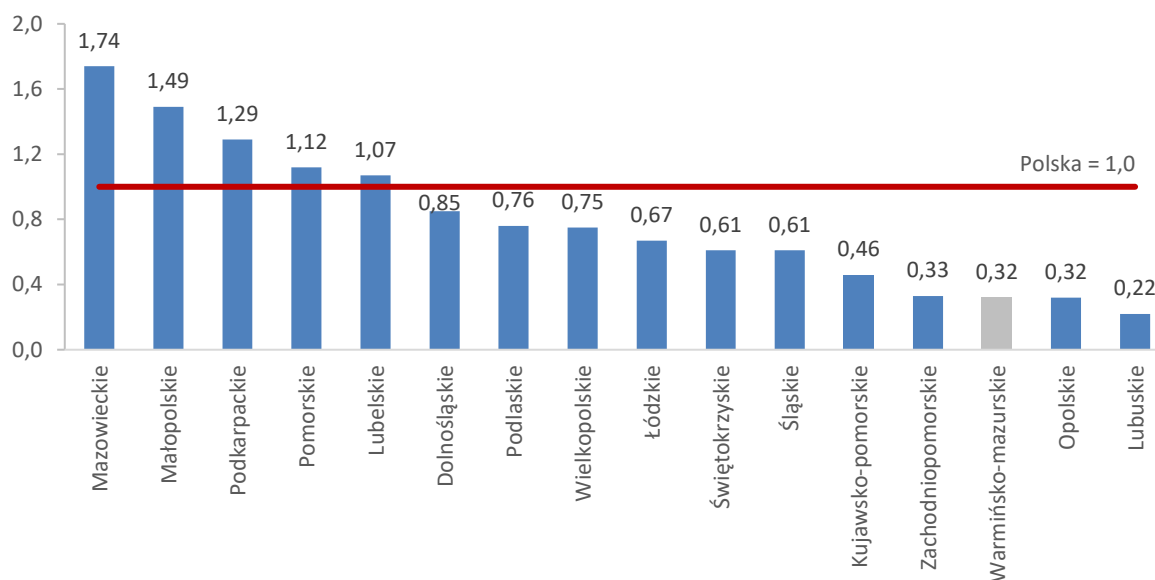

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Wzrost wydajności pracy niewątpliwie powiązany jest ze wzrostem innowacyjności, a to wiąże się z wysokością **nakładów na działalność badawczo-rozwojową (B+R) wyrażoną jako procent PKB**

(GERD¹⁷). Dlatego też GERD jest jednym ze wskaźników monitorujących *Cel strategiczny 1. Wzrost konkurencyjności gospodarki*. W województwie warmińsko-mazurskim nakłady te w 2015 roku stanowiły 0,32% PKB, co plasowało region na 14. miejscu w kraju. Największy odsetek odnotowano natomiast w województwie mazowieckim (1,74%), małopolskim (1,49%) oraz podkarpackim (1,29%), tj. województwach, w których ulokowane są komercyjne centra badawcze przedsiębiorstw prywatnych (np. branża lotnicza w województwie podkarpackim). Dla porównania w 2015 roku w skali kraju udział nakładów na B+R w PKB kształtował się na poziomie 1,0%.

Wykres 10. Nakłady na działalność B+R jako % PKB w 2015 roku (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

W województwie warmińsko-mazurskim w 2015 roku nakłady na działalność B+R wyrażone jako procent PKB były niższe niż w 2013 roku - w stosunku do 2013 roku zmalały one o 0,04 punktu procentowego (z 0,36% w 2013 roku do 0,32% w 2015 roku). Jednak w stosunku do 2014 roku wskaźnik GERD zwiększył się o 0,05 punktu procentowego, co oznaczać może odwrócenie tendencji i wzrost przedmiotowego wskaźnika w przyszłych latach. Będzie to bardzo pożądana zmiana, gdyż wartość docelowa wskaźnika GERD na 2020 r. przewidziana w *Strategii* wynosi 1,4% (przy 0,32% odnotowanych w 2015 roku w województwie warmińsko-mazurskim i 1,0% w kraju).

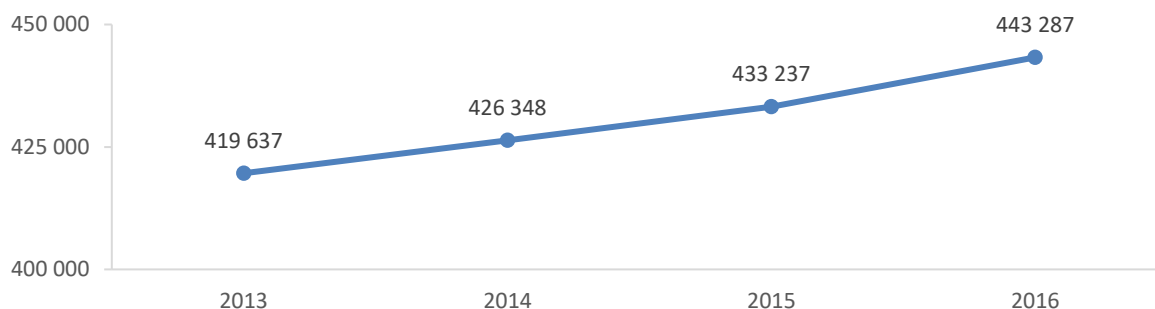
Pomimo relatywnie niskiego odsetka nakładów na działalność B+R w relacji do PKB, w województwie warmińsko-mazurskim na przestrzeni ostatnich lat zwiększa się **liczba jednostek aktywnych badawczo**. W 2016 roku w województwie warmińsko-mazurskim funkcjonowało 98 takich jednostek, co oznacza wzrost w stosunku do 2013 roku o 63,3%. W kraju w latach 2013-2016 dynamika wzrostu liczby jednostek aktywnych badawczo była niższa i wyniosła 56,0%.

Konkurencyjność gospodarki przekłada się na zwiększenie liczby pracujących. W *Strategii* przyjęto zatem, że wskaźnik **pracujący w gospodarce regionu wg faktycznego miejsca pracy** będzie kolejnym miernikiem odpowiedzialnym za mierzenie efektów realizacji *Celu strategicznego 1. Wzrost konkurencyjności gospodarki*. Pozytywną tendencją obserwowaną w regionie jest systematyczny wzrost wartości tego wskaźnika w ostatnich latach. W 2016 roku w regionie Warmii i Mazur pracowało

¹⁷ GERD (Gross Domestic Expenditure on R&D) – krajowe wydatki na badania i rozwój ogółem.

bowiem 443 287 osób, czyli o 23,7 tysiąca osób (tj. o 5,6%) więcej niż w 2013 roku. Liczba pracujących w województwie warmińsko-mazurskim w 2016 roku (443 287 osób) z nawiązką przewyższyła zaplanowany cel zarówno na rok 2020 (424 164 osób), jak i rok 2025 (411 155 osób). Jeżeli obecna tendencja wzrostowa w polskiej gospodarce zostanie utrzymana w przyszłości, to w najbliższych latach należy spodziewać się dalszego wzrostu liczby pracujących w naszym regionie.

Wykres 11. Liczba pracujących w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2013-2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

3. Cel strategiczny 2. Wzrost aktywności społecznej

Zgodnie ze *Strategią* wzrost aktywności społecznej dokonywany jest przez rozwój kapitału społecznego, a także wzrost dostępności i jakości usług publicznych. Stąd też realizację drugiego celu strategicznego monitorują dwa wskaźniki: *wskaźnik syntetyczny aktywności społecznej* oraz wskaźnik *dostępności usług publicznych*.

Tabela 3. Wskaźniki celu strategicznego 2. Wzrost aktywności społecznej

Wskaźnik	Miara	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Wartość docelowa 2020	Wartość docelowa 2025
Wskaźnik syntetyczny aktywności społecznej	-	-0,074	-0,084	-0,094	-0,097	-0,105	-0,098	-0,043	-0,042
Dostępność usług publicznych	-	0,070	0,065	0,124	0,085	0,086	0,136	0,025	0,004

Źródło: opracowanie własne.

Wskaźnik syntetyczny aktywności społecznej składa się z następujących wskaźników składowych:

- dynamika liczby ludności,
- odsetek ludności w wieku do 25 lat,
- odsetek studentów,
- odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu.

Im wartość wskaźnika syntetycznego bliższa zeru, tym mniejsze różnice w poziomie aktywności społecznej w województwie i kraju. W 2013 roku wartość niniejszego wskaźnika wyniosła -0,094, natomiast w 2016 roku kształtowała się na poziomie -0,098. Oznacza to, że nieznacznie zwiększyły się rozbieżności pomiędzy krajem i województwem. Jednocześnie wartość wskaźnika syntetycznego aktywności społecznej w 2016 roku (-0,098) pozostaje odległa od przewidzianej wartości docelowej przewidzianej na 2020 rok (-0,043).

Pogorszenie wartości *wskaźnika syntetycznego aktywności społecznej* spowodowane jest tym, iż ostatnio obserwowane negatywne procesy społeczne w kraju i w regionie, zachodzą szybciej

w województwie warmińsko-mazurskim niż przeciętnie w kraju. Na Warmii i Mazurach bowiem widoczne jest szybsze tempo procesu depopulacji, spadku odsetka ludności w wieku do 25 lat oraz zmniejszenia udziału studentów w ogólnej liczbie mieszkańców, niż ma to miejsce średnio w kraju. Na problemy te wskazuje analiza wartości wskaźników cząstkowych wchodzących w skład wskaźnika syntetycznego.

- **Dynamika liczby ludności.** Zarówno w kraju jak i w regionie widoczny jest ubytek ludności. W 2016 roku w ujęciu rocznym liczba mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego zmniejszyła się bowiem o 0,23% (tj. o 3 308 osób), a w kraju o 0,01%. Oznacza to, że dynamika spadku liczby ludności w regionie jest wyższa niż przeciętnie w kraju, a przez to na Warmii i Mazurach szybciej ubywa ludności niż średnio w Polsce. Jednak w 2016 roku widoczne jest wyhamowanie procesu depopulacji – w 2013 roku liczba ludności w ujęciu rocznym w województwie warmińsko-mazurskim zmniejszyła się bowiem o 0,26%, w kraju zaś o 0,10%.
- **Odsetek ludności w wieku do 25 lat.** Ludność województwa na tle kraju pozostaje relatywnie młoda, co przedstawia odsetek ludności w wieku do 25 lat. W 2016 roku wyniósł on 27,2% i był o 1,2 punktu procentowego wyższy niż w przeciętnie w kraju. Jednocześnie zwiększa się przewaga województwa wobec kraju pod względem odsetka młodych osób. W 2013 roku różnica pomiędzy odsetkiem ludności do 25 lat, żyjących na Warmii i Mazurach a Polską była bowiem niższa i wynosiła 1 punkt procentowy. Niemniej jednak zarówno w regionie, jak i w kraju spada udział osób w wieku do 25 lat w ogólnej populacji mieszkańców, co świadczy o postępującym procesie starzenia się społeczeństwa. W latach 2013-2016 odsetek ten na Warmii i Mazurach zmniejszył się o 1,7 punktu procentowego, w kraju natomiast o 1,3.
- **Odsetek studentów w ludności ogółem.** Zarówno w województwie warmińsko-mazurskim, jak i w kraju, maleje udział studentów w ogólnej liczbie ludności. W 2016 roku studenci na Warmii i Mazurach stanowili 2,1% mieszkańców i porównaniu do 2013 roku wartość ta zmniejszyła się o 0,6 punktu procentowego. W analizowanym okresie odsetek studentów w kraju zmniejszył się o 0,5 punktu procentowego, z 4,0% w 2013 roku do 3,5% w roku 2016. Oznacza to, że spadek udziału studentów w ogóle ludności był nieco szybszy w województwie warmińsko-mazurskim niż w przeciętnie w kraju.
- **Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu.** Na Warmii i Mazurach wartość niniejszego wskaźnika w 2016 roku wyniosła 71,4% (w Polsce 74,0) i w porównaniu do 2013 zwiększyła się blisko o 10 punktów procentowych. W kraju wzrost ten był niższy i kształtował się na poziomie 5,2 punktu procentowego. Jednocześnie zmniejszyła się różnica pomiędzy wartością odsetka gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu w kraju i w regionie. W 2013 r. różnica ta wynosiła 7,3 punktu procentowego, natomiast w 2016 roku zmniejszyła się do 2,6 punktu procentowego.

Tabela 4. Wskaźniki cząstkowe wchodzące w skład wskaźnika syntetycznego aktywności społecznej w 2013 r. i 2016 r.

Wyszczególnienie	Rok	Polska	Warmińsko-mazurskie	
			Wartość	Polska = 100
Dynamika liczby ludności (w stosunku do roku poprzedniego) w %	2013	-0,10	-0,26	x
	2016	-0,01	-0,23	x
Odsetek ludności w wieku do 25 lat	2013	27,3	28,3	103,7
	2016	26,0	27,2	104,5

Odsetek studentów w ludności ogółem	2013	4,0	2,7	67,5
	2016	3,5	2,1	60,0
Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu	2013	68,8	61,5	89,4
	2016	74,0	71,4	96,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Drugim miernikiem obrazującym realizację celu szczegółowego *Wzrost aktywności społecznej* jest wskaźnik **dostępności usług publicznych**, który składa się z następujących wskaźników cząstkowych:

- odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym,
- średnie wyniki egzaminu gimnazjalnego w części matematyczno-przyrodniczej¹⁸,
- liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych przypadająca na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku ucznia¹⁹,
- liczba lekarzy na 10 tys. mieszkańców,
- liczba osób przypadająca na 1 zakład opieki zdrowotnej,
- zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych,
- miejsca w placówkach stacjonarnych pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców,
- ludność przypadająca na 1 miejsce w teatrach i instytucjach muzycznych.

Jeżeli wartość niniejszego wskaźnika pozostaje bliższa zeru, tym mniejsze zróżnicowanie i większa spójność między województwem i krajem w dostępie do usług publicznych.

W 2016 roku wartość wskaźnika dostępności usług publicznych wyniosła 0,136 i w porównaniu do roku 2013²⁰ uległa nieznacznemu zwiększeniu (0,124). Wartości te oznaczają, iż nastąpiło niewielkie rozwarstwienie sytuacji w pod względem dostępności do usług publicznych w regionie i w kraju. Przede wszystkim na proces ten wpłynęły niskie wyniki egzaminu gimnazjalnego w części matematyczno-przyrodniczej, stosunkowo niewielka liczba lekarzy przypadających na 10 tys. mieszkańców oraz wyższa niż średnio w kraju śmiertelność niemowląt. Szczegółowe informacje dotyczące kształtowania się i zmiany wartości poszczególnych wskaźników cząstkowych wchodzących w skład zbiorczego wskaźnika dostępności usług publicznych przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 5. Wskaźniki cząstkowe wchodzące w skład wskaźnika dostępności usług publicznych w 2013 r. i 2016 r.

Wyszczególnienie	Rok	Polska	Warmińsko-mazurskie	
			Wartość	Polska = 100
Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym	2013	74,1	64,7	87,3
	2016	81,1	70,7	87,2
Średnie wyniki egzaminu gimnazjalnego w części matematyczno-przyrodniczej	2013	53,5	51,0	95,3
	2016	50,0	47,0	94,0

¹⁸ Od 2012 r. nastąpiła modyfikacja metodologii liczenia wskaźnika cząstkowego: *Średnie wyniki egzaminu gimnazjalnego w części matematyczno-przyrodniczej* – od roku szkolnego 2011/12 egzamin gimnazjalny przeprowadzany jest na nowych zasadach.

¹⁹ Od 2013 roku dane dotyczące wskaźnika cząstkowego *Liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych przypadająca na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów* nie są agregowane. Zatem od 2013 roku do wyliczania wartości wskaźnika syntetycznego wykorzystano 7 wskaźników cząstkowych. Z tego względu wartości wskaźnika syntetycznego od 2013 r. nie są w pełni porównywalne z wartościami z poprzednich lat.

²⁰ Ze względu na zmiany metodologiczne wskaźnika *Średnie wyniki egzaminu gimnazjalnego w części matematyczno-przyrodniczej* oraz brak od 2013 roku wartości wskaźnika *Liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych przypadająca na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów* możliwość porównywania wartości wskaźnika syntetycznego *Dostępność usług publicznych* istnieje tylko dla lat 2013-2016.

Liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych przypadająca na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku ucznia	2013	b.d.	b.d.	b.d.
	2016	b.d.	b.d.	b.d.
Liczba lekarzy na 10 tys. mieszkańców	2013	22,1	20,5	92,8
	2016	23,9	21,5	90,0
Liczba osób przypadająca na 1 zakład opieki zdrowotnej	2013	1971,2	1786,3	90,6
	2016	1 804,5	1 651,0	91,5
Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych	2013	4,6	5,9	128,3
	2016	4,0	5,0	125,0
Miejsca w placówkach stacjonarnych pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców	2013	28,7	33,1	115,3
	2016	29,8	36,5	122,5
Ludność przypadająca na 1 miejsce w teatrach i instytucjach muzycznych	2013	469,9	828,7	176,4
	2016	408,3	753,6	184,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL, CKE oraz OKE w Łomży.

4. Cel strategiczny 3. Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych

Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych, które odgrywają szczególną rolę w rozwoju, monitorują dwa wskaźniki: *odsetek przedsiębiorstw wykorzystujących Internet w kontaktach z administracją publiczną* oraz *syntetyczny wskaźnik efektów współpracy sieciowej*.

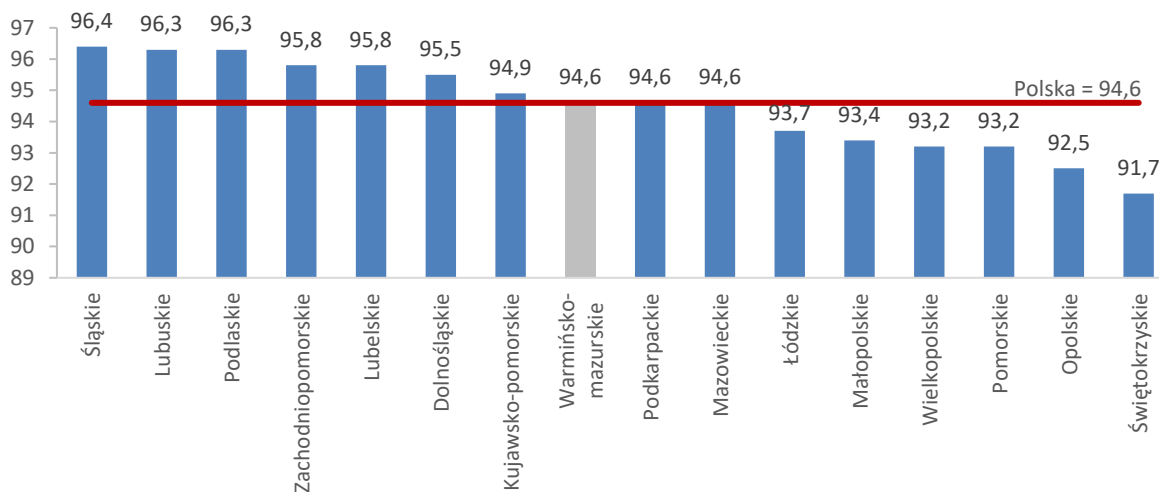
Tabela 6. Wskaźniki celu strategicznego 3. Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych

Wskaźnik	Miara	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Wartość docelowa 2020	Wartość docelowa 2025
Odsetek przedsiębiorstw wykorzystujących Internet w kontaktach z administracją publiczną	%	88,7	84,2	87,5	89,8	91,8	94,6	100	100
Wskaźnik syntetyczny efektów współpracy sieciowej	-	-0,251	-0,280	-0,278	-0,283	-0,327	-0,277	-0,211	-0,205

Źródło: opracowanie własne.

W województwie warmińsko-mazurskim wzrasta **odsetek przedsiębiorstw wykorzystujących Internet w kontaktach z administracją publiczną**. W 2016 roku wynosił on 94,6% i był równy z odsetkiem krajowym. Oznacza to, że odsetek ten na Warmii i Mazurach kształtował się na podobnym poziomie jak w województwie mazowieckim (94,6%), łódzkim (93,7%) lub małopolskim (93,4%), czyli województwach o wyższym poziomie rozwoju gospodarczego niż województwo warmińsko-mazurskie. Jednocześnie wartość niniejszego wskaźnika sukcesywnie zbliża się do wartości docelowej na 2020 rok, która w *Strategii* została określona na 100%.

Wykres 12. Odsetek przedsiębiorstw wykorzystujących Internet w kontaktach z administracją publiczną w 2016 roku (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

W porównaniu do 2013 roku wartość odsetka przedsiębiorstw wykorzystujących Internet w kontaktach z administracją publiczną w województwie wzrosła aż o 7,1 punktu procentowego, w kraju natomiast o 6,6 punktu procentowego. Tym samym na Warmii i Mazurach proces informatyzacji kontaktów przedsiębiorstw z administracją publiczną jest szybszy niż ma to miejsce średnio w kraju.

Drugim wskaźnikiem mierzącym realizację celu strategicznego *Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych* jest **syntetyczny wskaźnik efektów współpracy sieciowej** składający się z trzech wskaźników cząstkowych:

- saldo migracji zagranicznych,
- liczba podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. mieszkańców,
- liczba turystów zagranicznych korzystających z noclegów na 1 000 mieszkańców.

Wskaźnik ten w sposób kompleksowy ukazuje sytuację w powyższych obszarach w województwie warmińsko-mazurskim na tle kraju, przy czym im jego wartość bliższa zeru, tym większa konwergencja (podobieństwo) pomiędzy województwem a krajem.

W 2016 roku wartość syntetycznego wskaźnika efektów współpracy sieciowej wyniosła -0,277. Na przestrzeni lat 2013-2015 jego wartość wzrastała – z -0,278 w 2013 roku do -0,327 w 2015 roku, co świadczyło o zwiększaniu rozbieżności pomiędzy sytuacją w regionie i w kraju. Jednak od 2016 roku widoczny jest spadek wartości niniejszego wskaźnika, co jest bardzo pożądane ze względu na osiągnięcie wartości docelowej w 2020 roku, która została oszacowana na -0,211. Niemniej jednak wartość wskaźnika osiągnięta w 2016 roku jest najniższa od 2011 roku, będącego rokiem bazowym *Strategii*.

Na zmianę wartości wskaźnika syntetycznego wpłynęła zmiana w relacjach pomiędzy wartościami trzech wskaźników cząstkowych odnotowanych w województwie i średnio w Polsce:

- **Saldo migracji zagranicznych.** W 2013 roku saldo migracji zagranicznych zarówno w województwie warmińsko-mazurskim (-991), jak i w kraju (-19 904) było ujemne, co świadczyło o ubytku mieszkańców na skutek wyjazdów zagranicznych. Jednakże, mimo iż w 2016 roku saldo migracji na Warmii i Mazurach nadal pozostawało ujemne (-271),

to w kraju było dodatnie (1 505). Oznacza to, że mieszkańcy Warmii i Mazur częściej opuszczają swoje miejsce zamieszkania i udają się na emigrację. Jednocześnie liczba obcokrajowców osiedlających się w województwie warmińsko-mazurskim nie jest w stanie pokryć ubytku ludności. Aczkolwiek w saldo migracji na Warmii i Mazurach w 2016 roku było 3,5-krotnie mniejsze niż w 2013 roku.

- **Liczba podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców.** W 2013 roku wartość niniejszego wskaźnika na Warmii i Mazurach wynosiła 2,1 przy średniej krajowej kształtującej się na poziomie 6,8. W 2016 roku poziom niniejszego wskaźnika na Warmii i Mazurach zmalał do 1,8, natomiast w kraju pozostał na niezmiennym poziomie 6,8. Zmiana ta spowodowała, iż nastąpiło rozwarstwienie sytuacji pomiędzy województwem a krajem - w 2013 roku wartość przedmiotowego wskaźnika na Warmii i Mazurach wynosiła 30,9% średniej krajowej, natomiast w 2016 roku spadła do 26,5%.
- **Liczba turystów zagranicznych korzystających z noclegów na 1 000 mieszkańców.** W 2016 roku w województwie warmińsko-mazurskim widoczny jest spadek liczby turystów zagranicznych korzystających z noclegów w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców. W 2013 roku wartość tego wskaźnika w województwie warmińsko-mazurskim wynosiła 119,9, co stanowiło 88,0% średniej ogólnopolskiej (136,2). W 2016 roku wskaźnik ten w naszym regionie zmniejszył się do 111,5, a w kraju wzrósł do 166,0. Tym samym w 2016 roku wartość niniejszego wskaźnika na Warmii i Mazurach zmniejszyła się do 67,2% średniej krajowej.

Tabela 7. Wskaźniki cząstkowe wchodzące w skład syntetycznego wskaźnika efektów współpracy sieciowej w 2013 r. i 2016 r.

Wyszczególnienie	Rok	Polska	Warmińsko-mazurskie	
			Wartość	Polska = 100
Saldo migracji zagranicznych	2013	-19 904	-991	-
	2016	1 505	-271	-
Liczba podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. mieszkańców	2013	6,8	2,1	30,9
	2016	6,8	1,8	26,5
Liczba turystów zagranicznych korzystających z noclegów na 1 000 mieszkańców	2013	136,2	119,9	88,0
	2016	166,0	111,5	67,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

5. Cel strategiczny 4. Nowoczesna infrastruktura rozwoju

Realizację czwartego celu strategicznego monitorują dwa wskaźniki: *wskaźnik syntetyczny infrastruktury* oraz *średni czas dojazdu do Olsztyna (w transporcie drogowym) z gmin województwa*.

Tabela 8. Wskaźniki celu strategicznego 4. Nowoczesna infrastruktura rozwoju

Wskaźnik	Miara	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Wartość docelowa 2020	Wartość docelowa 2025
Wskaźnik syntetyczny infrastruktury	-	-0,161	-0,167	-0,185	-0,171	-0,171	-0,168	-0,152	-0,159
Średni czas dojazdu do Olsztyna (w transporcie drogowym) z gmin województwa	min.	74	b.d.	b.d.	b.d.	75	72 (2018 r.)	-	-

Źródło: opracowanie własne.

Wskaźnik syntetyczny infrastruktury składa się z następujących wskaźników cząstkowych:

- długość dróg utwardzonych na 100 km²,
- długość linii kolejowych (eksploatowanych) na 100 km²,
- odsetek korzystających z kanalizacji,
- odsetek korzystających z gazu,
- odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu.

Niniejszy wskaźnik kompleksowo przedstawia informacje o rozwoju infrastruktury w województwie warmińsko-mazurskim na tle kraju. Im jego wartość bliższa zeru, tym większa konwergencja (podobieństwo) pomiędzy województwem a krajem. Zgodnie ze *Strategią* założono, że jego wartość w 2020 roku powinna kształtować się na poziomie -0,152. Tymczasem w 2016 roku wartość wskaźnika syntetycznego infrastruktury wyniosła -0,168. Pozytywną tendencją jest to, iż od czterech lat jego wartość wzrasta i jest coraz bardziej korzystna, gdyż jeszcze w 2013 wskaźnik ten wynosił -0,185. Oznacza to, że infrastruktura w województwie warmińsko-mazurskim staje się coraz lepsza, o czym świadczą poprawa wartości wskaźników cząstkowych:

- **Długość dróg utwardzonych na 100 km².** W 2013 roku wartość niniejszego wskaźnika na Warmii i Mazurach wyniosła 54,11 km na 100 km² i stanowiła 59,3% średniej krajowej. W 2016 roku jego wartość poprawiła się i wzrosła do 55,39 km na 100 km². Jednak w 2016 roku wartość wskaźnika odnotowana w województwie stanowiła 58,8% średniej krajowej.
- **Długość linii kolejowych (eksploatowanych) na 100 km².** W 2016 roku, w stosunku do roku 2013, wartość niniejszego wskaźnika nieznacznie wzrosła na Warmii i Mazurach (z 4,46 km na 100 km² w 2013 roku do 4,47 w 2014 roku), natomiast w kraju widoczny był niewielki spadek (z 6,18 km na 100 km² w 2013 roku do 6,12 w 2017 roku). Dzięki tym zmianom zmniejszył się dystans pomiędzy województwem i krajem – w 2013 roku długość linii kolejowych na 100 km² w regionie stanowiła 72,2% średniej krajowej, zaś w 2016 było to już 72,0%.
- **Odsetek korzystających z kanalizacji.** Województwo warmińsko-mazurskie charakteryzuje się wyższym odsetkiem osób korzystających z kanalizacji niż ma to miejsce średnio w kraju. W ostatnim czasie widoczny jest wzrost wartości niniejszego wskaźnika zarówno w regionie, jak i w kraju. W 2013 roku wartość niniejszego wskaźnika wynosiła 68,29%, przy średniej ogólnopolskiej wynoszącej 65,07%. W 2016 roku odsetek ten na Warmii i Mazurach zwiększył się do poziomu 74,33%, a w kraju do 70,24%. W analizowanym okresie wzrost wartości niniejszego wskaźnika był zatem większy w regionie niż w kraju i wyniósł 4,09 punktu procentowego, przy średniej ogólnopolskiej wynoszącej 3,22 punktu procentowego.
- **Odsetek korzystających z gazu.** W województwie warmińsko-mazurskim występuje niższy odsetek osób korzystających z gazu niż średnio w kraju. W 2016 roku w regionie Warmii i Mazur wyniósł on 42,6% i w porównaniu do 2013 roku zmniejszył się o 0,2 punktu procentowego. W analizowanym okresie w kraju wystąpił także spadek wartości niniejszego wskaźnika o 0,1 punktu procentowego. Jednocześnie zmniejszyła się relacja pomiędzy jego wartością w regionie a średnią krajową. W 2013 roku wartość niniejszego wskaźnika w województwie stanowiła bowiem 81,7% średniej krajowej, a w 2016 roku było już to 83,2%.
- **Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu.** Na Warmii i Mazurach wzrasta odsetek gospodarstw domowych wyposażonych

w komputer osobisty z dostępem do Internetu. W 2013 roku wyniósł on 61,5%, a w 2016 roku zwiększył się do 71,4%, tj. o 9,9 punktu procentowego. Tymczasem w kraju wzrost ten był wolniejszy, gdyż wyniósł 5,2 punktu procentowego, tj. z 68,8% w 2013 roku do 74,0% w 2016 roku. Dynamika ta spowodowała, iż wartość niniejszego wskaźnika w regionie stała się zbliżona do wartości krajowej.

Tabela 9. Wskaźniki cząstkowe wchodzące w skład syntetycznego wskaźnika infrastruktury w 2013 r. i 2016 r.

Wyszczególnienie	Rok	Polska	Warmińsko-mazurskie	
			Wartość	Polska = 100
Długość dróg utwardzonych na 100 km ²	2013	91,20	54,11	59,3
	2016	94,13	55,39	58,8
Długość linii kolejowych (eksploatowanych) na 100 km ²	2013	6,18	4,46	72,2
	2016	6,12	4,47	73,0
Odsetek korzystających z kanalizacji	2013	65,07	68,29	104,9
	2016	70,24	74,33	105,8
Odsetek korzystających z gazu	2013	52,4	42,8	81,7
	2016	51,2	42,6	83,2
Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu	2013	68,8	61,5	89,4
	2016	74,0	71,4	96,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

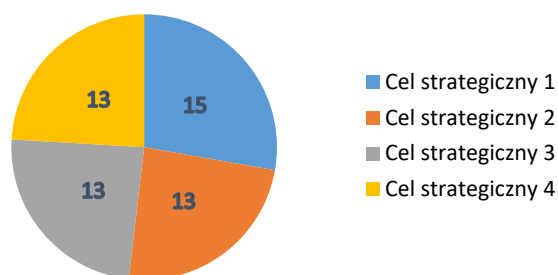
Drugim miernikiem monitorującym cel strategiczny *Nowoczesna infrastruktura rozwoju* jest wskaźnik **średni czas dojazdu do Olsztyna (w transporcie drogowym) z gmin województwa**. Jego wartość w 2018 roku wyniosła 72 minuty i w stosunku do 2015 roku zmniejszyła się o 3 minuty. Dzięki inwestycjom na głównych drogach regionu skrócił się także średni czas dojazdu z Olsztyna do stolic sąsiadujących województw (w transporcie drogowym i kolejowym) z 336 minut w 2016 r. do 328 minut w 2018 r. Oznacza to, że region Warmii i Mazur staje się bardziej spójny przestrzennie z innymi województwami. Mając na uwadze obecnie realizowane inwestycje na drogach województwa warmińsko-mazurskiego, w przyszłości należy spodziewać się, że średni czas dojazdów będzie sukcesywnie malał.

III. Synteza realizacji Strategii

Monitorowanie *Strategii* odbywa się poprzez identyfikację działań strategicznych²¹, w ramach których realizowane są projekty²² i inicjatywy²³. Agregacja danych odbywa się przy użyciu wskaźników określonych w narzędziu *SMS dla Warmii i Mazur*, umożliwiającym ilościowe określenie stanu realizacji *Strategii*. Szeroki zakres działań strategicznych, jak również trudności w pozyskiwaniu niektórych informacji, ograniczają możliwość identyfikacji wszystkich projektów i inicjatyw. Dodatkowo stopień agregacji danych różni się w zależności od celu operacyjnego zarówno ze względu na jego specyfikę, jak i różnice w podejściu do zbierania i prezentacji informacji przez jednostki monitorujące, co może mieć wpływ na różnice w ilości wykazywanych projektów/inicjatyw. Z uwagi na to, wartości części wskaźników (a zwłaszcza ich sumy) zawarte w *Raporcie* należy traktować jako szacunkowe i na pewnym poziomie ogólności. Należy również dodać, że wraz z upływem czasu wykorzystanie narzędzia SMS w monitorowaniu *Strategii* oraz założenia analityczne ulegają modyfikacjom, co również może wpływać na ostateczny kształt *Raportu* i możliwość porównywania danych między poszczególnymi okresami sprawozdawczymi.

W latach 2016-2017 zrealizowano 54 działania, w tym 15 w ramach celu strategicznego 1 oraz po 13 w pozostałych celach strategicznych²⁴.

Wykres 13. Liczba działań w celach strategicznych Strategii w latach 2016-2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z SMS.

Największą liczbę działań w latach 2016-2017 zidentyfikowano (podobnie jak w poprzednim okresie raportowania tj. II półrocze 2013 r. – 2015 r.) w celu operacyjnym 2.2. *Wzrost dostępności i jakości usług publicznych* – 9 oraz w celach 3.1. *Doskonalenie administracji* i 4.1. *Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności* – po 7.

W ramach działań zidentyfikowano 1 411 przedsięwzięć (596 projektów oraz 818 inicjatyw), co łącznie stanowi o 60 przedsięwzięć mniej niż w okresie II półrocze 2013 r. – 2015 r. Największą liczbę projektów i inicjatyw odnotowano w celu strategicznym 3. *Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych* (260 projektów i 522 inicjatywy), choć ich liczba spadła w porównaniu do poprzedniego okresu. Natomiast w pozostałych celach strategicznych łączna liczba zrealizowanych przedsięwzięć wzrosła (choć tendencje różniły się w ramach samych projektów lub inicjatyw), szczególnie w celu strategicznym 4. *Nowoczesna infrastruktura rozwoju*.

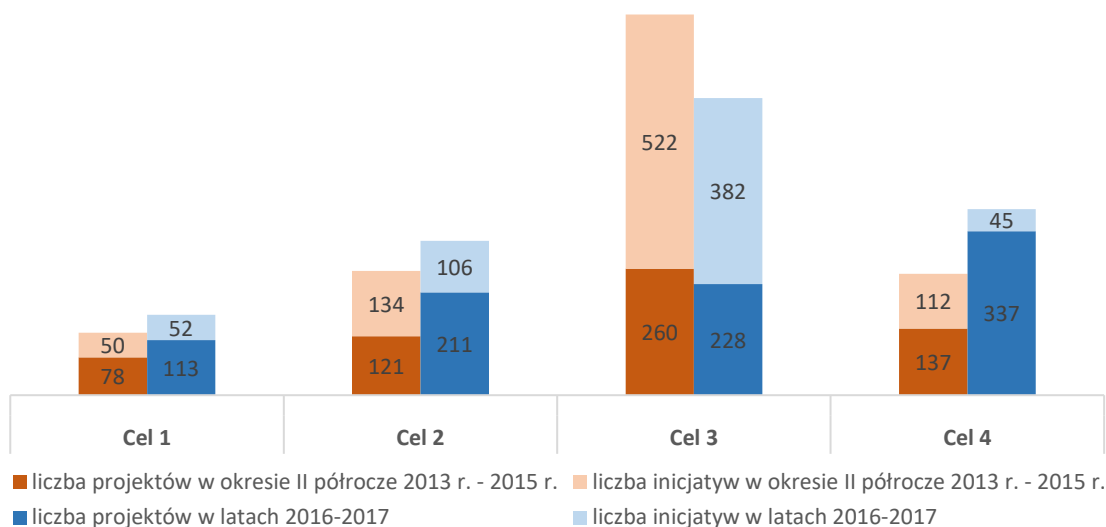
²¹ Działaniem jest aktywność, która bezpośrednio odnosi się do zapisu Strategii w ramach celu operacyjnego.

²² Z projektem mamy do czynienia, gdy jest określony np.: tytuł, budżet, harmonogram, struktura zarządzająca.

²³ Inicjatywą może być spotkanie, koordynacja kontaktów, lobbowanie na rzecz czegoś. Inicjatywami są wszystkie rodzaje aktywności, które nie są formalnie wpisane w ramy określonych projektów. Projekty również mogą składać się z inicjatyw, jednak takie inicjatywy traktowane są jako inicjatywy projektowe i nie są wyodrębniane.

²⁴ Cel strategiczny 1. *Wzrost konkurencyjności gospodarki*, cel strategiczny 2. *Wzrost aktywności społecznej*, cel strategiczny 3. *Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych*, cel strategiczny 4. *Nowoczesna infrastruktura rozwoju*.

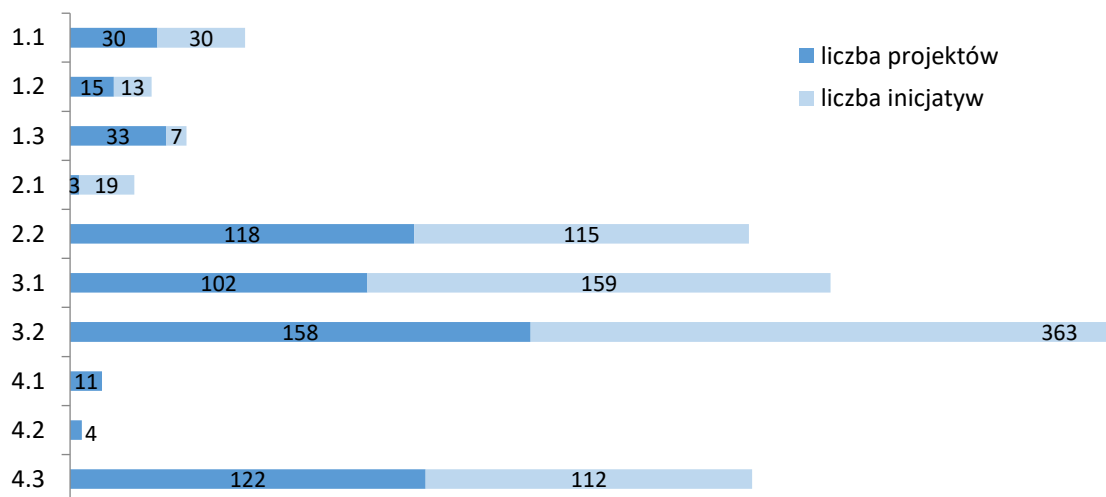
Wykres 14. Liczba projektów i inicjatyw w celach strategicznych Strategii

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z SMS.

Analiza celów operacyjnych wskazuje, że największa liczba projektów została zrealizowana w celach: 3.2. *Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej* – 158, 4.3. *Poprawa jakości i ochrona środowiska* – 122 oraz 2.2. *Wzrost dostępności i jakości usług publicznych* – 118. Najwięcej inicjatyw podjęto w ramach celu 3.2. *Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej* – 363 oraz 3.1. *Doskonalenie administracji* – 159.

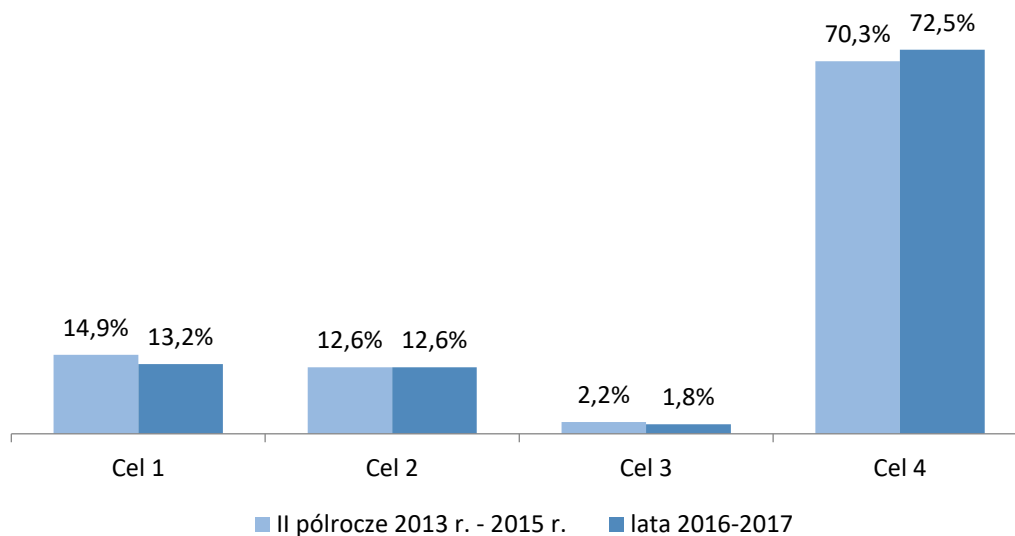
Wykres 15. Liczba projektów i inicjatyw w celach operacyjnych Strategii w latach 2016-2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z SMS.

Bardziej miarodajnym wskaźnikiem poziomu realizacji *Strategii* są wydatki, które poniesiono w ramach projektów i inicjatyw. W latach 2016-2017 realizacja *Strategii* zaangażowała środki finansowe w wysokości prawie 6 mld zł (w okresie II półrocze 2013 r. – 2015 r.: ok. 8,9 mld zł). Na realizację celu strategicznego 1 wydano prawie 784,6 mln zł, celu strategicznego 2 – 748,7 mln zł, celu strategicznego 3 – 106 mln zł, natomiast realizacja celu strategicznego 4 pochłonęła aż 4,3 mld zł.

Wykres 16. Struktura wydatków poniesionych na realizację Strategii wg celów strategicznych

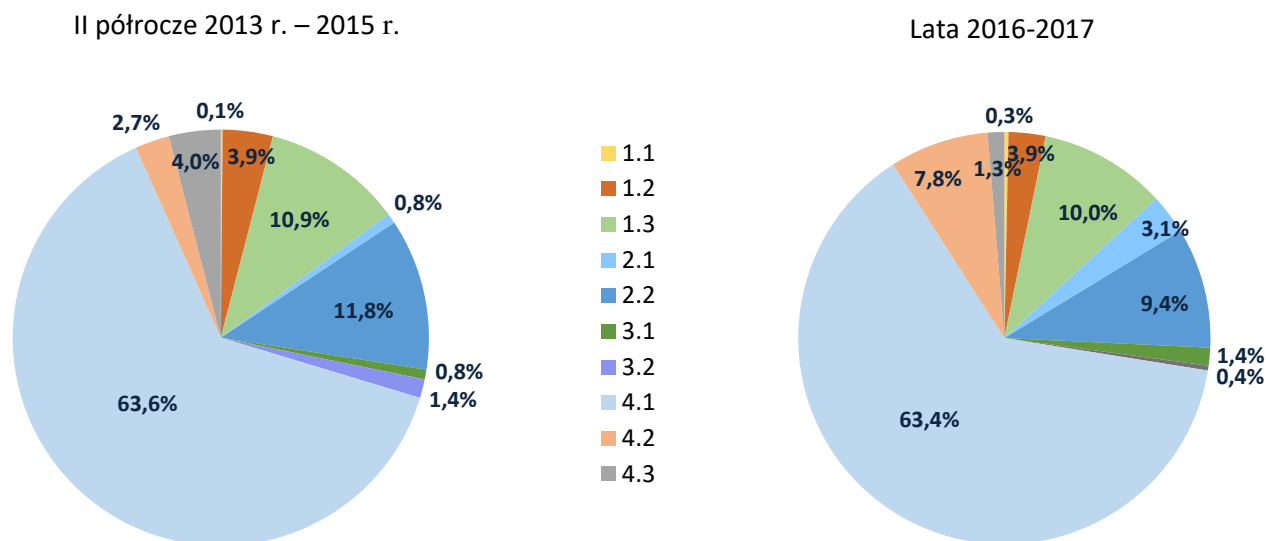

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z SMS.

Struktura procentowa wydatków w podziale na cele strategiczne w latach 2016-2017 niewiele różni się w stosunku do okresu II półrocze 2013 r. – 2015 r. W dalszym ciągu największy udział w całkowitych wydatkach miał cel strategiczny 4 – aż 72%, na co wpływ miała przede wszystkim realizacja dużych inwestycji infrastrukturalnych, wymagających wysokich nakładów finansowych w ramach celu operacyjnego 4.1. *Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności*. Na sam cel 4.1 wydatkowano 63,4% środków finansowych poniesionych na realizację *Strategii*.

Również różnice w strukturze procentowej wydatków poniesionych na realizację *Strategii* w podziale na cele operacyjne między obydwooma okresami raportowania są niewielkie. Analogicznie w celu strategicznym 1 najwięcej wydatków poniesiono na cel operacyjny 1.3. *Wzrost liczby miejsc pracy* (10% całkowitych wydatków na realizację *Strategii*; poprzednio – 10,9%), a w celu strategicznym 2 na podniesienie dostępności i jakości usług publicznych (cel operacyjny 2.2 – 9,4% całkowitych wydatków; poprzednio – 11,8%). Realizacja całego celu strategicznego 3 pochłonęła jedynie 1,8% wszystkich środków (w poprzednim okresie – 2,2%).

Wykres 17. Struktura wydatków poniesionych na realizację Strategii wg celów operacyjnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z SMS.

Źródłem finansowania działań były środki publiczne krajowe (budżetu państwa, samorządu województwa, jednostek samorządu terytorialnego i inne), środki publiczne zagraniczne oraz prywatne (m.in. przedsiębiorców, stowarzyszeń, fundacji i osób prywatnych).

Szacunkowy podział wydatków wg głównych rodzajów finansowania w latach 2016-2017 kształtował się następująco²⁵:

- środki z funduszy europejskich: Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020 (PO IiŚ 2014-2020) – 34,2%²⁶, Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 (RPO WiM 2014-2020) – 8,1%, Regionalny Program Operacyjny Warmia i Mazury na lata 2007-2013 (RPO WiM 2007-2013) – 1,3%, Program Operacyjny Polska Wschodnia 2014-2020 (POPW 2014-2020) – 1,1%, Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 (PO WER 2014-2020) – 0,2%,
- budżet państwa – 32%²⁷,
- budżety jednostek samorządu terytorialnego z Warmii i Mazur (bez budżetu województwa) – 11,7%,
- środki prywatne – 8,4%²⁸,
- budżet województwa – 2,1%.

Projekty i inicjatywy realizowane były zgodnie z kompetencjami przez Samorząd Województwa i jego jednostki organizacyjne, samorzady gmin i powiatów, a także administrację rządową, uczelnie,

²⁵ Wartości procentowe są w znacznym stopniu orientacyjne z uwagi na m.in. brak możliwości jednoznacznego wyodrębnienia źródeł finansowania przy niektórych projektach i inicjatywach (część z nich realizowana jest przy zaangażowaniu kilku źródeł finansowania). Pod klasyfikacją budżet państwa, budżet województwa, budżety JST, środki prywatne mieszczą się środki finansowe zarówno współfinansujące programy operacyjne, jak również środki angażowane na inne projekty i inicjatywy.

²⁶ Z czego 99% poniesiono w ramach celu operacyjnego 4.1. *Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności.*

²⁷ Z czego prawie 70% poniesiono w ramach celu operacyjnego 4.1. *Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności.*

²⁸ Z czego prawie 95% poniesiono w ramach celu strategicznego 4. *Nowoczesna infrastruktura rozwoju.*

organizacje pozarządowe, instytucje kultury, podmioty ze sfery edukacji, przedsiębiorców, instytucje otoczenia biznesu i inne.

W latach 2016-2017 zrealizowano 11,7 tys. inwestycji, w tym głównie w celu operacyjnym 4.2. *Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii* – prawie 11 tys., 4.1. *Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności* – 372 i 2.2. *Wzrost dostępności i jakości usług publicznych* – 186.

Na rzecz przedsiębiorców realizowano 227 projektów i inicjatyw, w tym w celu strategicznym 1 – 67 i w celu strategicznym 3 – 151. Najwięcej tego rodzaju projektów i inicjatyw zidentyfikowano w celach: 3.1. *Doskonalenie administracji* – 61 oraz 3.2. *Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej* – 90. Działaniami objęto 18,3 tys. przedsiębiorców, w tym najwięcej w celu 3.2 – 14,7 tys.

Na rzecz rozwoju turystyki realizowano 363 projekty i inicjatywy, w tym głównie w ramach celu 3.2. *Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej* – 263. Na rzecz konkretnych produktów turystycznych podjęto 178 projektów i inicjatyw.

Działaniami objęto 2,5 tys. km infrastruktury. Wielkość powierzchni zadanej objętej działaniami wyniosła 18,5 tys. m², natomiast niezadanej – 113,5 tys. m².

O sieciowym charakterze działań świadczy liczba organizacji (poza organizacją realizującą) zaangażowanych w projekty i inicjatywy. W latach 2016-2017 uczestniczyło w nich 28,8 tys. podmiotów. Samorząd Województwa wsparł 466 projektów i inicjatyw. W rezultacie działań powstało 127 nowych organizacji, w tym najwięcej w ramach celu 2.1. *Rozwój kapitału społecznego*.

W projektach i inicjatywach uczestniczyło (lub korzystało z rezultatów)²⁹ ok. 12,2 mln osób.

Dla lepszego powiązania gospodarki i rynku pracy z systemem edukacji duże znaczenie mają również staże, praktyki i stypendia, których w latach 2016-2017 zidentyfikowano 15,3 tys., przy czym zdecydowana większość (15,1 tys.) została zrealizowana w ramach celu 1.3 *Wzrost liczby miejsc pracy*. W różnego rodzaju szkoleniach uczestniczyło 122,4 tys. osób, a działaniami objęto 66,8 tys. osób bezrobotnych. W projektach i inicjatywach licznie brali udział wolontariusze (ich szacunkowa liczba to 22,5 tys.).

²⁹ Wskaźnik ten ma charakter orientacyjny, ponieważ nie można wykluczyć sytuacji, w której ta sama osoba uczestniczyła w kilku projektach/inicjatywach.

IV. Realizacja celów operacyjnych Strategii

Cel strategiczny 1. Wzrost konkurencyjności gospodarki

Cel operacyjny 1.1. Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój inteligentnych specjalizacji

Tabela 10. Wskaźniki celu operacyjnego 1.1. Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój inteligentnych specjalizacji

Wskaźnik	Miara	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Wartość docelowa 2020	Wartość docelowa 2025
Udział absolwentów grup kierunków związanych z inteligentnymi specjalizacjami ³⁰ w ogóle absolwentów szkół wyższych (publicznych i prywatnych)	%	14,4	16,5	16,0	15,2	17,1	18,5	b.d.	23,5	31,9
Wartość dodana brutto w branżach powiązanych z inteligentnymi specjalizacjami ³¹ jako % wartości dodanej brutto województwa ogółem (mierzona w cenach bieżących)	%	— ³²	—	—	—	41,9	42,9	45,2	*	* ³³

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

W roku 2016 wartość wskaźnika wzrosła w odniesieniu do roku 2015 o 1,4 punktu procentowego (p.p.) Wynikało to z większego spadku liczby absolwentów szkół wyższych ogółem, niż w grupie kierunków powiązanych z inteligentnymi specjalizacjami. Osiągnięcie wartości docelowej na 2020 r. wydaje się prawdopodobne.

Począwszy od 2015 r. dane odnośnie wskaźnika *udział absolwentów grup kierunków związanych z inteligentnymi specjalizacjami w ogóle absolwentów szkół wyższych (publicznych i prywatnych)* nie są w pełni porównywalne z latami wcześniejszymi, ponieważ od 2015 r. GUS podaje liczbę absolwentów poszczególnych kierunków stosując nową Międzynarodową Standardową Klasyfikację Edukacji (ISCED – F 2013)³⁴, w ramach której m.in. jedna ze składowych wskaźnika (kierunek ochrona środowiska) została włączona do szerszej podgrupy kierunków studiów – nauk o środowisku.

W 2017 r. wartość dodana brutto w przedsiębiorstwach z branż powiązanych z inteligentnymi specjalizacjami regionu, zatrudniających powyżej 9 osób stanowiła 45,2% wartości dodanej brutto wypracowanej przez wszystkie przedsiębiorstwa zarejestrowane na terenie Warmii i Mazur, w których pracowało co najmniej 10 osób. W okresie 2015-2017 wartość wskaźnika wzrosła o 3,3 p.p.

³⁰ Obejmują one kierunki: rolnicze, leśne i rybactwa, weterynaryjne, ochronę środowiska (od 2015 r. nauk o środowisku), biologiczne, inżynieryjno-techniczne, produkcję i przetwórstwo.

³¹ Wykaz rodzajów działalności wg PKD 2007 przypisanych do inteligentnych specjalizacji województwa znajduje się w Raporcie *Zarządzanie i monitoring inteligentnych specjalizacji w województwie warmińsko-mazurskim* w ramach *Badania potencjału innowacyjnego i rozwojowego przedsiębiorstw funkcjonujących w obszarze inteligentnych specjalizacji województwa warmińsko-mazurskiego* wykonanego na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie przez Geoprofit Wojciech Dziemianowicz oraz ECORYS Polska Sp. z o.o., Warszawa, czerwiec 2015 r.

³² Badanie zamawiane; częstotliwość pomiaru wskaźnika uzależniona jest od dostępności środków finansowych na zlecenie pomiaru, nie rzadziej jednak niż raz na 4 lata.

³³ Wartości docelowe wskaźnika na rok 2020 oraz 2025 nie zostały oszacowane z uwagi na brak danych bazowych dla wskaźnika.

³⁴ ISCED – ang. International Standard Classification of Education

Działania realizowane w latach 2016-2017

Do realizacji celu operacyjnego **Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój inteligentnych specjalizacji** przyczyniło się 5 działań. Łącznie w regionie zrealizowano po 30 projektów i inicjatyw, z czego 43 otrzymały wsparcie Samorządu Województwa. Poza organizacjami realizującymi, w projektach i inicjatywach uczestniczyło 520 organizacji i blisko 560 tys. osób, które skorzystały z rezultatów. Działaniami objęto ponad 750 przedsiębiorców. Działania objęły zasięgiem całe województwo i były finansowane ze środków zagranicznych (przede wszystkim w ramach RPO WiM 2014-2020), publicznych (głównie budżetu samorządu województwa, budżetu państwa i budżetów JST) oraz prywatnych. Wydatki poniesione na realizację celu w całym okresie sprawozdawczym wyniosły ponad 19 mln zł.

1. Do realizacji działania **Jakość produktów i usług** przyczyniły się 3 projekty oraz 6 inicjatyw na łączną kwotę 15,5 mln zł. W działaniu udział wzięło prawie 260 tys. osób. Wsparto 299 przedsiębiorców. W ramach specjalizacji *żywność wysokiej jakości* Samorząd Województwa zorganizował konferencję dla producentów rolnych prowadzących gospodarstwa w systemie rolnictwa ekologicznego oraz instytucji działających na rzecz rolnictwa ekologicznego, a także podejmował działania w ramach Sieci *Dziedzictwo Kulinarne Warmia Mazury Powiśle*. Inicjatywy podejmowane przez Samorząd Województwa miały też na celu wspieranie różnorodnych oraz nowatorskich form turystyki, uwzględniających wydłużenie sezonu turystycznego poprzez promocję produktów SPA & Wellness oraz oferty turystyki rodzinnej. Jedną z inicjatyw polegała na promocji Szlaku Frontu Wschodniego I Wojny Światowej. Instytut Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności PAN w Olsztynie uczestniczył w sieci współpracy dla usprawnienia transferu wiedzy o innowacyjności w produkcji żywności tradycyjnej, zrzeszającej 29 partnerów z 14 krajów. W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 (poddziałania: 1.2.1, 1.2.2, 1.4.3, 1.4.4, 1.5.1 oraz 1.5.2)³⁵ podpisano 116 umów o dofinansowanie projektów wpisujących się w realizację działania *Jakość produktów i usług*.

2. Do realizacji działania **Sektor naukowy i badawczo-rozwojowy** przyczyniło się 12 projektów oraz 2 inicjatywy na łączną kwotę 2,4 mln zł. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie realizował 10 projektów badawczych na rzecz inteligentnych specjalizacji: *ekonomia wody* i *żywność wysokiej jakości* (po 5 projektów), z czego 7 było finansowanych ze środków Narodowego Centrum Nauki a 3 z Narodowego Centrum Badań i Rozwoju. Projekty w ramach specjalizacji *ekonomia wody* dotyczyły ochrony środowiska wodnego przed zanieczyszczeniami i poprawy stanu wód a wpisujące się w specjalizację *żywność wysokiej jakości* prowadzenia badań nad jakością serów, poprawą jakości: upraw grochu siewnego, produktów mleczarskich, efektywności hodowli indyków oraz drobiu. Instytut Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności PAN w Olsztynie uczestniczył razem z 18 partnerami z 13 krajów w przedsięwzięciu PROTEIN2FOOD - rozwój wysokiej jakości białka żywności poprzez zrównoważoną produkcję i przetwórstwo, polegającym na opracowaniu innowacyjnych produktów białkowych na bazie nasion roślin strączkowych i pseudozbóż³⁶. Elbląski Park Technologiczny wykonał 128 akredytowanych badań laboratoryjnych wody, w tym wody na pływalniach oraz ścieków z 18

³⁵ 1.2.1 Działalność B+R przedsiębiorstw, 1.2.2 Współpraca biznesu z nauką, 1.4.3 Technologie informacyjno-komunikacyjne w działalności MŚP, 1.4.4 Internacjonalizacja MŚP, 1.5.1 Wdrożenie wyników prac B+R, 1.5.2 Odtwarzanie gospodarczego dziedzictwa regionu.

³⁶ Pseudozboża zboża rzekome, pseudocerealia – zbiorowa nazwa roślin, które nie są trawami (Poaceae) i nie muszą być bliżej spokrewnione pomiędzy sobą a które łączy wytwarzanie podobnych do ziaren zbóż, bogatych w skrobię nasion.

podmiotami z regionu Elbląga. W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 (poddziałanie 1.1 *Nowoczesna infrastruktura badawcza publicznych jednostek naukowych*) podpisano 2 umowy na dofinansowanie projektów wpisujących się w realizację działania *Sektor naukowy i badawczo-rozwojowy*. Zarząd Województwa podpisał porozumienie o współpracy z Narodowym Centrum Badań i Rozwoju obejmujące m.in. współpracę w obszarze promowania najbardziej istotnych kierunków regionalnej polityki badawczej, szczególnie w obszarach wpisujących się w inteligentne specjalizacje i współpracę przy określaniu strategicznych programów badań naukowych i prac rozwojowych uznanych za priorytetowe dla rozwoju Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

3. Działanie **Współpraca** odbywało się poprzez 3 projekty i 8 inicjatyw na łączną kwotę ponad 425 tys. zł. Jedno przedsięwzięcie realizowało Miasto Elbląg, a pozostałe Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Kontynuowano działalność Regionalnego Komitetu Sterującego ds. Regionalnej Strategii Innowacyjności Województwa Warmińsko-Mazurskiego składającego się z przedstawicieli kluczowych środowisk gospodarczych i społecznych regionu, szkół wyższych, kuratorium, instytucji otoczenia biznesu, przedsiębiorców, instytucji finansowych oraz innych regionalnych organizacji, działających na polu innowacji i technologii. RKS ds. RSI w badanym okresie spotkał się 3-krotnie. Przedstawiciele Departamentu Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego brali udział w spotkaniach, których celem była wymiana doświadczeń regionów i instytucji krajowych związanych z procesem definiowania inteligentnych specjalizacji, przedsiębiorczego odkrywania oraz monitoringiem i ewaluacją. Województwo Warmińsko-Mazurskie jako członek utworzonej przez Komisję Europejską Platformy S3 zostało zaproszone do udziału w projekcie pn. *RIS3 Support in Lagging Regions (Wsparcie RIS3 w słabiej rozwiniętych regionach)* realizowanym przez Wspólne Centrum Badawcze (JRC) oraz Dyрекję Generalną Komisji Europejskiej ds. Polityki Regionalnej i Miejskiej (DG Regio), polegającego na zapewnieniu wsparcia wybranym, słabiej rozwiniętym regionom Europy, w tym opracowania przekrojowego podejścia do kluczowych kwestii dotyczących rozwoju i zarządzania opartego na inteligentnych specjalizacjach. Zakończono realizację projektu *Pamiętka regionu Warmii i Mazur* mającego na celu pozyskanie pamiętki promującej region. Odbyło się 7 posiedzeń Forum Turystyki - organu opiniodawczo-doradczego Zarządu Województwa w zakresie turystyki, wspomagającego działania związane z rozwojem tej branży. Samorząd Województwa podejmował działania mające na celu rozbudowę internetowego narzędzia *my guide* o nowe treści związane z atrakcjami regionu Warmii i Mazur. Ponadto podjęto współpracę na rzecz rozbudowy oferty turystycznej na Szlaku Kopernikowskim. W partnerstwie z powiatem ostródzkim, iławskim, elbląskim oraz Miastem Elbląg podejmowano działania mające na celu rozszerzenie oferty turystycznej obszaru Kanału Elbląskiego. W Elblągu władze miasta zorganizowały spotkanie Egipsko-Polskiego Stowarzyszenia Przedsiębiorców. Samorząd Województwa podpisał list intencyjny z województwem podlaskim i mazowieckim dotyczący współpracy mającej na celu promocję produktu turystycznego *Szlak wodny Pisa-Narew*.

4. Do realizacji działania **Aktywność promocyjna i wystawiennicza** przyczynił się 1 projekt i 13 inicjatyw (z których większość realizowanych było przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego) na łączną kwotę 671 tys. zł. Przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego uczestniczyli w krajowych targach turystycznych organizowanych w Nadarzynie, Warszawie, Łodzi i w Chorzowie a także w ramach Polskiej Krajowej Sieci Miast Cittaslow. Realizowano ponadto działania promocyjne Szlaku Kopernikowskiego. W ramach promocji atrakcji turystycznych Warmii i Mazur zorganizowano 3 wizyty

studyjne z udziałem zagranicznych dziennikarzy i touroperatorów. Produkty z województwa warmińsko-mazurskiego prezentowane były na targach *Smaki Regionów* w Poznaniu, Międzynarodowych Targach Żywności Ekologicznej i Naturalnej *Natura Food* w Łodzi, Toruńskim Festiwalu Smaków, w ramach Targów *Wypoczynek* oraz na targach *MAZURY HoReCa*. Zorganizowano też konferencję *Żywność wysokiej jakości szansą na zrównoważony rozwój regionu*. Miasto Elbląg było wystawcą podczas XIX Międzynarodowych Targów Morskich *Baltexpo 2017* związanych z przemysłem morskim. W ramach RPO WiM na lata 2014-2020 (poddziałanie 1.4.1 *Promocja gospodarcza regionu*) podpisano 2 umowy.

5. Monitoring gospodarki województwa dokonywany był przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego w ramach 11 projektów i 1 inicjatywy na łączną kwotę ponad 100 tys. zł. Zakończono proces aktualizacji Strategii Rozwoju Turystyki Województwa Warmińsko-Mazurskiego do 2025 roku, którą w czerwcu 2016 r. przyjął Sejmik Województwa. Rozpoczęto działania mające na celu budowę systemu monitorowania ruchu turystycznego, dokonano analizy ruchu turystycznego w regionie, w tym opracowano analizę dotyczącą funkcji Turystycznej Krainy Kanału Elbląskiego, a także dokonano ankietowego badania wizerunkowego regionu. W 2017 r. rozpoczęto monitorowanie Strategii Turystyki. Samorząd Województwa przyjął program rozwoju żywności regionalnej, tradycyjnej, naturalnej wysokiej jakości w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2016-2020. Kontynuowano również monitoring Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025, opracowano wkład zawierający analizę sytuacji społeczno-gospodarczej województwa warmińsko-mazurskiego do Przeglądu Regionalnego Polski 2016 i 2017, a także przeprowadzono ewaluację systemu wyboru projektów ze szczególnym uwzględnieniem kryteriów wyboru projektów Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020.

Tabela 11. Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 1.1. Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój inteligentnych specjalizacji

Wskaźnik	Miara	Wartość w latach 2016-2017
liczba projektów	szt.	30
liczba inicjatyw	szt.	30
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	43
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	28
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu	szt.	1
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz rozwoju turystyki	szt.	33
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz konkretnych produktów turystycznych	szt.	21
liczba projektów i/lub inicjatyw realizowanych we współpracy co najmniej dwóch IOB	szt.	5
poniesione wydatki	zł	19 191 703
liczba realizowanych inwestycji	szt.	0
liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	0
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	520
liczba przedsiębiorców objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	756
liczba osób uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach	os.	557 721
liczba osób przeszkolonych	os.	70

liczba osób bezrobotnych objętych projektem/inicjatywą	os.	0
liczba staży i praktyk odbytych w ramach projektu/inicjatywy	szt.	0
liczba produktów żywnościowych objętych systemem promocji	szt.	146
liczba nowych organizacji	szt.	0
wielkość powierzchni (niezadaszonej)	m ²	0
wielkość powierzchni (zadaszonej)	m ²	0
liczba nowych kierunków kształcenia w szkołach	szt.	0
liczba zlikwidowanych kierunków kształcenia w szkołach	szt.	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z SMS.

Cel operacyjny 1.2. Wzrost innowacyjności firm

Tabela 12. Wskaźniki celu operacyjnego 1.2. Wzrost innowacyjności firm

Wskaźnik	Miara	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Wartość docelowa 2020	Wartość docelowa 2025
Nakłady na działalność B+R jako % PKB (wg cen bieżących) (BERD ³⁷)	%	0,06	0,19	0,07	0,06	0,06	bd	0,70	1,38
Odsetek przedsiębiorstw innowacyjnych w przemyśle i usługach ³⁸	%	12,4	11,9	14,6	10,9	11,3	9,1	22,0	*39

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

W 2015 r. nakłady w sektorze przedsiębiorstw na działalność B+R jako % PKB (BERD) wynosiły 0,06%. Wartość wskaźnika w relacji do roku poprzedzającego nie zmieniła się (ostatnie miejsce w kraju) i była na poziomie z roku 2011. Dystans do średniej krajowej zwiększył się jeszcze bardziej. Niska wartość nakładów sektora prywatnego na działalność badawczo-rozwojową jest w regionie problemem i może powodować znaczne trudności w osiągnięciu wartości docelowej wskaźnika na 2020 r.

Województwo zajęło ostatnią lokatę wśród regionów Polski również pod względem odsetka przedsiębiorstw innowacyjnych w przemyśle i usługach, który w 2016 r. w porównaniu do roku poprzedniego spadł o 2,2 p.p. do wartości 9,1% i był najniższy od 2011 r. Również w tym wypadku osiągnięcie wartości docelowej na 2020 r. wydaje się mało prawdopodobne.

Działania realizowane w latach 2016-2017

Cel operacyjny **Wzrost innowacyjności firm** był realizowany poprzez 5 działań, w ramach których zidentyfikowano 15 projektów, 13 inicjatyw oraz 6 inwestycji. W działaniach uczestniczyło 57 organizacji (oprócz organizacji realizujących), ponad 28 tys. osób, z których prawie 11 tys. przeszkolono. Na rzecz przedsiębiorców realizowano 24 przedsięwzięcia. Na realizację celu operacyjnego wydatkowano 172,6 mln zł. Wydatki te były finansowane ze środków zagranicznych (m.in. w ramach RPO WiM 2014-2020 oraz RPO WiM 2007-2013, Programu COSME 2014-2020, PO IR

³⁷ BERD – Business Expenditures on B&D – nakłady podmiotów gospodarczych na działalność badawczą i rozwojową.

³⁸ Wskaźnik obliczony jako średnia arytmetyczna wskaźników: odsetek przedsiębiorstw innowacyjnych w przemyśle oraz odsetek przedsiębiorstw innowacyjnych w usługach. Według GUS przedsiębiorstwa innowacyjne są to przedsiębiorstwa, które w badanym okresie wprowadziły na rynek przynajmniej jedną innowację produktową lub procesową.

³⁹ Wskaźnik z Regionalnej Strategii Innowacyjności Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2020 (RIS); wartość docelowa wskaźnika została oszacowana tylko dla horyzontu czasowego obowiązywania RIS.

2014-2020), publicznych krajowych (m.in. budżetu województwa i budżetu państwa) oraz ze środków prywatnych. Działaniami objęto obszar całego województwa.

1. Realizacja działań związanych z **Firmami** odbywała się poprzez 5 projektów i 2 inicjatywy, na które łącznie wydano prawie 3,5 mln zł. Elbląski Park Naukowo-Technologiczny realizował projekt *Startup House Inkubacja przedsiębiorstw w Elblągu* polegający na zapewnieniu powierzchni biurowej oraz minimum 2 usług z katalogu usług ośrodka innowacji dla 20 przedsiębiorstw w początkowej fazie rozwoju. Centrum Innowacji i Transferu Technologii (CiITT) UWM w Olsztynie rozpoczęło realizację pilotażowego projektu skierowanego do młodych, istniejących do 3 lat na rynku firm, wykazujących duży potencjał do rozwoju i internacjonalizacji. CiITT UWM jako ośrodek *Enterprise Europe Network East Poland* zorganizował też 5 regionalnych wydarzeń, w których uczestniczyły 282 osoby oraz był współorganizatorem międzynarodowej misji handlowej do Finlandii. Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego zorganizował konferencję prezentującą region Warmii i Mazur jako miejsce funkcjonowania innowacyjnych firm oraz skierowaną do firm z branży IT/ICT oferujących nowoczesne rozwiązania dla przedsiębiorców. Istotnym elementem realizacji działania *Firmy* było dofinansowanie inwestycji przedsiębiorstw w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020. Łącznie w ramach Osi Przedsiębiorczość (Poddziałania: 1.3.2, 1.4.3, 1.4.4 i 1.5.1)⁴⁰ podpisano 27 umów na realizację projektów wpisujących się w zakres działania *Firmy*. W latach 2016-2017 wydatkowano na nie 1,3 mln zł.

2. Działanie **Sektor naukowy i badawczo-rozwojowy** realizowane było przez 2 projekty Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, na które wydatkowano 217,2 tys. zł. Celem projektu *Inkubator Innowacyjności plus* było wsparcie procesu zarządzania wynikami badań naukowych i prac rozwojowych, w szczególności w zakresie komercjalizacji oraz w realizowaniu zadań, które doprowadzą do zastosowania wyników badań i prac w rozwiązaniach rynkowych. Drugie przedsięwzięcie polegało na otwarciu nowego kierunku studiów *Analiza i kreowanie trendów* oraz studiów podyplomowych *Analiza trendów*, które odpowiadając na zapotrzebowanie rynku i pracodawców mają na celu m.in. wypracowanie innowacyjnego spojrzenia wśród studentów, a także przygotowanie do podjęcia własnej działalności gospodarczej czy rozszerzenia współpracy z firmami.

3. **Inne instytucje otoczenia biznesu** wspierane były poprzez realizację 6 projektów i 6 inicjatyw o łącznej wartości 154,8 mln zł. Działania dotyczyły głównie wsparcia działalności funduszy pożyczkowych i poręczeniowych. W ramach projektu *Dokapitalizowanie funduszy pożyczkowych na Warmii i Mazurach*, realizowanego przez konsorcjum instytucji prowadzących fundusze pożyczkowe w latach 2016-2017, udzielono 250 pożyczek mikro, małym i średnim przedsiębiorcom mającym siedzibę lub inwestującym na terenie województwa warmińsko-mazurskiego na kwotę 41,8 mln zł. Kontynuowano również przedsięwzięcie *Wzrost potencjału funduszy pożyczkowych na Warmii i Mazurach*, w ramach którego wszyscy partnerzy konsorcjum udzielili MŚP z terenu województwa warmińsko-mazurskiego 77 pożyczek i o łącznej wartości 7,4 mln zł. Ponadto Regionalny Fundusz Pożyczkowy prowadzony we WMARR S.A. w ramach środków własnych zawarł 47 umów na pożyczki o łącznej wartości 3,4 mln zł. W ramach projektu *Dokapitalizowanie funduszy poręczeniowych na Warmii i Mazurach* (projekt kluczowy) realizowanego przez konsorcjum funduszy poręczeniowych udzielono 142 poręczenia na kwotę 25,7 mln zł. W ramach projektu *Dofinansowanie funduszy*

⁴⁰ 1.3.2 Firmy w początkowej fazie rozwoju, 1.4.3 Technologie informacyjno-komunikacyjne w działalności MŚP, 1.4.4 Internacjonalizacja MŚP, 1.5.1 Wdrożenie wyników prac B+R.

poręczeniowych na Warmii i Mazurach udzielono 18 poręczeń na 1,7 mln zł. W dniu 29 maja 2017 r. Zarząd Województwa podpisał umowę z Bankiem Gospodarstwa Krajowego powierzającą Bankowi funkcję Menadżera Funduszu Funduszy odpowiedzialnego za wdrażanie instrumentów finansowych w ramach poddziałań 1.3.3 i 1.5.3⁴¹ RPO WiM na lata 2014-2020. W ramach umowy przekazano Bankowi kwotę 63,6 mln zł. Szacuje się, iż wsparciem w ramach tych poddziałań objętych zostanie ponad 1 200 firm. Olsztyński Park Naukowo-Technologiczny (OPN-T) zorganizował II edycję konkursu *NOWA NATURA BIZNESU - innowacyjność narzędziem internacjonalizacji*, adresowanego do wszystkich przedsiębiorstw OPN-T. Nagrodzone zostały przedsiębiorstwa, które wprowadziły na rynek najbardziej innowacyjny produkt lub usługę. Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Olsztynie zrealizował projekt polegający na budowaniu partnerstwa w zakresie innowacyjnych rozwiązań efektywnego wykorzystania energii w produkcji rolniczej.

4. W ramach działania na rzecz **Kapitału ludzkiego** zrealizowano 1 projekt i 5 inicjatyw o wartości ponad 12,6 mln zł. Olsztyński Park Naukowo-Technologiczny zorganizował 32 specjalistyczne seminaria, szkolenia, konferencje i spotkania branżowe dla przedsiębiorstw, ukierunkowane na rozwój i promocję innowacyjnej przedsiębiorczości w wybranych branżach gospodarki, w szczególności zgodnie ze specjalizacjami branżowymi. W spotkaniach wzięło udział ponad 1 400 osób. OPN-T zorganizował również 27 spotkań dla uczniów szkół gimnazjalnych, ponadgimnazjalnych i studentów w celu rozbudzenia wśród młodych ludzi zainteresowania innowacyjną przedsiębiorczością i tworzeniem firm typu startup, w których udział wzięło 780 osób. Ponadto Park organizował cyklicznie zajęcia kreatywne, proinnowacyjne i proprzedsiębiorcze dla dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym ukierunkowane na rozwój kreatywności, zdolności, przedsiębiorczości oraz zainteresowań naukami ścisłymi i budowanie postaw proinnowacyjnych. Park uruchomił również realizowaną przez ekspertów zewnętrznych usługę indywidualnego doradztwa biznesowego oraz doradztwa rzeczownika patentowego dla przedsiębiorstw, z której skorzystało 70 firm. Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych zorganizowało Konferencję nt. Ekonomii Społecznej, podczas której jednym z tematów były innowacje społeczne. Wojewódzki Urząd Pracy (WUP) w Olsztynie w ramach Krajowego Funduszu Szkoleniowego wspierał kształcenie ustawiczne poprzez współfinansowanie szkoleń dla 8,7 tys. pracowników i pracodawców.

5. Do realizacji działania **Infrastruktura** przyczyniło się podpisanie umów na dofinansowanie ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020. W ramach poddziałania 1.3.4 *Tereny inwestycyjne* podpisano 11 umów.

Tabela 13. Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 1.2. Wzrost innowacyjności firm

Wskaźnik	Miara	Wartość w latach 2016-2017
liczba projektów	szt.	15
liczba inicjatyw	szt.	13
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	11
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	24
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu	szt.	4
liczba projektów i/lub inicjatyw realizowanych we współpracy co najmniej dwóch IOB	szt.	11
poniesione wydatki	zł	174 525 812

⁴¹ 1.3.3 Fundusz na rozwój nowych firm (IF), 1.5.3 Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw (IF).

liczba realizowanych inwestycji	szt.	6
liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	1
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	57
liczba przedsiębiorców objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	1 364
liczba osób uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach	os.	28 321
liczba osób przeszkolonych	os.	10 926
liczba osób bezrobotnych objętych projektem/inicjatywą	os.	0
liczba staży i praktyk odbytych w ramach projektu/inicjatywy	szt.	0
liczba nowych organizacji	szt.	0
wielkość powierzchni (niezadaszonej)	m ²	0
wielkość powierzchni (zadaszonej)	m ²	0
liczba nowych kierunków kształcenia w szkołach	szt.	1
liczba zlikwidowanych kierunków kształcenia w szkołach	szt.	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z SMS.

Cel operacyjny 1.3. Wzrost liczby miejsc pracy

Tabela 14. Wskaźniki celu operacyjnego 1.3. Wzrost liczby miejsc pracy

Wskaźnik	Miara	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Wartość docelowa 2020	Wartość docelowa 2025
Liczba nowo zarejestrowanych firm w sektorze prywatnym na 10 tys. mieszkańców	szt.	74	77	79	77	66	64	67	127	149
Stopa bezrobocia długotrwałego (udział bezrobotnych długotrwałe ⁴² w aktywnych zawodowo ogółem ⁴³)	%	6,1	6,9	7,0	6,6	5,1	4,7	b.d.	3,2	2,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

W 2017 r. wartość wskaźnika liczby nowo zarejestrowanych firm w sektorze prywatnym na 10 tys. mieszkańców wzrosła w relacji do roku poprzedniego i osiągnęła wartość 67 - najwyższą od 2015 r. Zmiany w gromadzeniu danych składowych potrzebnych do wyliczenia wskaźnika⁴⁴ w znacznym stopniu ograniczają zarówno porównywalność jego wartości począwszy od roku 2015 z latami poprzednimi, jak i możliwość osiągnięcia wartości przewidzianej na 2020 r.

Udział długotrwałe bezrobotnych w aktywnych zawodowo ogółem od 2014 r. spada. Wskaźnik ten w 2016 roku wyniósł 4,7% i był niższy od roku poprzedniego o 0,4 p.p., choć mimo wszystko województwo nadal zajmuje przedostatnie miejsce w kraju. Jeśli tendencja spadkowa się utrzyma osiągnięcie wartości docelowej wskaźnika na 2020 r. wydaje się możliwe.

⁴² Bezrobotni długotrwałe – pozostający bez pracy powyżej roku (zgodnie z definicją GUS, wg bezrobocia rejestrowanego)

⁴³ Według Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL)

⁴⁴ W związku z wprowadzonymi od 1 grudnia 2014 r. zmianami przepisów prawnych regulujących sposób zasilania rejestru REGON informacjami o podmiotach podlegających wpisowi do Krajowego Rejestru Sądowego, istnieje możliwość wystąpienia w rejestrze REGON niewypełnionych pozycji dotyczących przewidywanej liczby pracujących, adresu siedziby, rodzaju przeważającej działalności oraz formy własności dla podmiotów wpisanych na podstawie danych przekazanych z KRS. Wymienione rozwiązanie jest przyczyną nagłego spadku (od 2015 r.) liczby nowych wpisów spółek handlowych prezentowanych według sektorów własności, co niewątpliwie przekłada się na znaczny spadek wskaźnika *Liczba nowo zarejestrowanych firm w sektorze prywatnym* od 2015 r.

Działania realizowane w latach 2016-2017

Cel operacyjny **Wzrost liczby miejsc pracy** realizowany był przez 5 działań, w ramach których zidentyfikowano 33 projekty i 7 inicjatyw, z czego 26 wpływało na wzrost kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu. W działaniach uczestniczyło 81 tys. osób w tym 66 tys. bezrobotnych i ok. 970 przedsiębiorców. Przeszkolonych zostało ponad 28 tys. osób. Wydatki zostały sfinansowane ze środków publicznych krajowych (głównie budżetu państwa, budżetu województwa i budżetów JST), zagranicznych (m.in. w ramach RPO WiM 2014-2020, PO WER 2014-2020) oraz środków prywatnych. Łączna kwota wydatków wynosiła 593,8 mln zł. Działaniami objęto obszar całego województwa.

1. W ramach działania **Zachęty dla utrzymywania i wzrostu zatrudnienia w firmach** realizowano 17 projektów i 4 inicjatywy, na które wydatkowano 573,7 mln zł. Powiatowe Urzędy Pracy kontynuowały udzielanie wsparcia w postaci jednorazowych środków na podjęcie działalności gospodarczej. W latach 2016-2017 wsparciem objęto 3 110 osób. Na prace interwencyjne skierowano ponad 6,3 tys. bezrobotnych. Na miejsca utworzone w ramach dotacji na doposażenie lub wyposażenie stanowisk pracy skierowano blisko 3 900 osób. W stażach udział wzięło ponad 15 tys. osób, natomiast w przygotowaniu zawodowym – 42. Blisko 5 tys. osób uczestniczyło w szkoleniach dla bezrobotnych. Realizowano także nowe rozwiązanie ułatwiające młodym osobom wejście na rynek pracy - bon zatrudnieniowy, zapewniający pracodawcy częściową refundację wynagrodzenia i składek na ubezpieczenia społeczne w związku z zatrudnieniem bezrobotnego, z którego skorzystało 181 osób. Pracodawcy zachęceni byli do zatrudnienia osób bezrobotnych, które ukończyły 50 rok życia poprzez dofinansowanie do wynagrodzenia. Z tej formy pomocy skorzystało 320 osób. Podobną formę wsparcia zastosowano dla 7 566 osób bezrobotnych poniżej 30 lat. W latach 2016-2017 Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie jako Instytucja Pośrednicząca dla Osi 10 (Regionalny rynek pracy) RPO WiM 2014-2020, w ramach działań 10.1-10.4⁴⁵ dofinansował realizację 105 projektów konkursowych oraz 40 pozakonkursowych, w ramach których wsparciem objętych zostało 14 715 osób (w tym 14 002 bezrobotnych oraz 713 biernych zawodowo). W latach 2016-2017 WUP w Olsztynie jako Instytucja Pośrednicząca dla Osi I PO WER, dofinansował realizację 24 projektów konkursowych. W ramach tych projektów wsparciem zostało objętych 1 596 osób (w tym 327 bezrobotnych oraz 1 269 biernych zawodowo) poniżej 29. roku życia, należących do kategorii NEET⁴⁶ (osoby niezatrudnione, nie uczestniczące w edukacji lub szkoleniu). WUP dofinansował także 40 projektów pozakonkursowych, które wsparciem objęły blisko 10 tys. osób bezrobotnych poniżej 29. roku życia, należących do kategorii NEET.

2. W ramach **Współpracy przedsiębiorstw z wyższymi uczelniami i szkołami zawodowymi** Elbląska Izba Gospodarcza zrealizowała przedsięwzięcie *Gra o wakacyjny staż* pod patronatem prezydenta Elbląga dla osób poszukujących pracy poprzez możliwość odbycia stażu w elbląskich firmach. Celem projektu było przede wszystkim umożliwienie osobom w wieku 18-30 lat zdobycia doświadczenia zawodowego, ułatwiającego podjęcie pierwszej pracy. Z możliwości stażu skorzystało 12 osób.

3. Działanie **Szkoły i uczelnie** dotyczyło realizacji 8 projektów i 1 inicjatywy na kwotę ponad 20 mln zł. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie poszerzył ofertę edukacyjną poprzez opracowanie

⁴⁵ 10.1 Poprawa dostępu do zatrudnienia osób bezrobotnych i poszukujących pracy – projekty pozakonkursowe realizowane przez powiatowe urzędy pracy, 10.2 Aktywizacja zawodowa osób pozostających bez zatrudnienia – projekty konkursowe, 10.3 Rozwój samozatrudnienia, 10.4 Pomoc w powrocie lub wejściu na rynek pracy osobom sprawującym opiekę nad dziećmi do lat 3.

⁴⁶ NEET - ang. not in employment, education or training

modelu funkcjonowania Międzywydziałowej Szkoły Przedsiębiorczości. Uczelnia rozpoczęła również profesjonalizację usług Akademickiego Biura Karier UWM, co umożliwi lepsze wsparcie studentów w rozpoczęciu aktywności zawodowej na rynku pracy w ramach podnoszenia kompetencji odpowiadającym potrzebom gospodarki. Na Wydziale Nauk Medycznych rozpoczęto wdrażanie programu rozwojowego mającego poprawić jakość nauczania na kierunku lekarskim i pielęgniarstwie. Cztery etckie gimnazja oraz Zespół Szkół Sportowych prowadziły szkolny system doradztwa zawodowego, z którego skorzystało ponad 1 tys. uczniów. Nauczyciele akademicy Wydziału Nauk Ekonomicznych UWM w Olsztynie wzmacniali kompetencje dydaktyczne poprzez realizacje szkoleń z zakresu języka angielskiego, innowacyjnych umiejętności dydaktycznych oraz umiejętności informatycznych, w tym posługiwania się profesjonalnymi bazami danych. Katedra Leśnictwa i Ekologii Lasu realizowała projekt polegający na podniesieniu kompetencji studentów poprzez uczestnictwo w wysokiej jakości certyfikowanych szkoleniach, warsztatach, dodatkowych zadaniach praktycznych realizowanych w formie projektowej oraz wizytach studyjnych u pracodawców. Warmińsko-mazurskie jednostki edukacyjne (przedszkola, szkoły podstawowe, gimnazja, technika, licea, szkoły policealne, zespoły placówek szkolno-wychowawczych) zrealizowały 264 innowacje pedagogiczne. Były to innowacje: programowe, metodyczno-organizacyjne, programowo-metodyczne, programowo-organizacyjne, organizacyjne, metodyczne, programowo-organizacyjno-metodyczne. W ramach poddziałania 2.4.1. *Rozwój kształcenia i szkolenia zawodowego* – projekty konkursowe RPO WiM na lata 2014-2020 podpisano 84 umowy o dofinansowanie.

4. W ramach **Monitoringu rynku pracy i systemu edukacji** Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie zrealizował 1 projekt, polegający na przeprowadzeniu badania *Barometr zawodów*. Jego celem było sporządzenie krótkookresowej prognozy dotyczącej lokalnych rynków pracy województwa warmińsko-mazurskiego, która może być jednym ze źródeł informacji dla osób poszukujących zatrudnienia, jak i dla pracowników różnych instytucji pomagających w kształtowaniu kariery zawodowej lub znalezieniu pracy. Jednocześnie wyniki badania mogą stanowić mapę informacyjną dla szkół, które kształcą przyszłe kadry województwa warmińsko-mazurskiego. Produktem projektu był raport wojewódzki. Wydatkowano 75 tys. zł.

5. W ramach działania **Informacja i promocja** zrealizowano 3 projekty i 1 inicjatywę. Miasto Elbląg prowadziło serwis gospodarczy *Elbląg – strefa dobrych inwestycji*, gdzie zamieszczane są ważne i istotne informacje dla lokalnego biznesu i mieszkańców, dotyczące m.in. oferty inwestycyjnej regionu bądź możliwości rozpoczęcia własnej działalności. Urząd Miasta Olsztyna współpracował z Fundacją Wspierania Przedsiębiorczości Twoja Inicjatywa!, a następnie z firmą Res Oeconomica w zakresie organizowania spotkań konsultacyjnych i warsztatów dla osób planujących rozpocząć działalność gospodarczą lub już ją prowadzących, których celem było zdobycie, poszerzenie bądź utrwalenie wiedzy oraz praktycznych umiejętności z zakresu m.in. zakładania, prowadzenia działalności gospodarczej oraz dostępnych źródeł finansowania, podstawowych zasad księgowości, a także poprawy widoczności w Internecie. W Urzędzie Miasta Olsztyna, we współpracy z Warmińsko-Mazurskim Oddziałem Krajowej Izby Doradców Podatkowych, funkcjonował również Punkt Konsultacyjny dla przedsiębiorców, polegający na udzielaniu porad, informacji i doradztwa podatkowego.

Tabela 15. Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 1.3. Wzrost liczby miejsc pracy

Wskaźnik	Miara	Wartość w latach 2016-2017
liczba projektów	szt.	33
liczba inicjatyw	szt.	7
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	11
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	15
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu	szt.	26
liczba projektów i/lub inicjatyw realizowanych we współpracy co najmniej dwóch IOB	szt.	8
poniesione wydatki	zł	593 779 715
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	359
liczba przedsiębiorców objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	970
liczba osób uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach	os.	81 292
liczba osób przeszkolonych	os.	28 057
liczba osób bezrobotnych objętych projektem/inicjatywą	os.	65 910
liczba staży i praktyk odbytych w ramach projektu/inicjatywy	szt.	15 051
liczba nowych organizacji	szt.	0
liczba nowych kierunków kształcenia w szkołach	szt.	0
liczba zlikwidowanych kierunków kształcenia w szkołach	szt.	0
liczba nauczycieli przeszkolonych w ośrodkach doskonalenia nauczycieli	os.	0
liczba wolontariuszy biorących udział w projektach i/lub inicjatywach	os.	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z SMS.

Cel strategiczny 2. Wzrost aktywności społecznej

Cel operacyjny 2.1. Rozwój kapitału społecznego

Tabela 16. Wskaźniki celu operacyjnego 2.1. Rozwój kapitału społecznego

Wskaźnik	Miara	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Wartość docelowa 2020	Wartość docelowa 2025
Liczba podmiotów zaliczanych do III sektora na 10 tys. mieszkańców	szt.	31	33	34	36	38	39	41	46	54
Średnia frekwencja wyborcza z dwóch ostatnich wyborów samorządowych (I tura 2006 i 2010)	%	46,9	46,9	46,9	47,4	47,4	47,4	47,4	50,0	52,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Wysoki poziom kapitału społecznego świadczy o cechach mieszkańców oraz wpływa korzystnie na sytuację gospodarczą regionu, ponieważ determinuje jego rozwój. Rozwój aktywności społecznej możliwy jest dzięki aktywnym organizacjom pozarządowym i samorządom wspierającym ich funkcjonowanie, poprzez m.in. zlecanie zadań i udzielanie na ten cel dotacji. Również fundusze sołeckie przyczyniają się do wspólnych działań mieszkańców, w tym do wspólnego podejmowania decyzji dotyczących kierunków tej działalności. Podobnie działają również budżety obywatelskie, funkcjonujące najczęściej w większych ośrodkach miejskich i angażujące mieszkańców do aktywności na rzecz własnego środowiska, poprzez tworzenie projektów i udział w głosowaniu w wyborze tych najbardziej istotnych. Rozwój kapitału społecznego jest widoczny we wzroście monitorowanego

wskaźnika *liczby podmiotów zaliczanych do III sektora (fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne) na 10 tys. mieszkańców*. W 2011 r. wskaźnik wyniósł 31, a w kolejnych latach wartość ta corocznie wzrastała i w 2017 r. ukształtowała się na poziomie 41 podmiotów na 10 tys. mieszkańców. Rozwój instytucji społeczeństwa obywatelskiego wpływa korzystnie na postawę administracji samorządowej. Słabsza aktywność społeczna przejawia się w zakresie odsetka głosujących, uprawnionych do głosowania. Porównując wartość wskaźnika średniej frekwencji wyborczej z wyborów samorządowych w latach 2010 i 2014 do średniej frekwencji uzyskanej w latach 2006 i 2010, zauważalny jest wzrost udziału głosujących o 0,5 p.p.

Działania realizowane w latach 2016-2017

Cel operacyjny **Rozwój kapitału społecznego** był osiąganym poprzez 5 działań, w ramach których zrealizowano 3 projekty i 19 inicjatyw, z czego 12 zostało wspartych przez Samorząd Województwa. Spośród wszystkich, 13 projektów i inicjatyw było realizowanych na rzecz starzejącego się społeczeństwa, a 2 na rzecz przedsiębiorców, z których skorzystało 110 z nich. Łącznie we wszystkich projektach i inicjatywach wzięło udział ponad 674 tys. osób, w tym 20,6 tys. wolontariuszy, a ze szkoleń skorzystało 9,9 tys. osób. Dzięki realizacji całego celu operacyjnego powstało 65 nowych organizacji, a łącznie uczestniczyło w nim 9,3 tys. jednostek. Całkowite nakłady poniesione na działania wyniosły w okresie sprawozdawczym 186,6 mln zł, najwięcej środków zostało przeznaczonych z budżetów JST – 156,8 mln zł oraz ze środków budżetu państwa – 21,9 mln zł.

1. Działanie **Aktywni mieszkańcy** zostało zrealizowane przez 2 projekty oraz 7 inicjatyw, z których 5 zostało wspartych przez Samorząd Województwa. Działaniem objęto 36 przedsiębiorców i 100 osób bezrobotnych. Łącznie uczestniczyło w nim 590,4 tys. osób, z czego dzięki programowi rozwoju wolontariatu skorzystało 15,7 tys. wolontariuszy. Ponadto udało się przeszkolić 7,6 tys. osób. W projektach i inicjatywach wzięły udział 3 994 organizacje oraz powstały 24 nowe podmioty. Aktywni mieszkańcy to drugie działanie, pod względem poniesionych nakładów w całym celu operacyjnym w wysokości 59,3 mln zł. Głównym źródłem finansowania były środki JST – 39,8 mln zł. W ramach działania zrealizowano projekty, których celem było wzmocnienie udziału mieszkańców w konsultacjach społecznych, wspieranie i aktywizowanie lokalnych społeczności w małych miastach i na terenach wiejskich oraz wsparcie rozwoju wolontariatu. Spośród wszystkich projektów i inicjatyw realizowanych w przedmiotowym działaniu, uniwersalnym dla rozwoju aktywności mieszkańców regionu, który swoim zasięgiem objął największą liczbę organizacji uczestniczących i osób korzystających z rezultatów tej inicjatywy były fundusze sołeckie. Dzięki inicjatywie mieszkańcy sołectw podczas zebrania wiejskiego mogli decydować o przeznaczeniu środków tego funduszu, o realizowanych inwestycjach, imprezach lokalnych czy innego rodzaju przedsięwzięciach. W 2016 roku fundusze sołeckie funkcjonowały w 1 144 sołectwach (obejmowały 291 676 mieszkańców), natomiast w roku 2017 – w 1 272 sołectwach (336 721 mieszkańców).

2. Działanie **Organizacje pozarządowe** dotyczyło realizacji 4 inicjatyw, w tym 3 wspartych przez Samorząd Województwa. Największą część środków w ramach tego działania poświęcono na kontynuację działalności Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej. Ich działalność polega głównie na prowadzeniu licznych szkoleń z zakładania, funkcjonowania i zarządzania podmiotami ekonomii społecznej (PES). Inicjatywę skierowano zarówno do osób fizycznych zainteresowanych działalnością w organizacji pozarządowej bądź spółdzielni socjalnej, jak i do przedstawicieli już funkcjonujących PES chcących ekonomizować swoje działania poprzez podjęcie działalności odpłatnej lub gospodarczej. Pozostałe inicjatywy dotyczyły przeprowadzenia otwartych konkursów na realizację zadań publicznych i dofinansowania wkładów własnych do projektów. Łącznie w działaniu uczestniczyło 441 organizacji,

a 41 powstało nowych. W szkoleniach wzięło udział 2,3 tys. osób z 28,6 tys. wszystkich uczestników inicjatyw. W wolontariacie uczestniczyło 1,1 tys. osób. Poniesione wydatki wyniosły 5,1 mln zł i zostały w większości sfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach RPO WiM 2014-2020 (3,2 mln zł).

3. Działanie **Instytucje publiczne** było realizowane poprzez 2 inicjatywy przeprowadzone na rzecz starzejącego się społeczeństwa, które zostały wsparte przez Samorząd Województwa. Wydatki poniesione na przedmiotowe działanie wyniosły w okresie sprawozdawczym 6,0 mln zł. Samorząd wspierał różnorodne formy uczestnictwa w kulturze szczególnie na poziomie regionalnym poprzez zlecanie zadań organizacjom pozarządowym. Ponadto w ramach działania miała również miejsce współpraca instytucji Samorządu Województwa z organizacjami pozarządowymi. Współpraca ta przybierała różne formy, zazwyczaj jednak polegała na współorganizacji imprez kulturalnych, szkoleń, konferencji, konkursów, wycieczek, zajęć edukacyjnych, udostępnianiu materiałów, sprzętu i pomieszczeń, udziale pracowników w roli ekspertów, współorganizacji akcji charytatywnych, fundowaniu nagród czy wsparciu merytorycznym. W inicjatywach wzięło udział 1,1 tys. organizacji oraz 3,8 tys. wolontariuszy. Liczbę osób uczestniczących w działaniu szacuje się na poziomie 53,8 tys.

4. Działanie **Współpraca** objęło swym zakresem 1 projekt i 1 inicjatywę. Projekt pt. *Konferencja integracyjna Uniwersytetów Trzeciego Wieku województwa warmińsko-mazurskiego* został wsparty przez Samorząd Województwa i dotyczył corocznej organizacji konferencji UTW z Warmii i Mazur. Jego celem było zwiększenie możliwości rozwojowych Uniwersytetów Trzeciego Wieku poprzez: wspólną wymianę doświadczeń i promocję dobrych praktyk, tworzenie międzypokoleniowej relacji, zwiększenie przepływu informacji, angażowanie młodzieży studenckiej i seniorów we wspólne działania na rzecz lokalnej społeczności oraz integrowanie środowiska Uniwersytetów Trzeciego Wieku w ramach województwa warmińsko-mazurskiego. Odbiorcami projektu byli przedstawiciele Uniwersytetów Trzeciego Wieku z Warmii i Mazur oraz przedstawiciele samorządów lokalnych. Inicjatywa dotyczyła zlecania zadań publicznych organizacjom pozarządowym przez samorządy lokalne województwa warmińsko-mazurskiego. Najczęściej samorządy zlecały zadania z zakresu kultury fizycznej (zawarto 1 817 umów na kwotę łącznie 24,7 mln zł). Ponadto zadania zlecone dotyczyły m.in. pomocy społecznej, kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego, ochrony środowiska, promocji zdrowia, rozwoju sektora pozarządowego, edukacji i wychowania oraz bezpieczeństwa i ochrony ludności. Na realizację zadań publicznych powierzonych organizacjom pozarządowym przeznaczono 116,1 mln zł które w całości zostały pokryte z budżetów JST województwa warmińsko-mazurskiego.

5. Działanie **Informacja i promocja** dotyczyło 5 inicjatyw, w tym 1 finansowanej przez Samorząd Województwa. Obejmowały one 3 konkursy: *Barwy Wolontariatu*, *BabaFest* oraz *Godni Naśladowania*, nad którym patronat objął Marszałek Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Ponadto JST województwa warmińsko-mazurskiego organizowały konkursy promujące aktywność społeczną, w tym wolontariat. Konkursy służyły promowaniu w środowiskach lokalnych i na poziomie regionu aktywnych postaw społecznych. Największa część nakładów w ramach działania została przeznaczona na kampanie społeczną pt. *Wspieram Region*, która miała na celu promowanie przekazywania 1% podatku dochodowego od osób fizycznych organizacjom pożytku publicznego z naszego regionu. Wydatki na inicjatywy wyniosły 152 tys. zł, a środki na ten cel pochodziły głównie z budżetu województwa.

Tabela 17. Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 2.1. Rozwój kapitału społecznego

Wskaźnik	Miara	Wartość w latach 2016-2017
liczba projektów	szt.	3
liczba inicjatyw	szt.	19
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	12
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz starzejącego się społeczeństwa	szt.	13
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	2
poniesione wydatki	zł	186 601 311
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	9 304
liczba przedsiębiorców objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	110
liczba osób uczestniczących (np. liczba osób, które korzystały z rezultatów)	os.	674 101
liczba osób przeszkolonych	os.	9 914
liczba osób bezrobotnych objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	100
liczba nowych organizacji	szt.	65
liczba wolontariuszy biorących udział w projektach i/lub inicjatywach	os.	20 629

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z SMS.

Cel operacyjny 2.2. Wzrost dostępności i jakości usług publicznych

Tabela 18. Wskaźniki celu operacyjnego 2.2. Wzrost dostępności i jakości usług publicznych

Wskaźnik	Miara	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Wartość docelowa 2020	Wartość docelowa 2025
Liczba lekarzy (personel pracujący wg podstawowego miejsca pracy) na 10 tys. mieszkańców	os.	18,2	20	20	21	20,7	21,5	19,1	20,1
Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym	%	60,1	60,4	64,7	69,7	74,8	70,7	72,5	76,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Edukacja, usługi medyczne, kultura, bezpieczeństwo publiczne i bezpieczeństwo socjalne są istotnymi dla regionu obszarami rozwoju. Działaniami wspierającymi podnoszenie dostępności i jakości usług publicznych są wszystkie te, które przyczyniają się do rozwoju ponadregionalnych funkcji Olsztyna, regionalnych funkcji Elbląga i Ełku oraz ponadlokalnych funkcji ośrodków powiatowych. Monitoring celu operacyjnego odbywa się w oparciu o dwa wskaźniki. Pierwszym z nich jest liczba lekarzy (personel pracujący wg podstawowego miejsca pracy) na 10 tys. mieszkańców, którego wartość w 2016 r. wyniosła 21,5. Oznacza to wzrost wartości wskaźnika w porównaniu do 2015 r. o 1 lekarza na 10 tys. mieszkańców, a w odniesieniu do wartości w roku bazowym wskazuje na wzrost o 3 lekarzy. W 2016 r. dystans do średniej krajowej wyniósł 2 lekarzy. Drugim monitorowanym dla celu wskaźnikiem jest odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym. Postęp w zakresie zwiększenia dostępu najmłodszych dzieci do edukacji jest wyraźny, ponieważ w ciągu ostatnich lat odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym wzrastał z poziomu 60,1% w 2011 r. do 74,8 % w 2015 r. W 2016 r. nastąpił spadek wartości wskaźnika do 70,7% tj. o 4,1 p.p. co może wynikać ze zniesienia obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego dla dzieci w wieku 5 lat⁴⁷. Spadek wartości odsetka

⁴⁷ <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=0E9D9E04>

dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym nastąpił na terenie wszystkich województw, a jego średnia dla kraju wyniosła 3,1 p.p.

Działania realizowane w latach 2016-2017

Cel operacyjny **Wzrost dostępności i jakości usług publicznych** był osiąganym poprzez 8 działań. Łącznie w regionie zrealizowano 118 projektów i 115 inicjatyw, z których 78 otrzymało wsparcie Samorządu Województwa. Najwięcej z nich dotyczyło edukacji i instytucji kultury. Największe nakłady zostały przeznaczone na projekty w ramach działań: *Profilaktyka i wsparcie potrzebujących* (251,8 mln zł), *Opieka zdrowotna* (195,5 mln zł) i *Infrastruktura* (102,5 mln zł). W ramach projektów wykonano 186 inwestycji. Poza organizacjami realizującymi, w projektach i inicjatywach uczestniczyło blisko 13,4 tys. organizacji i 3,5 mln osób, które skorzystały z rezultatów. Działaniami objęto 291 przedsiębiorców, a szkoleniami niemal 39,5 tys. osób, w tym 644 wolontariuszy. Wydatki poniesione na realizację celu w całym okresie sprawozdawczym wyniosły 562,1 mln zł, z czego najwięcej zostało przeznaczonych ze środków publicznych krajowych (budżety jednostek samorządu terytorialnego – 202,3 mln zł i budżet państwa – 168 mln zł) oraz ze środków publicznych zagranicznych (RPO WiM 2014-2020 – 139,1 mln zł).

1. Działanie **Edukacja** objęło swym zakresem 8 projektów i 48 inicjatyw, z czego 10 zostało wspartych przez Samorząd Województwa, a 15 spośród nich realizowano na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu. W projektach wzięło udział 54 tys. osób, przeszkolono 991 osób, w tym 105 nauczycieli. W realizację działania było zaangażowanych 26 istniejących organizacji, a objętych projektami i inicjatywami zostało 135 przedsiębiorców. Łącznie na realizację przedmiotowego działania poniesiono wydatki w wysokości 2,3 mln zł, przy czym największe wsparcie uzyskano z RPO WiM 2014-2020 – 1,1 mln zł. W ramach działania przeważały projekty i inicjatywy mające na celu zwiększenie możliwości zatrudnienia oraz nabycie wiedzy i umiejętności za pośrednictwem licznych lekcji, warsztatów i kursów w ramach różnych dziedzin nauki. Wśród projektów i inicjatyw można wskazać lekcje muzealne, zajęcia edukacyjne oraz cykle spotkań prezentujące działalność Mikołaja Kopernika w Olsztynie i na Warmii, a także festiwale kulturowe.

2. Działanie **Opieka zdrowotna** było realizowane przez grup 5 projektów i 1 inicjatywę. Obejmowały one 46 profilaktycznych programów zdrowotnych, 82 edukacyjne programy zdrowotne, 35 imprez prozdrowotnych, 66 inwestycji, szczepienia ochronne oraz 1 grupę inicjatyw składających się z 36 działań edukacyjnych. Całkowita wartość projektów wyniosła 195 mln zł. Projekty realizowano w większości przypadków na terenie całego województwa i finansowano je głównie ze środków publicznych krajowych oraz prywatnych. Samorząd województwa wsparł finansowo i organizacyjnie 4 projekty oraz 32 inwestycje, natomiast 1 projekt otrzymał wsparcie ze strony Ministerstwa Zdrowia. Ogółem w projektach uczestniczyło 978 instytucji i podmiotów leczniczych oraz 885 tys. osób, z których przeszkolono 4,2 tys.

3. Działanie **Profilaktyka i wsparcie potrzebujących** miało na celu rozwój aktywnej integracji, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, szczególnie niepełnosprawnych oraz wzmocnienie sektora ekonomii społecznej. Ponadto w województwie zorganizowano szereg wydarzeń mających na celu profilaktykę i wsparcie potrzebujących m.in. konferencję na rzecz przeciwdziałania przemocy wobec kobiet *Biała Wstążka* czy wojewódzki festyn integracyjny dla osób niepełnosprawnych pod hasłem *Jesteśmy razem*. W zakres działania wpisuje się 9 projektów i 8 inicjatyw, spośród których 13 otrzymało wsparcie Samorządu Województwa. Spośród wszystkich projektów 4 były organizowane na rzecz starzejącego się społeczeństwa, a 5 zapewniło możliwość wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu. W działaniu wzięło udział 470 organizacji, a blisko 369 tys. osób skorzystało

z jego rezultatów. W projektach i inicjatywach wzięło udział 514 wolontariuszy. Wydatki na działanie *Profilaktyka i wsparcie potrzebujących* wyniosły 251,8 mln zł i były to największe nakłady przeznaczone na działanie w ramach celu operacyjnego 2.2. *Wzrost dostępności i jakości usług publicznych*. Środki pochodziły przede wszystkim z budżetów JST oraz budżetu państwa (odpowiednio 189,6 mln zł i 39,6 mln zł).

4. Działanie **Instytucje kultury i organizacje pozarządowe** to działanie, w zakresie którego wykonano najwięcej zadań spośród wszystkich działań realizowanych w ramach zarówno celu operacyjnego, jak i strategicznego. W obszar ten wpisuje się 55 projektów i 37 inicjatyw, z czego 20 otrzymało wsparcie Samorządu Województwa. Projektami objęto 96 przedsiębiorców, a uczestniczyło w nich 447 organizacji i ponad 1 mln osób. Największą liczbę uczestników zebrały wystawy Muzeum Mikołaja Kopernika we Fromborku oraz koncerty organizowane przez Warmińsko-Mazurską Filharmię im. Feliksa Nowowiejskiego w Olsztynie. W ramach działania organizowane były głównie festiwale, koncerty, gale oraz imprezy plenerowe z okazji lokalnych świąt. Poza wymienionymi projektami warto wskazać również inne, przyczyniające się m.in. do promocji konkretnych produktów turystycznych jak: Festiwal Feliksa Nowowiejskiego *O Warmio moja miła*, Pastęcki Festiwal Organowy czy Mistrzostwa Polski FTS w tańcach standardowych. Nakłady na działanie w okresie sprawozdawczym wyniosły 2,6 mln zł i pochodziły głównie z budżetu województwa (2,1 mln zł) oraz budżetu państwa (358 tys. zł).

5. Działanie **Infrastruktura** polegało na wsparciu inwestycji infrastrukturalnych wynikających z potrzeb celu operacyjnego. Finansowaniem objęto 26 projektów oraz 2 inicjatywy, z czego 20 zostało wspartych przez Samorząd Województwa. Wśród nich było 8 projektów na rzecz starzejącego się społeczeństwa i 1 projekt na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu. W działaniu uczestniczyło 10,1 tys. organizacji i 64,2 tys. osób. Łącznie w ramach działania zrealizowano 45 inwestycji, z czego 44 zostały wsparte przez Samorząd Województwa. Inwestycje dotyczyły głównie infrastruktury sportowej, powstały lub zostały zmodernizowane m.in. sale i hale sportowe, boiska sportowe, siłownie plenerowe, skatepark oraz inne obiekty infrastruktury rekreacyjno-sportowej. Projektom tym towarzyszył najczęściej zakup sprzętu, wyposażenia i materiałów dydaktycznych potrzebnych do prowadzenia zajęć sportowych i dydaktycznych w szkołach. Dofinansowano również roboty budowlane w obiektach służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych, likwidowano bariery architektoniczne i techniczne oraz wsparto utworzenie i działanie Warsztatów Terapii Zajęciowej. Ponadto wsparto projekty o znaczeniu turystycznym jak rewaloryzacja parku, utworzenie Biura Obsługi Ruchu Turystycznego, rozbudowa Muzeum w Olsztynku czy dokończenie rozpoczętej w poprzednim okresie raportowania rozbudowy Parku Astronomicznego Muzeum Mikołaja Kopernika we Fromborku. Inicjatywy dotyczyły monitoringu rozwoju infrastruktury pomocy społecznej, mieszkań socjalnych i ośrodków wychowania przedszkolnego. Pod względem finansowym działanie *Infrastruktura* było trzecim najbardziej kapitałochłonnym działaniem w ramach celu operacyjnego 2.2. (102,5 mln zł). Inwestycje zostały sfinansowane głównie ze środków budżetu państwa – 88,9 mln zł (większość tych środków stanowiły fundusze z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych).

6. Działanie **Policja, straż pożarna, straż graniczna, inspekcja transportu drogowego** objęło swym zakresem 11 projektów oraz 2 inicjatywy. Projekty umożliwiły wykonanie 57 inwestycji, z czego 51 inwestycji zostało finansowo lub organizacyjnie wspartych przez Samorząd Województwa. Polegały one m.in. na budowie wieży obserwacyjnej dla Straży Granicznej, zakupie sprzętu transportowego, uzbrojenia i techniki specjalnej oraz umundurowania specjalnego i specjalistycznego SG, zakupie uzbrojenia indywidualnego i wysokowydajnego sprzętu gaśniczego dla Straży Pożarnej oraz doposażeniu i modernizacji sprzętu Policji. Wsparte zostały również projekty mające na celu

utrzymanie widoczności przebiegu granicy państwowej, utrzymanie gotowości bojowej jednostek OSP na Warmii i Mazurach oraz inicjatywy szkoleniowe i edukacyjne, w których udział wzięło 27,7 tys. osób. Wszystkie projekty i inicjatywy miały na celu poprawę bezpieczeństwa mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego. Suma wydatków na działanie wyniosła 7,3 mln zł, w większości źródłem środków był budżet państwa – 5,9 mln zł oraz budżet Samorządu Województwa – 1,3 mln zł.

7. Działanie **Monitoring** polegało na podjęciu działań mających na celu rozwój systemu rozpoznawania prognozowania i monitorowania zagrożeń. Realizacja działania nastąpiła poprzez 2 projekty i 9 inicjatyw. Dotyczyły one m.in. wdrożenia aplikacji pn. *Krajowa Mapa Zagrożeń Bezpieczeństwa*, której celem jest poprawa stanu bezpieczeństwa na Warmii i Mazurach oraz organizacji seminariów, ćwiczeń symulacyjnych i projektów edukacyjno-profilaktycznych. Zajęcia edukacyjno-profilaktyczne kierowane były głównie do dzieci i młodzieży i zostały ukierunkowane na ograniczenie i przeciwdziałanie zjawisku narkomanii i przemocy w szkołach. Wsparto również działania na rzecz starzejącego się społeczeństwa poprzez kampanię informacyjną mającą na celu podniesienie świadomości seniorów w zakresie potencjalnych zagrożeń oraz sytuacji kryzysowych, wprowadzenie SMS-owego systemu ostrzegania pracowników banków przed oszustami manipulującymi osobami starszymi oraz monitoring powstawania i działania Uniwersytetów Trzeciego Wieku. Działaniem objęto 85 organizacji i 34,1 tys. osób, z czego 6 tys. zostało przeszkolonych.

8. Działanie **Informacja i promocja** objęło 2 projekty i 8 inicjatyw, z których 4 były wsparte finansowo bądź organizacyjnie przez Samorząd Województwa. Miały one na celu promocję społeczną poprzez m.in. organizację cyklicznych wydarzeń promujących dobre praktyki realizowane na Warmii i Mazurach, np. Warmińsko-Mazurskie Dni Rodziny oraz nagrody i wyróżnienia Marszałka Województwa za wybitne osiągnięcia w dziedzinie pomocy i integracji społecznej. Wydarzenia miały na celu docenienie w ten sposób inspirujących i nowatorskich rozwiązań w zakresie rozwiązywania problemów w obszarze pomocy i integracji społecznej, realizowanych zarówno przez pracowników, całe jednostki organizacyjne pomocy społecznej, jak również przedstawicieli organizacji pozarządowych. Ponadto w całym województwie podjęto realizację szeregu działań związanych z organizacją Warmińsko-Mazurskich Dni Rodziny, w ramach których odbyły się festyny, konkursy oraz inne wydarzenia skierowane do dzieci, młodzieży i całych rodzin. W 2014 roku Zarząd Województwa przyjął i aktualnie kontynuuje wdrażanie projektu pn. *Warmia i Mazury dla Dużej Rodziny*. Projekt zakłada stworzenie katalogu miejsc przyjaznych rodzinie – placówek, instytucji, firm proponujących tańsze usługi, produkty i artykuły rodzinom wielodzietnym, których status został potwierdzony Ogólnopolską Kartą Dużej Rodziny. W ramach działania przeprowadzono również zróżnicowaną kampanię reklamową Muzeum Budownictwa Ludowego w Olsztynku, wykorzystującą większość dostępnych środków przekazu. Wartość poniesionych wydatków w ramach działania wyniosła 134,3 tys. zł i pochodziły one w całości z budżetu województwa. W działaniu wzięło udział 1,1 tys. organizacji, a liczbę osób, które korzystały z rezultatów, szacuje się na poziomie 1 mln.

Tabela 19. Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 2.2. Wzrost dostępności i jakości usług publicznych

Wskaźnik	Miara	Wartość
liczba projektów	szt.	118
liczba inicjatyw	szt.	115
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	78
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz starzejącego się społeczeństwa	szt.	39
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu	szt.	23
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	7
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz rozwoju turystyki	szt.	64
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz promocji konkretnych produktów turystycznych	szt.	48
poniesione wydatki	zł	562 098 754
liczba inwestycji	szt.	186
liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	134
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	13 397
liczba przedsiębiorców objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	291
liczba osób uczestniczących (np. liczba osób, które korzystały z rezultatów)	os.	3 449 718
liczba osób przeszkolonych	os.	52 875
liczba osób bezrobotnych objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	54
liczba nowych organizacji	szt.	29
liczba odbytych staży/praktyk	szt.	58
liczba nowych kierunków kształcenia w szkołach	szt.	0
liczba zlikwidowanych kierunków kształcenia w szkołach	szt.	0
liczba nauczycieli przeszkolonych w ośrodkach doskonalenia nauczycieli	os.	105
liczba wolontariuszy biorących udział w projektach i/lub inicjatywach	os.	644
wielkość powierzchni (niezadaszonej)	m ²	19 700
wielkość powierzchni (zadaszonej)	m ²	343

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z SMS

Cel strategiczny 3. Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych

Cel operacyjny 3.1. Doskonalenie administracji

Tabela 20. Wskaźniki celu operacyjnego 3.1. Doskonalenie administracji

Wskaźnik	Miara	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Wartość docelowa 2020	Wartość docelowa 2025
Odsetek urzędów gminnych posiadających certyfikat jakości	%	15,8	16,7	14,9	14,9	14,9	b.d.	6,14	37,8	47,9
Odsetek uchylanych decyzji przez Samorządowe Kolegia Odwoławcze	%	34,7	30,9	31,7	32,2	28,4	35	30,2	26,7	22,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Realizacja celu operacyjnego **Doskonalenie administracji** powinno przyczynić się do poprawy jakości funkcjonowania administracji publicznej, stanowiącej ważny element nowoczesnej i konkurencyjnej gospodarki. Od postawy i sposobu działania administracji publicznej zależy bowiem w dużej mierze jej wizerunek wśród społeczeństwa i inwestorów. Analizując wskaźnik *odsetek uchylanych decyzji przez Samorządowe Kolegia Odwoławcze* zauważyć można, iż na przestrzeni ostatnich lat naprzemiennie ulega on wzrostom i spadkom. W 2017 roku wynosił 30,2% i w stosunku do roku poprzedniego był niższy o niespełna 5 p.p. Wartość docelową dla roku 2020 określono na poziomie 26,7%. Natomiast dla roku 2025 na poziomie 22,6%.

Działania realizowane w latach 2016 - 2017

W ramach osiągnięcia celu operacyjnego **Doskonalenie administracji** realizowano 6 działań. Łącznie realizowano 102 projekty i 159 inicjatyw, na które poniesiono wydatki w kwocie 83,83 mln zł. Głównym źródłem finansowania były środki krajowe (głównie budżety JST, budżet samorządu województwa i budżet państwa), środki RPO WiM 2014-2020 oraz środki prywatne. Spośród realizowanych projektów i/lub inicjatyw 57 zostało wspartych przez samorząd województwa. Przedsięwzięcia realizowano na terenie całego województwa. W projektach i inicjatywach uczestniczyło ponad 2 590 tys. osób, a ponad 15 tys. zostało przeszkolonych.

1. W ramach **E-administracji** zrealizowane były 23 projekty i 34 inicjatywy na łączną kwotę wydatków 1,54 mln zł. Jako najważniejsze kierunki działań należy wskazać czynności jednostek samorządu terytorialnego, skierowane na poprawę dostępu i udroźnienia przepływu informacji na drodze klient - instytucja i odwrotnie. Główne działania skierowano na poprawę funkcjonowania platform służących do składania dokumentów i zapytań napływających drogą elektroniczną. Drugi w kolejności element, którego dotyczyły realizacje projektów i inicjatyw, odnosił się do tworzenia narzędzi internetowych ułatwiających dotarcie z informacją do mieszkańców regionu, głównie platform informacyjnych.

2. W ramach działania **Zarządzanie strategiczne** realizowano 6 projektów i 5 inicjatyw. Część działań dotyczyła bezpośrednio przygotowania jednostek i realizacji działań na rzecz przygotowania i opracowania zagadnień strategicznych z punktu widzenia kierowników jednostek. Większość działań dotyczyła procesu wdrażania strategii głównie na poziomie operacyjnym. Na realizację powyższego działania poniesiono wydatki w kwocie 1,23 mln zł.

3. W ramach działania **Jakość funkcjonowania administracji** realizowanych było 34 projekty i 50 inicjatyw, na łączną kwotę 5,55 mln zł. Największa liczba projektów i inicjatyw dotyczyła systemowych szkoleń pracowników zatrudnionych w jednostkach samorządowych, wynikających ze zdefiniowanych potrzeb merytorycznych. Drugim kierunkiem działań była realizacja projektów i inicjatyw w obszarze infrastrukturalnym, obejmującym rozbudowę i modernizację budynków i pomieszczeń jednostek, ze szczególnym uwzględnieniem adaptacji do potrzeb osób niepełnosprawnych.

4. W ramach działania **Współpraca** realizowano 19 projektów i 53 inicjatywy. Łączna kwota wydatków wyniosła prawie 74,7 mln zł. Projekty i inicjatywy służyły głównie jednostkom, które przy wsparciu instytucji rządowych/samorządowych oraz instytucji pożytku publicznego, działały na rzecz wzmocnienia aktywności mieszkańców regionu, przy czym aktywność ta dotyczyła m.in.: osób bezrobotnych, twórców nowych technologii i in.

5. W ramach działania **System pozyskiwania inwestorów zagranicznych** samorządy zrealizowały 4 projekty i 14 inicjatyw. Ich celem było głównie przygotowanie ofert inwestycyjnych zgodnie ze standardami międzynarodowymi oraz rozdysponowanie informacji do instytucji otoczenia biznesu

wspierających działania na rzecz pozyskiwania inwestorów, celem dalszego ich propagowania. Łączna kwota wydatków w ramach tego działania wyniosła 143,7 tys. zł.

6. W ramach działania **Wizerunek administracji** realizowano 5 projektów i 7 inicjatyw na łączną kwotę wydatków 606 tys. zł. Do głównych działań, odnoszących się do wizerunku administracji, należy zaliczyć działania typowo wizerunkowe, oparte na budowaniu relacji z mieszkańcami regionu. Uzupełnienie stanowiły działania na rzecz poprawy dostępności informacyjnej w oparciu o działanie punktów informacji.

7. Poza projektami i inicjatywami realizowanymi w ramach 6 działań odnoszącymi się do osiągnięcia celu **Doskonalenie administracji**, realizowano również 1 projekt i 6 inicjatyw innego typu. Były to m. in. działania promocyjne związane z udziałem w branżowych targach i konkursach.

Tabela 21. Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 3.1. Doskonalenie administracji

Wskaźnik	Miara	Wartość w latach 2016-2017
liczba projektów	szt.	102
liczba inicjatyw	szt.	159
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	57
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	61
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu	szt.	29
liczba projektów i/lub inicjatyw realizowanych we współpracy co najmniej dwóch IOB	szt.	17
poniesione wydatki	zł	83 836 587
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	1 570
liczba przedsiębiorców objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	13 626
liczba osób uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach	os.	2 590 137
liczba osób przeszkolonych	os.	15 008
liczba nowych organizacji	szt.	7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z SMS.

Cel operacyjny 3.2. Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej

Tabela 22. Wskaźnik celu operacyjnego 3.2. Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej

Wskaźnik	Miara	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Wartość docelowa 2020	Wartość docelowa 2025
Liczba projektów realizowanych z partnerami krajowymi i zagranicznymi	szt.	20	33	172	167	190	72	104	124	159

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Realizacja celu operacyjnego **Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej Warmii i Mazur** powinna przede wszystkim zmierzać do wykorzystania efektów synergii, jakie pojawiają się w różnego rodzaju partnerstwach. Wskaźnikiem celu operacyjnego 3.2 jest *liczba projektów realizowanych z partnerami krajowymi i zagranicznymi*. Rokiem bazowym dla badań jest rok 2010, w którym realizowano 12 projektów. Na przestrzeni lat 2010-2015 nastąpił znaczący wzrost liczby realizowanych projektów do 190 w roku 2015. W 2016 r. nastąpił spadek realizowanych projektów o 62% w stosunku do roku poprzedniego. Tak gwałtownej zmiany upatruje się w późnym przyjęciu przez Komisję Europejską

Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury 2014-2020, Programu Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 oraz programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej, gdyż ze wsparcia pochodzącego z tych instrumentów korzystają najczęściej jednostki realizujące współpracę międzynarodową i międzyregionalną. Niemniej należy zauważyć, że już w 2017 r. nastąpił wzrost realizowanych projektów o 44% w stosunku do roku poprzedniego, zatem należy spodziewać się dynamiki rozwoju współpracy międzynarodowej i międzyregionalnej. Wartość docelową dla roku 2020 określono na poziomie 124 projektów, natomiast dla roku 2025 na poziomie 159 projektów. Przy zachowaniu obecnej dynamiki wzrostu projektów poziomy te zostaną osiągnięte.

Działania realizowane w latach 2016-2017

Cel operacyjny **Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej** osiągniany był poprzez realizację 5 działań, w ramach których realizowano 165 projektów i 370 inicjatyw. Zasięg realizowanych projektów obejmował całe województwo. Wydatki poniesione na realizację działań wyniosły 23,68 mln zł i były finansowane głównie ze środków zagranicznych (EWT, RPO WiM, PO WER na lata 2014-2020), ze środków krajowych (budżet samorządu województwa, budżety JST, budżet państwa) oraz ze środków prywatnych. Zrealizowano 33 inwestycje, w ramach których zbudowano/zmodernizowano 59 km infrastruktury, przebudowano/zbudowano 50,3 tys. m² powierzchni niezadaszonej i 12,9 tys. m² powierzchni zadaszonej. W ramach zrealizowanych projektów i/lub inicjatyw powstało 26 nowych organizacji; przeszkolono 5,7 tys. osób; odbyto 208 staży i praktyk. Zrealizowano 269 projektów/inicjatyw na rzecz turystyki, 115 na rzecz wzrostu kwalifikacji mieszkańców regionu oraz 98 na rzecz przedsiębiorców.

1. W ramach realizacji działania **Współpraca z regionami bałtyckimi** zrealizowano 12 projektów i 37 inicjatyw. Wskaźniki ilości projektów i inicjatyw z zakresu współpracy z regionami bałtyckimi w latach 2016-2017 wskazują na wzrost zainteresowania działaniami związanymi ze współpracą w ramach regionu bałtyckiego. Spośród łącznie 49 projektów i inicjatyw niemal 54% realizowanych było przez komórki organizacyjne Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego, zaś kolejne 20% przez jednostki organizacyjne Samorządu Województwa. Prawie 47% projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych zostało przez Samorząd Województwa. Zebrane dane pozwalają na wysnucie wniosku, że współpraca w regionie Morza Bałtyckiego kreowana jest głównie przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego i dotyczy głównie projektów/inicjatyw na rzecz rozwoju turystyki (63%), w tym ponad 1/3 stanowiły działania na rzecz konkretnych produktów turystycznych. Różnego rodzaju konferencje, fora i spotkania partnerów Morza Bałtyckiego skupione były głównie na wypracowaniu wspólnej koncepcji dotyczącej ochrony środowiska i krajobrazu, zrównoważonego rozwoju, w tym turystyki, polityki transportowej, a także ochrony dziedzictwa kulturowego państw rejonu Morza Bałtyckiego. Ponadto z przedstawionych danych wynika, że Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego jest bardzo mocno zaangażowany w realizację Strategii Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego.

2. W ramach realizacji **współpracy z regionami sąsiadującymi z Warmią i Mazurami oraz w ramach realizacji Strategii Rozwoju Polski Wschodniej** realizowano zaledwie 2 projekty i 18 inicjatyw. Łączna kwota poniesionych wydatków wyniosła 30 tys. zł. Inicjatywy stanowiły 90% działań podejmowanych przy realizacji współpracy z regionami sąsiadującymi z Warmią i Mazurami oraz w ramach realizacji Strategii Rozwoju Polski Wschodniej. Łącznie 80% projektów i inicjatyw zostało wspartych finansowo, bądź organizacyjnie przez Samorząd Województwa. Współpraca z regionami sąsiadującymi z Warmią i Mazurami oraz w ramach realizacji Strategii Rozwoju Polski Wschodniej skupiła się głównie

na inicjatywach na rzecz rozwoju turystyki, ale również duża część inicjatyw poświęcona została działaniom na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu oraz na rzecz przedsiębiorców. Głównym inicjatorem współpracy w tym zakresie jest Dom Polski Wschodniej w Brukseli, w ramach którego działa Biuro Regionalne Województwa Warmińsko-Mazurskiego i podejmuje ono ponad 50% spośród badanych inicjatyw.

3. **Współpraca z województwem mazowieckim, w tym z Warszawą** nadal charakteryzuje się najmniejszą intensywnością spośród wszystkich analizowanych obszarów współpracy. Badane jednostki wykazały, że 93% projektów i inicjatyw realizowanych było na rzecz rozwoju turystyki, 70% na rzecz starzejącego się społeczeństwa i 40% na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu. Należy zauważyć, iż pomimo tego, że współpraca z województwem mazowieckim należy do najmniej intensywnej spośród wszystkich badanych rodzajów współpracy to charakteryzuje się ona największym wskaźnikiem projektów (59%) w stosunku do realizowanych inicjatyw (41%) oraz największą liczbą inicjatyw i projektów na rzecz starzejącego się społeczeństwa. Ponadto średnia liczba osób przeszkolonych przypadających na jeden projekt/inicjatywę stanowi 40 osób, co na tle innych działań daje zdecydowanie najlepszy wynik. Większość projektów/inicjatyw realizowana była przez Wojewódzką Bibliotekę Publiczną im. Emilii Sukertowej-Biedrawiny w Olsztynie (71%). Łączne wydatki poniesione na działanie wyniosły 664,49 tys. zł.

4. **Współpraca z Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej**, który jest dla Warmii i Mazur bezpośrednim sąsiadem międzynarodowym, charakteryzuje się szeroko zakrojoną tematyką działań. Spośród 20 projektów i 36 inicjatyw wskazanych przez jednostki, dotyczących współpracy z Obwodem Kaliningradzkim, największą ilość działań podejmuje się w obszarze zdrowia i medycyny oraz szeroko pojętej turystyki, ze szczególnym uwzględnieniem turystyki aktywnej. Bardzo aktywną działalność w tym działaniu wykazuje również młodzież, która jeździ na wymiany partnerskie, a także uczestniczy w różnego rodzaju zawodach sportowych pomiędzy regionami partnerskimi. Pozostała współpraca skupia się na działaniach promocyjnych, kulturalnych, ekologii i ochronie środowiska, przedsiębiorczości i zatrudnieniu, a także społeczeństwie obywatelskim. Jednostki niejednokrotnie wykazują współpracę z partnerem z Obwodu Kaliningradzkiego jako współpracę partnerską służącą podtrzymaniu dobrych stosunków między sąsiednimi regionami, np. wizyty przy okazji różnych obchodów, czy też uroczystości. Szeroki zakres współpracy z tym partnerem, a także nakłady finansowe jakie poniesiono w badanym okresie wskazuje na istotność kontaktów międzyregionalnych z Obwodem Kaliningradzkim.

5. W ramach **współpracy z innymi regionami partnerskimi** realizowano w sumie 90 projektów i 81 inicjatyw na łączną kwotę wydatków 31,47 mln zł. Z racji dużej ilości projektów i inicjatyw w ramach tego działania dokonano podziału na trzy grupy: w zakresie promocji regionu oraz produktów regionalnych poprzez udział/organizację targów, wystaw, wydarzeń turystycznych, rekreacyjnych i kulturalnych, które skupiają największą ilość projektów i inicjatyw spośród wszystkich analizowanych działań (27 projektów i 53 inicjatywy); w zakresie ochrony środowiska, odnawialnych źródeł energii, energetyki, rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich oraz regionalnej żywności i tradycji kulinarnych oraz w zakresie rozwoju systemu edukacji, wymiany młodzieży, oświaty i podnoszenia kwalifikacji zawodowych. Ponieważ Warmia i Mazury mają potencjał turystyczny, a także podejmowane są działania dotyczące wykreowania produktu regionalnego w postaci marki *Produkt Warmii i Mazur* poprzez działania promocyjne, wzrasta popyt na ofertę turystyczno-kulturową regionu. Liczba projektów na rzecz rozwoju turystyki, a także konkretnych produktów turystycznych wskazuje, że pozostałe regiony partnerskie, w tym głównie Litwa, Niemcy, Ukraina są bardzo ważnym partnerem

dla Warmii i Mazur. Województwo warmińsko-mazurskie jest bardzo mocno zaangażowane w kwestie ochrony środowiska, odnawialnych źródeł energii, energetyki, rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich oraz regionalnej żywności i tradycji kulinarnych w ramach współpracy z innymi regionami partnerskimi. Podkreślenie tożsamości lokalnej i zwiększenie wartości dodanej produktów lokalnych odgrywa bardzo ważną rolę we współpracy z innymi regionami partnerskimi, w tym głównie z Danią, Francją, Niemcami czy Litwą. Dużą część współpracy z innymi regionami partnerskimi stanowią działania na rzecz rozwoju systemu edukacji, wymiany młodzieży, oświaty i podnoszenia kwalifikacji zawodowych. W ramach tego działania największą część stanowi wymiana młodzieży z innymi krajami partnerskimi, w tym głównie z Litwą, Ukrainą, Francją i Niemcami. Ponadto badane jednostki wskazywały szeroko zakrojoną współpracę na rzecz rozwoju systemu oświaty i edukacji, w tym głównie warsztaty, spotkania studyjne, itp. W ramach tego działania, aż 21 projektów/inicjatyw (38%) nakierowana była na rzecz rozwoju kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu.

6. Poza projektami i inicjatywami realizowanymi w ramach 5 działań służących osiągnięciu celu operacyjnego **Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej** dodatkowo wyodrębniono projekty i/lub inicjatywy, których ze względu na ich specyfikę nie dało się zakwalifikować do wyżej wymienionych. Ujęte tu zostały działania polegające na wdrażaniu i koordynowaniu wdrażania Programów Współpracy Transgranicznej, a także projekty/inicjatywy na rzecz przedsiębiorczości, samorządowości, medycyny, pomocy społecznej, osób starszych i niepełnosprawnych, itp. Ujęto tu szeroko rozumianą współpracę partnerską oraz wymianę doświadczeń w licznych dziedzinach z takimi partnerami jak Czechy, Chiny, Litwa, Rosja, Niemcy, Ukraina, Łotwa, Luksemburg. W ramach tej grupy realizowano 7 projektów i 25 inicjatyw, a poniesione wydatki wynosiły 2,23 mln zł.

Tabela 23. Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 3.2. Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej

Wskaźnik	Miara	Wartość w latach 2016-2017
liczba projektów	szt.	158
liczba inicjatyw	szt.	363
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	207
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	90
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu	szt.	115
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz rozwoju turystyki	szt.	263
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz konkretnych produktów turystycznych	szt.	109
liczba projektów i/lub inicjatyw realizowanych we współpracy co najmniej dwóch IOB	szt.	57
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz starzejącego się społeczeństwa	szt.	60
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wspierania wzrostu produkcji i wykorzystania energii odnawialnej	szt.	27
poniesione wydatki	zł	22 125 828
liczba realizowanych inwestycji	szt.	33
liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	22
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	2 629
liczba przedsiębiorców objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	1 044
liczba osób uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach	os.	1 151 161
liczba osób przeszkolonych	os.	5 688

liczba osób bezrobotnych objętych projektem/inicjatywą	os.	727
liczba staży i praktyk odbytych w ramach projektu/inicjatywy	szt.	208
liczba produktów żywnościowych objętych systemem promocji	szt.	49
liczba nowych organizacji	szt.	26
długość infrastruktury	km	59
wielkość powierzchni (niezadaszonej)	m ²	50 301
wielkość powierzchni (zadaszonej)	m ²	13 125
liczba wolontariuszy biorących udział w projektach i/lub inicjatywach	szt.	1 267

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z SMS.

Cel strategiczny 4. Nowoczesna infrastruktura rozwoju

Cel operacyjny 4.1. Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności

Tabela 24. Wskaźniki celu operacyjnego 4.1. Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności

Wskaźnik	Miara	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Wartość docelowa 2020	Wartość docelowa 2025
Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do internetu	%	58,1	58,2	61,5	65,1	65,9	71,4	78,9	79,8
Suma średnich czasów przejazdu z Olsztyna do stolic sąsiadujących województw (w transporcie drogowym i kolejowym)	min.	374	-	-	-	-	336	*	*48

Źródło: opracowanie własne.

Realizacja celu operacyjnego **Nowoczesna infrastruktura rozwoju** wynika przede wszystkim z konieczności zapewnienia spójności przestrzennej Warmii i Mazur z otoczeniem oraz spójności wewnętrznej, aby zapobiec dalszej peryferyzacji województwa. Duży nacisk położono na rozwój infrastruktury informatycznej, która ma coraz większe znaczenie dla kształcenia, funkcjonowania przedsiębiorstw oraz życia codziennego mieszkańców. Z roku na rok wzrasta odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu. W roku 2016 wskaźnik kształtował się na poziomie 71,4%. Wartość docelowa dla 2020 r. oszacowano na poziomie 78,9% i wszystko wskazuje na to, iż zostanie ona osiągnięta. W wyniku inwestycji drogowych i kolejowych realizowanych w województwie w latach poprzednich, zmniejszyła się suma średnich czasów przejazdu z Olsztyna do stolic sąsiadujących województw z 374 minut w roku 2011 do 336 min w roku 2016.

Działania realizowane w latach 2016-2017

Cel operacyjny **Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności** osiągnąć był przez 7 działań, w ramach których realizowano 11 projektów. W sumie zrealizowano 372 inwestycje i wykonano prace na długości 459 km infrastruktury drogowej i kolejowej. Poniesione zidentyfikowane wydatki wyniosły ponad 3 777 mln zł. Działania objęły zasięgiem całe województwo i były finansowane głównie ze środków zagranicznych - PO IiŚ 2014-2020 oraz budżetu państwa.

⁴⁸ W Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025 nie oszacowano wartości docelowej dla roku 2020 i 2025 z uwagi na brak danych o planach inwestycyjnych na drogach.

1. W ramach **Infrastruktury teleinformatycznej** realizowano 1 projekt. W 2017 r. Gmina Olsztyn podpisała umowę na rozbudowę sieci szerokopasmowej na terenie miasta Olsztyna o przyłączenie 27 jednostek miejskich do sieci. Inwestycja znajduje się na etapie projektowania.

2. W ramach **Inwestycji drogowych** realizowano 4 projekty. W zakresie rozbudowy dróg krajowych, ekspresowych, wojewódzkich oraz lokalnych realizowane inwestycje kosztowały łącznie 3 476 mln zł, zaś długość wybudowanej i rozbudowanej infrastruktury drogowej wyniosła 398 km. Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad kontynuowała projekty rozpoczęte w latach ubiegłych, m.in. budowę drogi S7 Elbląg-Olsztynek, odcinek Miłomłyn-Olsztynek; budowę drogi S7 Olsztynek-Płońsk, odcinek Nidzica-Napierki z węzłem; budowę obwodnicy Olsztyna w ciągu DK16; budowę drogi S51 Olsztyn-Olsztynek, odcinek Olsztyn Wsch. – Olsztyn Pd. oraz Olsztyn Pd. – Olsztynek. Szereg inwestycji dotyczyło poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego w ramach Programu Likwidacji Miejsc Niebezpiecznych. Na powyższe inwestycje wydatkowano 3 207 230 593 zł, w tym środki unijne PO IiŚ 2 018 737 522 zł. Długość wybudowanej i przebudowanej infrastruktury drogowej wyniosła 69,5 km. Zarząd Dróg Wojewódzkich w Olsztynie w latach 2016-2017 wydatkował na realizowane inwestycje 67 179 917 zł, rozbudował i przebudował drogi i chodniki na długości 11,21 km. W dalszym ciągu prowadzono roboty na drodze nr 519 na odcinku Małdyty-Morąg, drodze 545 wraz z przebudową dwóch skrzyżowań w mieście Nidzica i ze wschodnim wylotem drogi 604, oraz na drodze 598 na odcinku od skrzyżowania ul. Płoskiego z ul. Witosa/Bukowskiego do węzła Jaroty (S51). W latach 2016-2017 gminy i powiaty zrealizowały 95 inwestycji, polegających na budowie, przebudowie i remontach dróg, w ramach dofinansowania z Programu Rozwoju Gminnej i Powiatowej Infrastruktury Drogowej na lata 2016-2019 (93 843 811,11 zł). Długość przebudowanych dróg gminnych wyniosła 84,46 km, zaś powiatowych 144,46 km. Ponadto Województwo Warmińsko-Mazurskie przekazało dotacje na 107 inwestycji, które obejmowały przebudowę i modernizację dróg gminnych i dróg stanowiących dojazd do gruntów rolnych oraz przebudowę przepustów i wymianę nawierzchni dróg.

3. W ramach **Infrastruktury kolejowej** PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. realizowało wiele zadań inwestycyjnych dotyczących poprawy stanu technicznego infrastruktury kolejowej, co umożliwi szybsze połączenie kolejowe dzięki podniesieniu prędkości rozkładowej, zwiększenie bezpieczeństwa ruchu kolejowego na przejazdach oraz obniżenie kosztów utrzymania infrastruktury oraz podniesienie komfortu podróżnych. W latach 2016-2017 zakończono realizację projektu *Modernizacja linii kolejowych E 65/C-E-65 na odcinku Warszawa-Gdynia-obszar LCS Iława, LCS Malbork*. W ramach tego projektu zaprojektowano i wykonano roboty na odcinku granica IZ Olsztyn - stacja Olsztyn. Ponadto wykonano roboty budowlane na szlakach Ostrowite-Biskupiec Pomorski i Biskupiec Pomorski-Jamielnik. W 2017 r. wykonano 10 szt. obiektów inżynierskich, 2 perony, 24,8 km robót torowych oraz 13 szt. przejazdów kolejowych. Na powyższe inwestycje poniesiono wydatki w kwocie 114 357 629 zł, należy jednak zwrócić uwagę, iż są to koszty poniesione na całe projekty a nie tylko koszty poniesione na inwestycje realizowane w województwie warmińsko-mazurskim.

4. W ramach **Transportu lotniczego** w latach 2016-2017 spółka Warmia i Mazury Sp. z o.o. realizowała inwestycje ze środków własnych uzyskanych z dokapitalizowania spółki przez właściciela (Województwo) oraz ze środków własnych uzyskanych z przychodów spółki, na kwotę 19 791 135 zł. Działania miały na celu doposażenie lotniska oraz poprawę bezpieczeństwa. W 2016 r. naprawiono płyty postojowe oraz drogi kołowania oraz opracowano wielobranżową dokumentację projektową. Ponadto zakupiono sprzęt niezbędny do obsługi podróżnych i funkcjonowania lotniska. W 2017 r. w dalszym ciągu przeprowadzano inwestycje mające na celu polepszenie warunków lotniskowych, m.in. rozbudowano parking przed terminalem, rozbudowano i przebudowano infrastrukturę

lotniskową (DK A, DK E, PPS kodu C, drogi i plac manewrowy przed hangarem), zabudowano wiatę techniczną, skalibrowano urządzenia pomiarowe, wybudowano wieżę telefonii komórkowej BTS, wyposażono w niezbędne sprzęty stacje meteo IMGW, wyposażenie mobilnego punktu poboru opłat i obsługi samolotów, obniżenie masztów, zmodernizowano budynek nr 4 i poniesiono koszty na projekt windy. Ponadto sukcesywnie doposaża się lotnisko w sprzęt do obsługi Portu Lotniczego Olsztyn-Mazury.

5. W ramach **Infrastruktury granicznej** w latach 2016-2017 na infrastrukturę graniczną poniesiono środki w wysokości 18 243 384 zł, które pochodziły z budżetu państwa. Inwestycje realizowane były na przejściach granicznych w Grzechotkach, Gołdapi, Bezledach i Gronowie. W ramach zadania rozbudowy przejścia granicznego w Grzechotkach, wybudowano jezdnię, infrastrukturę techniczną, ogrodzenie zewnętrzne i wewnętrzne oraz powiększono wybieg dla psów służbowych. Ponadto przebudowano telewizję dozorowaną. W Gołdapi zrealizowano dostawę i instalacje oprogramowania dotyczącego systemu sterowania ruchem oraz systemów bezpieczeństwa wraz z wyposażeniem i wykonaniem niezbędnej infrastruktury. W Bezledach przedsięwzięcia obejmowały budowę terminala odpraw dla pasażerów autobusów, przebudowę pomieszczeń w budynku kontroli szczegółowej samochodów osobowych, dostarczono i zainstalowano oprogramowanie dotyczące systemu wizyjnego rozpoznawania tablic rejestracyjnych wraz z wyposażeniem i wykonaniem niezbędnej infrastruktury w ramach systemu CAIFS. Podobny system zainstalowany został na przejściu granicznym w Gronowie.

6. W ramach rozwoju **Zintegrowanego transportu publicznego w ośrodkach miejskich, w szczególności w największych miastach regionu (Olsztyn, Elbląg, Ełk)** realizowano 3 projekty, w ramach których, w sumie realizowano 58 inwestycji. Na zadania inwestycyjne poniesiono koszty w wysokości 148 559 970 zł, a długość przebudowanej infrastruktury drogowej wyniosła 31 km. W Olsztynie w powyższym okresie realizowano 16 projektów, na które wydatkowano 76 702 697 zł, a długość rozbudowanej infrastruktury wyniosła 3 km. Znaczącym przedsięwzięciem jest trwająca budowa drogi wojewódzkiej AAA na odcinku od ul. Pstrowskiego do węzła drogowego Pieczewo (S51), drogi DK 51 na odcinku od skrzyżowania ul. Towarowej z ul. Leonharda do węzła Wschód (S51) oraz drogi wojewódzkiej 598 na odcinku od skrzyżowania Płoskiego z ul. Witosy/Bukowskiego do węzła Jaroty S51. W Elblągu w latach 2016-2017 zrealizowano 31 inwestycji na kwotę 49 541 975 zł, a długość przebudowanej infrastruktury wyniosła 19,38 km. Wykonano odnowę nawierzchni na kilkunastu ulicach. Przebudowano układ drogowy m.in. ul. Marii Konopnickiej, ul. Moniuszki ul. Lotniczej i Skrzydlatej, ulic: Struga, Starowiejskiej i Zajchowskiego. Odnowiono obiekt mostowy w ciągu ul. Jana Pawła II i na ul. Plac Grunwaldzki. W 2017 r. rozpoczęto inwestycje rozbudowy i przebudowy ciągów rowerowo-piesznych, budowę ścieżki rowerowej wraz z przebudową chodnika w ciągu ul. Grunwaldzkiej. W Ełku w latach 2016-2017 zrealizowano 11 inwestycji, na które poniesiono 22 315 296 zł, zaś długość rozbudowanej infrastruktury wyniosła 8,132 km. Obszar przedsięwzięć obejmował przebudowę ul. Piłsudskiego, Grodzieńskiej, Słonecznej i Jaćwingów oraz budowę ul. Jesiennej i Letniej. W celu poprawy dostępności transportowej ośrodka subregionalnego Ełk przebudowano drogi łączące z siecią TEN-T (DK 16) ul. Kolonia i ul. Suwalską. Przebudowano nawierzchnie jezdni ul. Norwida i Kochanowskiego oraz przebudowano drogę dojazdową do posesji przy ul. Mickiewicza.

Tabela 25. Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 4.1 Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności

Wskaźnik	Miara	Wartość w latach 2016-2017
liczba projektów	szt.	11
liczba inicjatyw	szt.	0
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	3
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz rozwoju turystyki	szt.	3
poniesione wydatki	zł	3 777 156 518
liczba inwestycji	szt.	372
liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	174
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	111
liczba przedsiębiorców objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	7
liczba osób uczestniczących (np. liczba osób, które korzystały z rezultatów)	os.	1 259 001
długość infrastruktury	km	459
wielkość powierzchni (niezadaszonej)	m ²	40 571
wielkość powierzchni (zadaszonej)	m ²	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z SMS.

Cel operacyjny 4.2. Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii

Tabela 26. Wskaźniki celu operacyjnego 4.2. Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii

Wskaźnik	Miara	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Wartość docelowa 2020	Wartość docelowa 2025
Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej w ogóle mieszkańców	%	43,3	43,1	42,8	42,8	42,7	42,6	50,9	57,4
Produkcja energii elektrycznej z odnawialnych nośników w województwie ⁴⁹	%	70,6	74,4	72,3	78,7	83,4	83,7	78	83

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Realizacja celu operacyjnego **Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii** przyczynić ma się przede wszystkim do poprawy stanu ochrony środowiska, poprzez inwestycje w odnawialne źródła energii czy niskoemisyjne źródła ciepła, zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej i poziomu życia mieszkańców. Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej w województwie na przestrzeni ostatnich lat w zasadzie nie zmienia się i w 2016 roku wynosił 42,6%. Natomiast odsetek energii elektrycznej produkowanej z odnawialnych źródeł energii w produkcji energii elektrycznej ogółem w województwie, wzrósł z niecałych 71% w roku 2011 do prawie 84% w roku 2016. Wskaźnik ten przekroczył już szacowaną wartość docelową dla roku 2025.

Działania realizowane w latach 2016-2017

Cel operacyjny **Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii** osiągnąć był poprzez 4 działania obejmujące zasięgiem całe województwo. W ramach działań realizowano 4 projekty, na które poniesiono zidentyfikowane wydatki w kwocie ponad 463 mln zł. Projekty zostały sfinansowane w głównej mierze ze środków prywatnych oraz ze środków zagranicznych (głównie w ramach PO IiŚ

⁴⁹ Jest to odsetek energii elektrycznej z odnawialnych nośników w produkcji energii elektrycznej ogółem w województwie.

2014-2020 oraz RPO WiM 2014-2020). Zadania dotyczyły 10 978 inwestycji, a prace prowadzone były na 1 828 km infrastruktury.

1. W ramach rozbudowy i modernizacji **sieci gazowej** w latach 2016-2017 na realizowane inwestycje poniesiono 37 921 516 zł. Długość infrastruktury gazowniczej objęta inwestycjami wyniosła 219 km. W 2016 r. projekty były realizowane w trzech Oddziałach Gazowniczych: w Olsztynie, w Gdańsku i w Białymstoku. Oddział Gazowniczy w Gdańsku na inwestycje na terenie województwa warmińsko-mazurskiego wydatkował 339 500 zł na realizację gazociągu w Elblągu Raczki-Nowina (długość infrastruktury 0,45 km). Natomiast Zakład Gazowniczy w Białymstoku na realizowane projekty poniósł koszty w wysokości 1 818 328,41 zł. Działania zakładu opierały się głównie na rozbudowie sieci gazowej, budowie przyłączy gazowych do budynków oraz przebudowie gazociągów w części wschodniej województwa. Wybudowana i przebudowana infrastruktura wyniosła 11,439 km. Największe oddziaływanie na stan gazownictwa w województwie warmińsko-mazurskim ma bez wątpienia Zakład Gazowniczy w Olsztynie, dotyczy to zarówno zasięgu działania, ilości realizowanych inwestycji jak i poniesionych kosztów. W 2016 r. zakład poniósł na powyższe inwestycje koszty w wysokości 17 012 647,32 zł. Rozbudowywano i przebudowywano sieć gazową na długości 143,22 km. Od 2017 r. Oddział Gazowniczy w Olsztynie rozszerzył zasięg swojego działania, przejmując od Oddziału Gazowniczego w Gdańsku i Oddziału Gazowniczego w Białymstoku teren działania. W 2017 r. Zakład Gazowniczy w Olsztynie wydatkował 18 751 040,66 zł na realizowane projekty. W dalszym ciągu przebudowywano i rozbudowywano sieć gazową, ponadto budowano sieć gazową i gazociągi oraz modernizowano gazociągi i przyłącza. W wyniku powyższych inwestycji wybudowano i rozbudowano 63,95 km infrastruktury gazowniczej.

2. W latach 2016-2017 na budowę, przebudowę i modernizację **sieci elektroenergetycznych** poniesiono środki finansowe w wysokości 337 810 169 zł. Inwestycje były realizowane przez Energa Operator SA Oddział Olsztyn i PGE Dystrybucja Spółka Akcyjna. Energa Operator SA Oddział w Olsztynie w latach 2016-2017 poniósł środki w wysokości 300 279 474 zł, długość wybudowanej/przebudowanej infrastruktury wyniosła 1 315,36 km. Energa Operator realizowała projekt, polegający na modernizacji i odtworzeniu istniejącej infrastruktury, związany z poprawą jakości usług lub wzrostem zapotrzebowania na moc. Drugim projektem zajmującym ważną rolę jest przyłączenie nowych odbiorców i nowych źródeł oraz związana z tym budowa nowych sieci. PGE Dystrybucja SA w 2016 r. zrealizowała inwestycje na kwotę 37 530 695 zł. Długość zmodernizowanej/przebudowanej infrastruktury wyniosła 260,65 km. Przebudowywano/zmodernizowano sieć SN i nn. Budowano linię 110kV Gołdap-Olecko, która realizowana jest w celu zwiększenia przepustowości sieci 110 kV oraz umożliwienia odbioru energii wytworzonej w OZE (tj. farm wiatrowych). Poniesiono także wydatki na modernizację stacji WN/SN i SN/SN, mające na celu poprawę niezawodności pracy stacji elektroenergetycznych WN/SN oraz na inwestycje związane z automatyzacją pracy sieci elektroenergetycznej. Realizowane inwestycje mają przyczynić się do szybszej lokalizacji miejsc awarii w sieci, zawężenia miejsc awarii, przez co w konsekwencji zostanie skrócony czas przerw w dostawach energii elektrycznej dla odbiorców.

3. W ramach **sieci ciepłowniczej** w latach 2016-2017 realizowano 442 inwestycje, które w dużym stopniu przyczyniają się do ograniczenia emisji zanieczyszczeń powietrza. Poniesiono środki finansowe w wysokości 34 961 469 zł. Najwięcej środków finansowych na realizację inwestycji pochodziło ze środków prywatnych spółek - 25 223 723 zł. Długość wybudowanej/przebudowanej infrastruktury ciepłowniczej wyniosła 30,34 km. Inwestycje miały różny zakres, ale wszystkie przedsięwzięcia były realizowane w celu stworzenia energooszczędnego systemu ogrzewania, emitującego jak najmniejszą

ilość zanieczyszczeń do atmosfery. Szereg przedsięwzięć związanych było z rozszerzeniem obszaru energii cieplnej z kotłowni centralnych. Budowano przyłącza do budynków wielorodzinnych i nie tylko. Do kotłowni centralnych zostali podłączeni lokalni odbiorcy i wspólnoty mieszkaniowe, co bez wątplenia wpływa na ograniczenie emisji zanieczyszczeń.

4. W ramach **wykorzystania odnawialnych źródeł energii i węglowodorów łupkowych** w latach 2016-2017 wydatkowano kwotę 52 325 866 zł. Zrealizowano 320 inwestycji, z tego 317 inwestycji było finansowo wspartych przez fundusze unijne (29 411 915,88 zł). Instytucja pośrednicząca w realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 (w 2016 r. WFOŚiGW, od 2017 r. Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego) podpisała 171 umów na dofinansowanie inwestycji dotyczących wspierania wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych oraz efektywności energetycznej i wykorzystania OZE w MŚP. Projekty głównie obejmowały inwestycje z zakresu fotowoltaiki, tj. zakupu i montażu instalacji fotowoltaicznej, budowy instalacji fotowoltaicznej, instalacji paneli fotowoltaicznych itp. Wiele projektów było realizowanych przez instytucje użyteczności publicznej. W 2017 r. z programu EWA PLUS (pożyczki preferencyjne) zrealizowano 127 inwestycji. Zamontowano 1 142 szt. paneli fotowoltaicznych oraz 98 szt. kotłów na biomasę oraz pomp ciepła.

Tabela 27. Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 4.2. Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii

Wskaźnik	Miara	Wartość w latach 2016-2017
liczba projektów	szt.	4
liczba inicjatyw	szt.	0
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	0
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wspierania wzrostu produkcji i wykorzystania energii odnawialnej	szt.	0
poniesione wydatki	zł	463 019 020
liczba inwestycji	szt.	10 978
liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	319
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	15
liczba przedsiębiorców objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	26
liczba osób uczestniczących (np. liczba osób, które korzystały z rezultatów)	os.	262 748
długość infrastruktury	km	1 828
wielkość powierzchni (niezadaszonej)	m ²	0
wielkość powierzchni (zadaszonej)	m ²	4 962

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z SMS.

Cel operacyjny 4.3. Poprawa jakości i ochrona środowiska

Tabela 28. Wskaźniki celu operacyjnego 4.3. Poprawa jakości i ochrona środowiska

Wskaźnik	Miara	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Wartość docelowa 2020	Wartość docelowa 2025
Odpady komunalne zbierane selektywnie w relacji do ogółu odpadów	%	8,6	8,4	13,9	14,1	13,9	16,9	48,6	58,6

Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w ogóle mieszkańców	%	72,1	73,4	74,8	75	75,9	75,7	80,8	83,6
---	---	------	------	------	----	------	------	------	------

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Realizacja celu operacyjnego **Poprawa jakości i ochrona środowiska** odbywa się przede wszystkim poprzez działania w zakresie ochrony jakości powietrza, wód oraz ziemi. Ważnym aspektem jest jednocześnie podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa w celu zapewnienia ochrony i racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych. W wyniku realizacji licznych inwestycji w rozbudowę infrastruktury wodno-ściekowej z roku na rok wzrasta odsetek ludności korzystającej z komunalnych oczyszczalni ścieków w ogóle mieszkańców. W roku 2011 wskaźnik wynosił 72,1% wobec 75,7% w roku 2016. Znacząco wzrasta również odsetek odpadów komunalnych zbieranych selektywnie w relacji do ogółu odpadów z 8,6% w roku 2011 do 16,9% w roku 2016. O ile w przypadku odsetka ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w ogóle mieszkańców osiągnięcie wskaźnika docelowego dla roku 2020 i 2025 (odpowiednio 80,8% i 83,6%) jest wielce prawdopodobne, o tyle obserwując dynamikę wskaźnika odpadów komunalnych zbieranych selektywnie w relacji do ogółu odpadów, niewielkie są szanse na osiągnięcie wartości docelowych dla roku 2020 i 2025, określonych na poziomie 48,6% i 58,6%.

Działania realizowane w latach 2016-2017

Cel operacyjny **Poprawa jakości i ochrona środowiska** osiągany był poprzez realizację 2 działań, w ramach których realizowano 122 projekty i 112 inicjatyw na terenie całego województwa. Wykonano 140 inwestycji, a poniesione wydatki wyniosły ponad 77,4 mln zł. Głównym źródłem finansowania były środki budżetu samorządu województwa oraz środki prywatne.

1. W ramach **zapewnienia ochrony i racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych** w latach 2016-2017 realizowano 88 projektów i 93 inicjatywy. W sumie zrealizowano 17 inwestycji. Łączne wydatki poniesione na powyższe projekty i inicjatywy wyniosły ponad 11,2 mln zł. Długość zmodernizowanej/wybudowanej infrastruktury wyniosła 8 km. Ponadto zmodernizowano/wybudowano 2 917 m² powierzchni niezadaszonej oraz 64 m² powierzchni zadaszanej. W tym działaniu do zadań wiodących należały liczne projekty o charakterze edukacyjnym. Edukacją ekologiczną w szerokim zakresie zajmują się nie tylko parki krajobrazowe, stanowiące jednostki organizacyjne Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego, ale także Nadleśnictwa wchodzące w skład RDLP Olsztyn, RDLP Białystok i RDLP Gdańsk. Ponadto warto podkreślić czynną ochronę elementów przyrody prowadzoną przez parki krajobrazowe, Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska w Olsztynie i RDLP.

2. W ramach **poprawy jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego** w latach 2016-2017 realizowano 34 projekty i 19 inicjatyw. Zrealizowano łącznie 123 inwestycje. Łączne koszty poniesione na działanie wyniosły ponad 66,2 mln zł, a długość zmodernizowanej/wybudowanej infrastruktury wyniosła 123 km. Z uwagi na wysoki procent lesistości województwa warmińsko-mazurskiego do ważnych zadań należały projekty i/lub inicjatywy w ochronę ekosystemów leśnych przed pożarami realizowane przez jednostki Lasów Państwowych. Ponadto realizowane były liczne inwestycje sanitarne – modernizacje i rozbudowa oczyszczalni ścieków oraz sieci wodociągowych i kanalizacyjnych – realizowane przez gminy i spółki komunalne. Następuje także przyrost liczby inwestycji w małe i mikro instalacje odnawialnych źródeł energii.

Tabela 29. Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 4.3. Poprawa jakości i ochrona środowiska

Wskaźnik	Miara	Wartość w latach 2016-2017
liczba projektów	szt.	122
liczba inicjatyw	szt.	112
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	48
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wspierania wzrostu produkcji i wykorzystania energii odnawialnej	szt.	19
poniesione wydatki	zł	77 486 644
liczba inwestycji	szt.	140
liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	2
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	834
liczba przedsiębiorców objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	94
liczba osób uczestniczących (np. liczba osób, które korzystały z rezultatów)	os.	2 132 968
długość infrastruktury	km	168
wielkość powierzchni (niezadaszonej)	m ²	2 917
wielkość powierzchni (zadaszonej)	m ²	64

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z SMS.

V. Komentarze jednostek monitorujących Strategię na temat jej realizacji

1.1. Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój inteligentnych specjalizacji

Aktywność podmiotów gospodarczych w obszarach inteligentnych specjalizacji rośnie wraz ze wzrostem dostępności środków zewnętrznych na finansowanie wzrostu ich konkurencyjności i działalności innowacyjnej, o czym świadczy liczba umów podpisanych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020. Ich działania wspierane są również aktywnością samorządów, mającą na celu promocję turystyczną regionu z naciskiem na promowanie oferty wydłużającej sezon turystyczny na Warmii i Mazurach oraz promocję żywności regionalnej i tradycyjnej.

Jednocześnie liczba projektów i inicjatyw podmiotów prowadzących działalność badawczo-rozwojową potwierdza istnienie w regionie potencjału naukowego w obszarze inteligentnych specjalizacji. Szczególnie wyróżnia się tu obszar żywności wysokiej jakości dzięki silnym jednostkom naukowym (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Instytut Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności PAN w Olsztynie).

Szersza informacja na temat rozwoju inteligentnych specjalizacji regionu zawarta jest w pierwszym *Raporcie z monitorowania inteligentnych specjalizacji województwa warmińsko-mazurskiego*.

1.2. Wzrost innowacyjności firm

Wartości znacznej części wskaźników obrazujących poziom innowacyjności warmińsko-mazurskich przedsiębiorstw nie poprawiają się, wskazując jego słabą pozycję na tle kraju. W województwie nadal obserwuje się zjawisko niskiej skłonności firm do podejmowania ryzyka związanego z wprowadzaniem innowacji. Może to być związane z nie w pełni efektywnym systemem promowania postaw proinnowacyjnych prowadzonych przez instytucje okołobiznesowe, ale również słabą znajomością oferty B+R przez przedsiębiorstwa. Istotną rolę samorządów terytorialnych jest nadal kreowanie kultury przedsiębiorczości i innowacyjności, a co za tym idzie przygotowanie firm do absorpcji innowacji. Dużą rolę w tym obszarze odgrywają ośrodki innowacji takie jak parki naukowo-technologiczne, których aktywność zauważalnie wzrasta w ostatnich latach.

W przełamaniu barier systemowych w zakresie innowacyjności ważne jest również budowanie środowiska współpracy. Administracja powinna prowadzić działania mające na celu budowanie skutecznych więzi między biznesem a nauką. Istotny wpływ na wzrost innowacyjności w regionie mają środki finansowe perspektywy unijnej 2014-2020 skierowane na rozwój innowacyjności przedsiębiorstw, w tym w szczególności w oparciu o wyniki prac B+R oraz lepsze dostosowanie oferty instytucji naukowych do potrzeb przedsiębiorstw. Oferta RPO WiM 2014-2020 to również środki na zwiększenie zastosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych w działalności firm, internacjonalizacji oraz zmian w modelu zarządzania przedsiębiorstwem.

Szansę dla regionu stanowi szczególnie kapitał instrumentów zwrotnych, którego wartość alokacji w ramach perspektywy finansowej 2014-2020 (RPO WiM) wynosi w regionie ponad 60 mln euro. Można wnioskować, iż najbliższe lata będą czasem prosperity dla funduszy pożyczkowych w regionie.

1.3. Wzrost liczby miejsc pracy

Region nadal zajmuje ostatnie miejsce w kraju pod względem stopy bezrobocia rejestrowanego, niemniej jednak sytuacja na rynku pracy w województwie poprawia się. W okresie 2013-2017 dystans pomiędzy wojewódzką a krajową stopą bezrobocia zmniejszył się o 3,1 p.p. Przyczyniła się do tego

m.in. realizacja działań polegających na zachętach dla utrzymywania i wzrostu zatrudnienia w firmach, na które w latach 2016-2017 wydatkowano ponad 570 mln zł.

W ramach poddziałania 2.4.1 Rozwój kształcenia i szkolenia zawodowego RPO WiM 2014-2020 podpisano 84 umowy o dofinansowanie, co może się przyczynić do poprawy jakości kształcenia zawodowego oraz rozwoju współpracy szkół zawodowych i uczelni wyższych z przedsiębiorstwami.

Z punktu widzenia rynku pracy z pewnością należy kontynuować wsparcie grup osób szczególnie narażonych na trudności ze znalezieniem zatrudnienia: osób poniżej 30 roku życia, powyżej 50 roku życia, długotrwale bezrobotnych, zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz niepełnosprawnych.

2.1. Rozwój kapitału społecznego

Realizacja celu operacyjnego *Rozwój kapitału społecznego* w latach 2016-2017 odbywała się na poziomie lokalnym i regionalnym. W celu prezentacji najważniejszych działań pozyskano informacje z samorządów lokalnych, organizacji pozarządowych oraz jednostek organizacyjnych Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Opisano inicjatywy i projekty, z których część została wsparta organizacyjnie lub finansowo przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Zaprezentowane w materiale inicjatywy w większości opisują mechanizmy mające wpływ na rozwój kapitału społecznego, takie jak np. fundusze sołeckie, budżety obywatelskie. Jedna inicjatywa opisuje działania podejmowane przez różne podmioty w województwie warmińsko-mazurskim i ma charakter zbiorczy, tzn. że na jedną inicjatywę składa się kilka lub nawet kilkadziesiąt działań tego samego rodzaju podejmowanych przez różne podmioty, np. 1,1 tys. sołectw w województwie warmińsko-mazurskim wykorzystuje do zwiększenia aktywności mieszkańców fundusze sołeckie. Na opisanie każdej inicjatywy oddzielnie zabrakłoby miejsca.

2.2. Wzrost dostępności i jakości usług publicznych

Największą liczbę projektów/inicjatyw odnotowano w obszarze *Profilaktyka i wsparcie potrzebujących*, w którym znalazła się m.in. realizacja projektów dofinansowanych z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020. Kwota dofinansowania w ramach wspomnianego Programu wyniosła 20,4 mln zł. Nie mniej ważnym działaniem w obszarze polityki społecznej było także dofinansowanie z budżetu województwa warmińsko-mazurskiego realizacji zadań publicznych zleconych do realizacji organizacjom pozarządowym. Odbiorcami ww. zadań było ponad 300 tys. mieszkańców województwa, dofinansowanie otrzymało 46 organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów uprawnionych, które zrealizowały 76 zadań, a kwota dofinansowania wyniosła 913,2 tys. zł, z czego 400 tys. zł to środki Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, będące w dyspozycji Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Dofinansowano również koszty tworzenia i działania Zakładów Aktywności Zawodowej. Kwota dofinansowania w okresie sprawozdawczym to 10,3 mln zł, z czego 9,4 mln zł to środki Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, będące w dyspozycji Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Ponadto, w 2017 r. ze środków PFRON będących w dyspozycji Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego dofinansowano koszty utworzenia Zakładu Aktywności Zawodowej w Nidzicy w wysokości 266,6 tys. zł. Przedstawiono także działania związane z organizacją i profesjonalizacją pieczy zastępczej tj. działania mające na celu rozwój rodzinnej pieczy zastępczej w województwie warmińsko-mazurskim oraz współpracę PCPR i Sądów w tworzeniu kompleksowego systemu wsparcia rodziny i pieczy zastępczej. Na rodziny zastępcze powiaty przeznaczyły w 2016 r. – 61,3 mln zł, a w 2017 r. - 67,5 mln zł. Liczba dzieci w rodzinach zastępczych wyniosła w 2016 r. – 3 280,

a w 2017 r. - 3 384. Ważnym elementem wsparcia osób niesamodzielnych były usługi opiekuńcze realizowane przez ośrodki pomocy społecznej. Obejmują one m.in.: pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną oraz pielęgnację. Skierowane są do osób, które ze względu na wiek lub stan zdrowia potrzebują pomocy w codziennym funkcjonowaniu (w szczególności korzystają z nich osoby starsze). W analizowanym okresie z ww. usług skorzystało 11,6 tys. osób z województwa warmińsko-mazurskiego.

W obszarze polityki społecznej zrealizowano działania na ogólną kwotę 344,7 mln zł. Działania były finansowane z rozmaitych źródeł: ze środków europejskich w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020, PFRON, budżetu państwa, budżetu samorządu województwa oraz z budżetów samorządów gmin i powiatów. Liczba osób biorących udział w niniejszych działaniach (korzystających z rezultatów) to 638,6 tys.

W ramach działania *Infrastruktura* zrealizowano 16 projektów związanych z budownictwem sportowym oraz sportowo-rekreacyjnym. W ramach projektów w latach 2016-2017 zrealizowano następujące rodzaje inwestycji: przebudowa istniejącej przyszkolnej infrastruktury sportowej służącej realizacji zajęć dydaktyczno-sportowych, budowa oraz wykonanie remontu/modernizacji boisk wielofunkcyjnych oraz zakup wyposażenia pracowni szkolnych, budowa/rozbudowa sal gimnastycznych wraz z niezbędną infrastrukturą oraz zapleczem sanitarno – szatniowym. Zrealizowane projekty zostały dofinansowane ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 oraz z budżetu jednostek samorządu terytorialnego. Ponadto, w 2016 r. 4 projekty były realizowane z wykorzystaniem dofinansowania ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej – inwestycje zostały uwzględnione w Programie Rozwoju Bazy Sportowej Województwa Warmińsko-Mazurskiego. W ramach ww. projektów zrealizowano następujące rodzaje inwestycji: budowa 10 boisk sportowych, budowa otwartych siłowni zewnętrznych i modernizacja placów zabaw na osiedlach Kormoran, Nagórki, Pieczewo, Wojska Polskiego, Podleśna i Pojezierze oraz budowa Centrum Aktywizacji Sportowo-Rekreacyjnej Dzieci i Młodzieży przy ul. Korczaka w Bartoszycach tj. sztuczne lodowisko, korty tenisowe oraz skatepark. Wybudowano również boisko wielofunkcyjne oraz siłownie zewnętrzne w miejscowościach: Wawrochy, Czarkowy Grąd, Rudka, Leśny Dwór, Marksewo, Lemany, Stare Kiejkuty, Olszyny. Od 2017 r. ww. Program uległ zmianie. Ministerstwo Sportu i Turystyki (MSiT) podjęło decyzję o reorientacji instytucjonalnej i prowadzeniu jednolitego naboru w MSiT bez dodatkowego mnożenia barier biurokratycznych w postaci zgłoszeń do programów wojewódzkich. Decyzja ta pozbawiła samorządy wojewódzkie możliwości dokonywania naboru do wojewódzkiego programu i podziału środków na realizację inwestycji sportowych.

W obszar *Instytucje kultury i organizacje pozarządowe* wpisuje się ponad 90 projektów i inicjatyw, z czego 20 otrzymało wsparcie Samorządu Województwa. Na uwagę zasługuje fakt, iż 25 z realizowanych projektów dotyczyło działań na rzecz turystyki lub produktów turystycznych. Liczba osób uczestniczących wyniosła ok. 1 mln osób, z czego przeszkolono 43,8 tys. osób. Wskaźnik wolontariuszy uczestniczących we wskazanych przedsięwzięciach wyniósł 179 osób. W realizację działania zaangażowanych było 447 istniejących organizacji i 96 przedsiębiorców. Łączna kwota wydatków przeznaczonych na realizację przedsięwzięć wyniosła prawie 2,6 mln zł, w tym m.in. z budżetu państwa – 345 tys. zł, z budżetu województwa - 1,1 mln zł, oraz z dochodów instytucji kultury – 300 tys. zł. Wskazane jednostki realizowały zadania na rzecz mieszkańców naszego regionu organizując m.in. projekty muzyczne, festiwale, koncerty, imprezy plenerowe, w które zaangażowane były grupy twórcze, dyrygenci, chóry, zespoły muzyczne, soliści. Warmińsko-Mazurska Filharmonia im. F. Nowowiejskiego realizowała projekty związane z ogłoszeniem roku 2016 – Rokiem

F. Nowowiejskiego. Do szerokiego grona odbiorców skierowana była różnorodna oferta Centrum Spotkań Europejskich *Światowid* w Elblągu, której celem było popularyzowanie aktywności w różnych grupach społecznych. Były to m.in. warsztaty literackie, teatralne, konkursy taneczne, koncerty, wystawy. Muzeum M. Kopernika we Fromborku zaprezentowało seanse astronomiczne, wystawy i ekspozycje, które przyciągnęły tysiące uczestników. W upowszechnianie kultury wśród mieszkańców naszego regionu zaangażowały się także liczne stowarzyszenia, które włączały do aktywności kulturalnej m.in. osoby starsze, niepełnosprawnych oraz mniejszości narodowe.

Na działanie *Edukacja*, w okresie sprawozdawczym, złożyło się 8 projektów oraz 48 inicjatyw. Samorząd Województwa wsparł finansowo 10 przedsięwzięć; udział w nich wzięło łącznie ok. 58,7 tys. osób. Przeszkolono 991 osób, w tym 105 nauczycieli. W ramach działania odbyło się 58 staży i praktyk. Na realizację powyższych projektów i inicjatyw wydatkowano 2,3 mln zł. Jednym z celów projektów edukacyjnych było zwiększenie szans uczniów na zatrudnienie poprzez podnoszenie kompetencji, zdobywanie nowych umiejętności i kwalifikacji zawodowych zgodnych z wymogami rynku pracy (np. Szkoła Policealna im. prof. Z. Religi w Olsztynie, Zespół Szkół Gastronomiczno-Spożywczych w Olsztynie). Niektóre projekty miały na celu wzmocnienie kompetencji miękkich oraz doskonalenie zawodowe nauczycieli kształcenia zawodowego. Zorganizowano warsztaty doskonalące dla nauczycieli przedszkoli, szkół podstawowych i ponadpodstawowych podnoszące poziom przygotowania nauczycieli do prowadzenia zajęć z dziećmi i młodzieżą w zakresie edukacji teatralnej, muzycznej, regionalnej, historii Warmii i Mazur (Teatr im A. Sewruka w Elblągu, Muzeum Budownictwa Ludowego w Olsztynku). Oferta edukacyjna muzeów dotyczyła również ekspozycji stałych i wystaw. Tematyka przeprowadzonych, w ramach projektów edukacyjnych, warsztatów, lekcji dla uczniów i nauczycieli organizowanych przez Muzeum Mikołaja Kopernika we Fromborku przybliżała życie i działalność Mikołaja Kopernika oraz zagadnienia z zakresu astronomii, fizyki i geografii. Warmińsko-Mazurskie biblioteki pedagogiczne oraz ośrodki doskonalenia nauczycieli realizowały m.in. przedsięwzięcia związane z realizacją podstawy programowej wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej z wykorzystaniem programowania. Zrealizowano cykl działań bibliotecznych doskonalących warsztat nauczycieli polonistów oraz rozwijających kompetencje czytelnicze wśród uczniów. Centrum Spotkań Europejskich *Światowid* w Elblągu realizowało liczne inicjatywy z zakresu edukacji artystycznej, tanecznej, filmowej oraz projekty podnoszące kompetencje kluczowe uczniów i doskonalące umiejętności zawodowe nauczycieli.

3.1. Doskonalenie administracji

Opisując kształtowanie się wskaźników celu operacyjnego 3.1 należy podkreślić, że skala i jakość realizowanych działań wydają się zadowalające i sugerujące pozytywny trend wzrostowy. Pozytywnym elementem jest ilość podjętych inicjatyw, która obejmuje ok. 2/3 wszystkich działań i świadczy o dużej aktywności jednostek. Obok należy wskazać również bardzo pozytywny wynik, 1/3 wszystkich działań, podjętych na rzecz wsparcia przedsiębiorczości w regionie oraz 1/3 wszystkich działań wspartych przez Samorząd Województwa. Ważnym jest również zasięg projektów i inicjatyw w ramach indywidualnego docierania do beneficjentów ostatecznych – łącznie w działaniach udział wzięło ponad 2,59 mln uczestników, z czego ponad 15 628 uczestników uzyskało dodatkowe kompetencje w oparciu o zrealizowane szkolenia.

3.2. Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej

Przeprowadzone badania wskazują, że 1/3 projektów i inicjatyw realizowanych w latach 2016-2017 przez jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, szkoły wyższe i IOB

województwa warmińsko-mazurskiego dotyczy działań w zakresie współpracy z innymi regionami partnerskimi. Jak wskazały jednostki jest to bardzo szeroki zakres współpracy, zarówno pod względem tematycznym, jak i terytorialnym. Niemal 40% projektów i/lub inicjatyw realizowanych w latach 2016-2017 zostało finansowo/organizacyjnie wspartych przez Samorząd Województwa. W tym okresie połowa projektów/inicjatyw realizowana była na rzecz rozwoju turystyki, zaś 21% na rzecz konkretnego produktu turystycznego. Zatem turystyka jest nadal najsilniejszą gałęzią współpracy międzynarodowej i międzyregionalnej regionu Warmii i Mazur, natomiast najrzadziej podejmowane są działania na rzecz wspierania wzrostu produkcji i wykorzystania energii odnawialnej, które zostały wskazane w zaledwie 5% realizowanych projektów i inicjatyw. Jak stanowi analiza lat poprzednich tendencje spadkowe odnotowuje się również w liczbie realizowanych inwestycji przy realizacji współpracy międzynarodowej i międzyregionalnej, które osiągnęły w latach 2016-2017 wskaźnik na poziomie 6,6% we wszystkich realizowanych projektach i inicjatywach. Większość inicjatyw/projektów podejmowanych w ramach realizacji celu operacyjnego 3.2 *Intensyfikacja współpracy międzynarodowej* ma charakter działań *miękkich* i cechuje je wymiana doświadczeń głównie w zakresie: turystyki, rolnictwa, żywności tradycyjnej, dziedzictwa kulturowego, edukacji zawodowej oraz promocji regionu.

4.1. Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności

Odnosząc się do celu operacyjnego zawartego w *Strategii* dotyczącego zwiększenia zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności można zaobserwować poprawę. Niemniej jednak w stosunku do kraju region Warmii i Mazur nadal pozostaje w gronie najstąbiej dostępnych obszarów komunikacyjnych. W zakresie dróg krajowych oddano do użytkowania drogę S7, na odcinku Nidzica-Napierki i Miłomłyn-Olsztynek. Wskutek tego zostały stworzone bezpieczne odcinki ekspresowej trasy drogowej stanowiącej fragment korytarza transeuropejskiego TEN-T, zapewniającego wysoki komfort dalekobieżnego ruchu drogowego o dużych prędkościach podróży. Ponadto trwa budowa południowej obwodnicy Olsztyna, która ma w przyszłości przyjąć zewnętrzny i częściowo wewnętrzny ruch tranzytowy z układu ulicznego miasta oraz zredukować podróży tranzytowych (dalekich i bliskich) wykorzystujących układ uliczny centralnych dzielnic miasta. Realizowane przez Zarząd Dróg Wojewódzkich projekty na sieci dróg wojewódzkich, przyczynią się do ułatwienia dostępu mieszkańcom poszczególnych regionów do głównych ciągów komunikacyjnych na Warmii i Mazurach. W tym celu rozbudowuje się drogę nr 545 z przebudową dwóch skrzyżowań w mieście Nidzica ze wschodnim wylotem DW 604, co stanowi ściśle połączenie z drogą krajową S7. Podobnie sytuacja przedstawia się z rozbudową drogi wojewódzkiej nr 519 na odcinku Małdyty-Morąg, gdzie jest ona powiązaniem z drogą krajową S7 czy też rozbudowa drogi nr 598, która będzie łączyć się z południową obwodnicą Olsztyna. Podobnie jak w przypadku infrastruktury drogowej, także w przypadku infrastruktury kolejowej Warmii i Mazury cechuje względna słaba gęstość sieci. Do zauważalnych zadań w latach 2016-2017 należy zaliczyć prace na linii 353 na odcinku Jabłonowo-Pomorskie-Iława-Olsztyn-Korsze oraz modernizacja linii kolejowej E65/C-E 65, odcinek Warszawa-Gdynia-obszar LCS Iława, LCS Malbork. Reasumując można stwierdzić, iż realizowane inwestycje w ramach infrastruktury kolejowej polegały na poprawie stanu technicznego infrastruktury kolejowej, co umożliwi szybsze połączenie kolejowe dzięki podniesieniu prędkości rozkładowej. Warto podkreślić, iż dostępność komunikacyjna województwa warmińsko-mazurskiego zwiększa się poprzez transport lotniczy (Port Lotniczy Olsztyn-Mazury w Szymanach). Z roku na rok coraz więcej osób korzysta z tego typu komunikacji, zważywszy na coraz większe zróżnicowanie siatek połączeń. W latach 2016-2017 połączenia były realizowane m.in. do Krakowa, Wrocławia, Monachium, Warszawy, Oslo oraz

Londynu (lotniska Stansted i Luton). Liczba odprawionych w Szymanach pasażerów systematycznie rośnie, w 2016 r. odprawionych zostało 47 146 pasażerów, a w roku 2017 - 104 851. Przewiduje się, że działalność Portu Lotniczego Olsztyn-Mazury przełoży się na poprawę życia mieszkańców województwa, dzięki dostępowi do komfortowego i szybkiego transportu lotniczego oraz zwiększa się atrakcyjność Warmii i Mazur pod względem turystycznym.

4.2. Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii

W ramach infrastruktury gazowniczej w latach 2016 i 2017 wykonano szereg inwestycji polegających na budowie, rozbudowie i modernizacji sieci gazowej i gazociągów oraz budowie nowych przyłączy gazowych. Województwo warmińsko-mazurskie jest w grupie województw o najniższym zużyciu gazu, zbliżona sytuacja przedstawia się ze zużyciem energii elektrycznej. Warmia i Mazury to region o wyjątkowej charakterystyce energetycznej. Konsumpcja energii elektrycznej znacznie przekracza jej produkcję. W 2016 i 2017 r. realizowane inwestycje dotyczyły poprawy jakości usług lub związane były ze wzrostem zapotrzebowania na moc i przyłączaniem nowych odbiorców. W okresie rozliczeniowym objęto inwestycjami aż 1 576 km infrastruktury elektroenergetycznej, co oznacza, że obserwuje się w tym obszarze progres. Alternatywnym rozwiązaniem jest energetyka odnawialna, ona w przeciwieństwie do tradycyjnej nie zawsze oznacza duże moce i ogromne systemy energetyczne. Inwestycje dotyczące OZE są dofinansowane, dzięki temu stają się coraz popularniejsze i znacznie częściej wykorzystywane do produkcji energii elektrycznej i ciepłej na własne potrzeby. Znaczącą instytucją pośredniczącą w przekazywaniu środków unijnych, rozdzielaniu i nadzorowaniu realizacji inwestycji i udzielaniu niskoprocentowych pożyczek jest Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie oraz Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego. W porównaniu z poprzednim okresem sprawozdawczym, liczba chętnych beneficjentów do realizacji inwestycji z zakresu energii odnawialnej wzrosła o 119. Na Warmii i Mazurach z energetyki odnawialnej wytwarza się około 1 115 GWh i zajmujemy pod tym względem 12 miejsce w kraju. Nieodłącznym elementem zmierzającym ku poprawie środowiska są również inwestycje dotyczące niskoemisyjnych źródeł ciepła wraz z siecią rozdzielczą. Systematycznie rozbudowuje i modernizuje się sieć ciepłowniczą, dostosowując ją do obowiązujących norm emisyjnych. Ponadto realizowano inwestycje związane z zabezpieczeniem rosnących potrzeb w zakresie dystrybucji energii ciepłej z centralnego źródła ciepła oraz poprawy ochrony środowiska. Powyższe działania umożliwiają ograniczenie niskiej, rozproszonej emisji zanieczyszczeń, powstającej podczas procesu spalania w małych indywidualnych kotłowniach, zlokalizowanych w lokalach mieszkalnych.

4.3. Poprawa jakości i ochrona środowiska

Liczne realizowane działania, zarówno inwestycyjne jak i tzw. działania miękkie, w tym edukacja ekologiczna, przyczyniły się do utrzymania tendencji wzrostowej wskaźnika *odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów*. Wskaźnik zanotował wzrost o 3 punkty procentowe w 2016 r. w stosunku do poprzedniego roku. W regionie należy dążyć do dalszego usprawnienia systemu selektywnej zbiórki odpadów, w tym poprzez realizację edukacji ekologicznej społeczeństwa oraz rozwój infrastruktury technicznej. Należy również kontynuować realizację inwestycji, które umożliwią uporządkowanie gospodarki ściekowej, zwłaszcza na terenach rozproszonej zabudowy oraz użytkowanych turystycznie.

VI. Wnioski z realizacji Strategii

1. Na przestrzeni ostatnich lat poziom PKB per capita w województwie warmińsko-mazurskim systematycznie wzrastał. Malą jednak jego relacja do średniej krajowej, co świadczy, iż rozwój gospodarczy na Warmii i Mazurach postępuje wolniej niż w innych regionach Polski. Jednocześnie wartość PKB per capita w naszym regionie jest porównywalna z takimi województwami jak: świętokrzyskie, podlaskie, podkarpackie i lubelskie, czyli regionami Polski Wschodniej. Do takiego stanu rzeczy przyczynia się fakt, iż regiony bogatsze, o lepszej infrastrukturze i bazie produkcyjnej rozwijają się szybciej od województw słabszych, które mają gorszą sytuację wyjściową i przez wiele lat były zaniedbane pod względem inwestycyjnym. Jednak w ostatnich latach województwo warmińsko-mazurskie dynamicznie nadrabia dysproporcje rozwojowe w stosunku do innych regionów Unii Europejskiej. Dowodzi tego malejąca różnica pomiędzy regionalną wartością PKB na mieszkańca a przeciętną wartością PKB per capita UE-28. W momencie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku, wartość PKB per capita w województwie warmińsko-mazurskim stanowiła zaledwie 38% średniej unijnej. W 2015 roku odsetek ten wzrósł do 49%. Oznacza to, iż dystans pomiędzy województwem warmińsko-mazurskim a UE-28 mierzony PKB na mieszkańca zmalał o 11 punktów procentowych. Poprawa ta świadczy o systematycznie postępującym upodobnianiu się Warmii i Mazur pod względem gospodarczym do pozostałych regionów UE, a tym samym o poprawie warunków życia, które coraz bardziej zbliżają się do standardów europejskich. Niewątpliwie do takiego stanu rzeczy przyczyniło się wykorzystanie środków z funduszy europejskich. Jak wskazują badania Ministerstwa Inwestycji i Rozwoju około połowa luki rozwojowej pomiędzy województwem warmińsko-mazurskim a UE-28, mierzoną PKB na mieszkańca, została zniwelowana dzięki realizacji polityki spójności. Analizy Ministerstwa podkreślają, że tempo procesu konwergencji zależy głównie od tempa wzrostu gospodarczego regionu, które w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2004-2016 średniorocznie wynosiło 2,8% (w cenach stałych). Szacuje się, iż ok. 1/3 powyższej wartości było efektem realizacji inwestycji współfinansowanych z funduszy unijnych⁵⁰. Brak środków publicznych, w tym funduszy unijnych, spowodowałby niższe tempo rozwoju i większe rozwarstwienie między regionami. Aczkolwiek pieniądze publiczne tylko w pewnym stopniu mogą stymulować rozwój regionalny i przyczynić się do niwelowania międzywojewódzkich rozbieżności ekonomicznych. Stan gospodarki regionu wynika bowiem z wielu czynników, które w głównej mierze nie zależą bezpośrednio od działań władz samorządowych, lecz stanowią wypadkową wielu innych czynników. Główną barierą rozwoju gospodarczego Warmii i Mazur jest jego peryferyjne położenie. Niemniej jednak w ostatnich latach zauważalna jest poprawa spójności przestrzennej naszego regionu, gdyż skrócił się czas dojazdu do Olsztyna z miast powiatowych województwa. Zmniejszył się także czas dojazdu z Olsztyna do stolic sąsiadujących województw. Ponadto od 2016 roku w Szymanach funkcjonuje Port Lotniczy Olsztyn-Mazury, który obsłużył dotychczas ponad 150 tys. pasażerów. Realizacja powyższych przedsięwzięć sprawia, iż województwo warmińsko-mazurskie staje się bardziej dostępne komunikacyjnie.
2. Na przestrzeni ostatnich lat coraz więcej polskich regionów doświadcza głębokich zmian demograficznych, przejawiających się m.in. spadkiem liczby ludności. Do ich grona należy także województwo warmińsko-mazurskie, w którym od 2010 roku widoczny jest systematyczny ubytek ludności. W latach 2010-2016 bowiem liczba mieszkańców Warmii i Mazur zmniejszyła się blisko

⁵⁰ *Wpływ polityki spójności na rozwój społeczno-gospodarczy Polski i regionów w latach 2004-2016*. Krajowe Obserwatorium Terytorialne, Warszawa 2017 r.

o 17,5 tys. osób, czyli o 1,2%. Innym problemem demograficznym, dostrzeganym na Warmii i Mazurach, jest postępujący proces starzenia się społeczeństwa, polegający na zwiększaniu się w ogólnej populacji mieszkańców udziału osób w wieku dojrzałym. Na przykład, w ciągu trzech ostatnich lat zmniejszył się odsetek ludności województwa warmińsko-mazurskiego w wieku przedprodukcyjnym – z 19,0% w 2013 r. do 18,4% w 2016 r. – oraz produkcyjnym – z 64,7% w 2013 r. do 63,1% w 2016 r. Wzrósł natomiast udział mieszkańców w wieku poprodukcyjnym – z 16,3% w 2013 r. do 18,5%. Jednocześnie negatywne procesy demograficzne na Warmii i Mazurach nasila ujemne saldo migracji, które w 2016 roku było najmniej korzystne w skali całego kraju i wynosiło -2,1‰, przy średniej ogólnopolskiej 0,0‰. Ponadto województwo warmińsko-mazurskie w 2016 roku charakteryzowało się mniej korzystnym przyrostem naturalnym (tj. różnicą między urodzeniami i zgonami w przeliczeniu na 1000 mieszkańców) niż ma to miejsce średnio w kraju – warmińsko-mazurskie: -0,4‰, Polska: -0,1‰. Dodatkowo, zgodnie z prognozą demograficzną GUS, liczba ludności w naszym regionie w 2050 roku zmniejszy się o ok. 228 tys. osób. Obecnie zachodzące zmiany demograficzne stanowią zatem jedno z najważniejszych wyzwań stojących przed polityką publiczną. Procesy demograficzne są bowiem istotnym czynnikiem warunkującym rozwój w wymiarze społecznym, jak i gospodarczym oraz przestrzennym. Spadek liczby ludności, starzenie się społeczeństwa, a także niska dzietność, brak zastępowalności pokoleń oraz migracje już dziś wpływają na wiele dziedzin życia, takich jak: rynek pracy, dostęp do usług publicznych i opiekuńczych, ochrona zdrowia, stan finansów publicznych, szkolnictwo, strukturę usług i towarów oferowanych na rynkach konsumpcyjnych, itp. Zachodzące procesy demograficzne skutkują bowiem m.in. zmniejszeniem zasobów siły roboczej na regionalnym rynku pracy, koniecznością utrzymywania infrastruktury komunalnej na terenach wyludniających się, dostosowaniem oferty edukacyjnej (w szczególności szkolnictwa ponadpodstawowego i wyższego) do malejącej liczby uczniów, zwiększeniem popytu na usługi lecznicze i opiekuńcze oraz potrzebą zapewnienia infrastruktury społecznej dostosowanej do potrzeb osób starszych, przy jednoczesnym zmniejszeniu się wpływów podatkowych do budżetu JST. Jednocześnie zmiany demograficzne prowadzą do zmiany struktury popytu rynkowego, gdyż zwiększa się zapotrzebowanie na dobra i usługi dla starzejącego się społeczeństwa. Obserwowane trendy demograficzne stanowią zatem wielkie wyzwanie rozwojowe, którym sprostać będzie musiało nie tylko województwo warmińsko-mazurskie, ale większość polskich regionów.

3. Od 2013 roku w województwie warmińsko-mazurskim obserwowana jest systematyczna poprawa sytuacji na rynku pracy. Świadczy o tym m.in. wzrastająca wartość współczynnika aktywności zawodowej ludności w wieku produkcyjnym. W 2016 roku jego wartość wynosiła 70,6% i w porównaniu do 2013 roku zwiększyła się o 2,8 punktu procentowego. W analogicznym okresie w Polsce odnotowano nieco wolniejszy wzrost aktywności zawodowej, który wyniósł 1,7 punktu procentowego – z 73,5% w 2013 roku do 75,2% w roku 2016. Ponadto na Warmii i Mazurach od 2013 roku sukcesywnie i znacząco maleje stopa bezrobocia. W 2013 roku wynosiła ona aż 21,6%, natomiast w 2017 roku zmalała do 11,7%. Oznacza to spadek na poziomie 9,9 punktu procentowego. W kraju w analogicznym okresie stopa bezrobocia zmniejszyła się znacznie mniej, bo o 6,8 punktu procentowego – z 13,4% w 2013 roku do 6,6% w 2017 roku. Mimo poprawy sytuacji na warmińsko-mazurskim rynku pracy, zarówno wartości współczynnika aktywności zawodowej ludności w wieku produkcyjnym, jak i stopy bezrobocia w naszym regionie nadal pozostają najmniej korzystne w skali całego kraju. Jeżeli jednak w najbliższej przyszłości utrzyma się pozytywna tendencja na rynku pracy, to należy spodziewać się dalszej poprawy wartości obu

mierników. Polepszanie sytuacji na rynku pracy niesie zarazem pewne zagrożenie, którym jest ryzyko braku pracowników. Taka sytuacja jest już zauważalna w niektórych branżach (np. budownictwo, proste usługi), a deficyty w tym zakresie wypełniają pracownicy zza granicy (głównie obywatele Ukrainy). Należy spodziewać się, iż w najbliższych latach tendencja ta będzie się nasilać. Poprawie sytuacji na rynku pracy towarzyszy również systematyczny spadek poziomu ubóstwa w regionie – w latach 2013-2016, niezależnie od przyjętej metodologii, wszystkie wskaźniki ubóstwa w województwie zmniejszyły się. Jednocześnie dynamika spadku stopy ubóstwa skrajnego, ustawowego i relatywnego w naszym województwie w analizowanym okresie była bardziej korzystna niż przeciętnie w kraju, dzięki czemu zmniejszyły się rozbieżności między Warmią i Mazurami a krajem. Ponadto w przypadku ubóstwa ustawowego i relatywnego poprawiła się pozycja województwa warmińsko-mazurskiego względem innych regionów i nie zajmuje już ono, jak to miało miejsce w 2013 roku, ostatnich pozycji. Wszystkie powyższe zmiany oznaczają, że ludziom w województwie warmińsko-mazurskim żyje się bardziej dostatnio.

4. Problemem województwa warmińsko-mazurskiego jest mała innowacyjność, podczas gdy we współczesnej gospodarce to innowacje są kluczowym elementem rozwoju. Jednocześnie stają się one głównym źródłem budowania przewag konkurencyjnych. Tymczasem w dobie szybko zachodzących zmian gospodarczych i postępu technologicznego, tworzenie strategii rozwoju na taniej sile roboczej oraz pracochłonnych technikach produkcji, nie przynosi efektu w postaci trwałego rozwoju ekonomicznego. Jest to szczególnie istotne w czasie postępującego procesu depopulacji i starzenia się społeczeństwa, które w przyszłości skutkować będą uszczupleniem zasobów pracy. Współcześnie innowacje są zatem czynnikiem pobudzającym aktywność gospodarczą, a także generującym wyższą wartość dodaną, a przez to także wpływającym na wzrost rentowności i płac. Wdrażanie innowacji stanowi więc sposób na przyspieszenie wzrostu gospodarczego, a przez to możliwość dołączenia do grona regionów bardziej rozwiniętych. Jednakże w województwie warmińsko-mazurskim wydatki na działalność badawczo-rozwojową wyrażone jako procent PKB są relatywnie niskie. W 2015 roku na Warmii i Mazurach nakłady te stanowiły 0,32% PKB, co plasowało region na 14. miejscu w kraju. Dla porównania w 2015 roku w skali kraju udział nakładów na B+R w PKB kształtował się na poziomie 1,0%. Również w sektorze przedsiębiorstw wydatki na działalność badawczo-rozwojową były niskie. Mimo, że w 2015 r. ich bezwzględna wartość (30,4 mln zł) była o 4,4 mln zł wyższa niż rok wcześniej, to udział w PKB pozostał na poziomie jedynie 0,06% (ostatnie miejsce w kraju). Niski poziom nakładów na działalność badawczo-rozwojową wynika między innymi z niskiego uprzemysłowienia regionu oraz dominacji w sektorze produkcyjnym relatywnie prostych technologicznie produktów. Sytuację tę mogą poprawić środki I osi priorytetowej *Inteligentna Gospodarka Warmii i Mazur* Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020, która m.in. zakłada urynkowanie działalności badawczo-rozwojowej, wzrost innowacyjności firm w obszarach inteligentnych specjalizacji, a także zwiększenie zastosowania innowacji w małych i średnich przedsiębiorstwach.
5. W województwie warmińsko-mazurskim ważną rolę w zapobieganiu i wykrywaniu wielu niebezpiecznych chorób odgrywają badania profilaktyczne. Skuteczne wdrażanie profilaktycznych programów zdrowotnych w dużym stopniu przyczyniło się do poprawy zdrowia i jakości życia mieszkańców naszego województwa, a w niektórych przypadkach do wczesnego wykrycia wielu niebezpiecznych chorób. Bezpośrednim efektem tych działań jest wysoki odsetek mieszkańców niewrażliwych na choroby zakaźne. Problemem naszego województwa jest natomiast wysoki

wskaźnik zapadalności na boreliozę i kleszczowe zapalenie mózgu. Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna oraz powiatowe stacje sanitarno-epidemiologiczne zrealizowały grupę projektów dotyczącą szczepień obowiązkowych i nieobowiązkowych tzw. zalecanych. Wzrost dostępności i jakości usług publicznych w zakresie opieki zdrowotnej osiągnąć było poprzez realizację 5 grup projektów obejmujących: profilaktyczne programy zdrowotne, edukacyjne programy zdrowotne, imprezy prozdrowotne, inwestycje, szczepienia ochronne oraz grupę inicjatyw składających się z działań edukacyjnych. W związku z powyższym, pożądane jest dalsze i konsekwentne realizowanie badań profilaktycznych i programów zdrowotnych, a tym samym zwiększenie środków finansowych na ten cel.

6. W dalszym ciągu niepokojącym zjawiskiem jest brakująca liczba lekarzy, co zdecydowanie utrudnia mieszkańcom naszego województwa dostęp do świadczeń zdrowotnych. Spowodowane to jest migracją lekarzy poza granice naszego województwa, a także ograniczoną liczbą przyznanych miejsc specjalizacyjnych dla lekarzy. W 2015 r. wskaźnik liczby lekarzy na 10 tys. mieszkańców wynosił 20,7 i był o 2,3 pkt. niższy od średniej krajowej. W 2016 r. wskaźnik ten wzrósł do 21,5 co nie przełożyło się na zmniejszenie dysproporcji w stosunku do średniej krajowej która wyniosła 2,4 pkt. (brak danych za 2017 r.). W związku z powyższym, pożądane jest podjęcie działań mających na celu umożliwienie lekarzom kształcenia specjalistycznego, stworzenie możliwości rozwoju zawodowego oraz stosowanie odpowiedniej polityki płacowej.
7. Województwo warmińsko-mazurskie w dalszym ciągu charakteryzuje się niskim procentem wytwarzania energii elektrycznej. Modernizacja optymalizująca parametry sieci energetycznej jest nadal niewystarczająca. Realizowane inwestycje nie są dostateczne, żeby sprostać wymaganiom zapotrzebowania na energię elektryczną w naszym regionie. Biorąc pod uwagę uwarunkowania przyrodnicze, możliwości ekonomiczne oraz uwarunkowania prawne, produkcja energii elektrycznej w województwie powinna skupiać się na odnawialnych źródłach energii, co jest zgodne z polityką Unii Europejskiej w zakresie przeciwdziałania emisji zanieczyszczeń do atmosfery. W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 przewidziano działanie bezpośrednio dedykowane zwiększeniu udziału odnawialnych źródeł energii w ogólnym bilansie energetycznym regionu. W osi IV *Efektywność energetyczna* wyszczególniono działanie 4.1 *Wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych*. Projekty polegają mają przede wszystkim na budowie, rozbudowie oraz przebudowie infrastruktury mającej na celu produkcje energii elektrycznej i/lub ciepłej z OZE (w szczególności jednostek o małej mocy wytwarzania) oraz budowie/modernizacji sieci dystrybucyjnych umożliwiających połączenie jednostek wytwarzania energii elektrycznej ze źródeł OZE do Krajowego Systemu Elektroenergetycznego, realizowane przez operatorów systemu dystrybucyjnego na sieci o niskim i średnim napięciu (poniżej 110 kV). W większości składane wnioski dotyczą budowy instalacji fotowoltaicznej.⁵¹
8. Obecne czasy to dynamiczny rozwój społeczeństwa informacyjnego, w którym istotnym bodźcem stymulującym wzrost jest umiejętność pozyskiwania, gromadzenia i przetwarzania informacji dzięki wykorzystaniu technologii informacyjnych i telekomunikacyjnych. Tym samym we współczesnym świecie wykorzystanie informacji stanowi znaczącą wartość ekonomiczną, społeczną i kulturową. Intensywny wzrost znaczenia informacji oraz usług świadczonych drogą elektroniczną, a tym samym wykorzystanie technologii informatycznych i komunikacyjnych w gospodarce, administracji rządowej i samorządowej, a także w życiu codziennym powoduje,

⁵¹ Informacja z systemu SL 2014 wygenerowana dnia 09.05.2018 r.

iż informatyzacja i komputeryzacja stają się coraz ważniejszym czynnikiem rozwojowym. Postęp w procesie budowania społeczeństwa widoczny jest także w województwie warmińsko-mazurskim. Na przykład, w 2016 roku w komputer osobisty z dostępem do Internetu wyposażonych było 71,4% gospodarstw domowych na Warmii i Mazurach (w kraju 74,0%). W porównaniu do 2013 roku odsetek ten w naszym regionie zwiększył się blisko o 10 punktów procentowych, w kraju wzrost ten był zaś niższy i kształtował się na poziomie 5,2 punktu procentowego. W województwie warmińsko-mazurskim wzrasta także odsetek przedsiębiorstw wykorzystujących Internet w kontaktach z administracją publiczną. W 2016 roku wynosił on 94,6% i był równy z odsetkiem krajowym. W porównaniu do 2013 roku jego wartość w naszym regionie wzrosła aż o 7,1 punktu procentowego, w kraju natomiast o 6,6 punktu procentowego. Tym samym na Warmii i Mazurach proces informatyzacji kontaktów przedsiębiorstw z administracją publiczną jest szybszy niż ma to miejsce przeciętnie w kraju.

Wykaz skrótów

B+R	Badania i rozwój
BAEL	Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności
BDL	Bank Danych Lokalnych
BERD	Business expenditure on research and development (Wydatki przedsiębiorstw na badania i rozwój)
BTS	Base transceiver station (stacja bazowa)
CIITT	Centrum Innowacji i Transferu Technologii
CKE	Centralna Komisja Egzaminacyjna
COSME	Program na rzecz konkurencyjności przedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw na lata 2014-2020
DG Regio	Dyrekcja Generalna Komisji Europejskiej ds. Polityki Regionalnej i Miejskiej
DK A, DK E	Droga kołowania
EWT	Europejska Współpraca Terytorialna
FTS	Federacja Tańca Sportowego
FR	Federacja Rosyjska
GERD	Gross domestic expenditure on research and development (Wydatki krajowe brutto na badania i rozwój)
GUS	Główny Urząd Statystyczny
IOB	Instytucja Otoczenia Biznesu
IRZiBŻ PAN	Instytut Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności P{Olskiej Akademii Nauk
ICT	Information and Communication Technologies (Technologie Informacyjno-Komunikacyjne)
IPiSS	Instytut Pracy i Spraw Socjalnych
IT	Information technology (Technologia Informacyjna)
JST	Jednostka samorządu terytorialnego
JRC	Joint Research Centre (Wspólne Centrum Badawcze)
KRS	Krajowy Rejestr Sądowy
LCS	Lokalne Centrum Sterowania
MŚP	Małe i Średnie Przedsiębiorstwa
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego)
NEET	Not in employment, education or training (osoby niezatrudnione, nie uczestniczące w edukacji lub szkoleniu)
OKE	Okręgowa Komisja Egzaminacyjna
OPN-T	Olsztyński Park Naukowo-Technologiczny
OSP	Ochotnicza Straż Pożarna

OZE	Odnawialne źródła energii
PES	Podmioty Ekonomii Społecznej
PKB	Produkt Krajowy Brutto
PO IiŚ	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020
PO IR	Program Operacyjny Inteligentny Rozwój na lata 2014-2020
POPW	Program Operacyjny Polska Wschodnia 2014-2020
PO WER	Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020
PPS	Płaszczyna odladzania
RDLP	Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych
RKS	Regionalny Komitet Sterujący
RPO WiM 2007-2013	Regionalny Program Operacyjny Warmia i Mazury na lata 2007-2013
RPO WiM 2014-2020	Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020
RSI/RSI	Regionalna Strategia Innowacyjności/Regional Innovation Strategy
SMS	System Monitorowania Strategii
SG	Straż Graniczna
TEN-T	Transeuropejska sieć transportowa
UE	Unia Europejska
UTW	Uniwersytet Trzeciego Wieku
UWM	Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
WDB	Wartość dodana brutto
WFOŚiGW	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie
WMARR S.A.	Warmińsko-Mazurska Agencja Rozwoju Regionalnego Spółka Akcyjna w Olsztynie
WN/SN/nn	Sieć elektroenergetyczna wysokiego napięcia/średniego napięcia/niskiego napięcia
WUP	Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie

Spis tabel, wykresów i map

Tabela 1	Wskaźniki celu głównego	5
Tabela 2	Wskaźniki celu strategicznego 1. Wzrost konkurencyjności gospodarki.....	10
Tabela 3	Wskaźniki celu strategicznego 2. Wzrost aktywności społecznej	14
Tabela 4	Wskaźniki cząstkowe wchodzące w skład syntetycznego wskaźnika aktywności społecznej w 2013 r. i 2016 r.	15
Tabela 5	Wskaźniki cząstkowe wchodzące w skład wskaźnika dostępności usług publicznych w 2013 r. i 2016 r.	16
Tabela 6	Wskaźniki celu strategicznego 3. Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych ..	17
Tabela 7	Wskaźniki cząstkowe wchodzące w skład syntetycznego wskaźnika efektów współpracy sieciowej w 2013 r. i 2016 r.	19
Tabela 8	Wskaźniki celu strategicznego 4. Nowoczesna infrastruktura rozwoju	19
Tabela 9	Wskaźniki cząstkowe wchodzące w skład syntetycznego wskaźnika infrastruktury w 2013 r. i 2016 r.	21
Tabela 10	Wskaźniki celu operacyjnego 1.1. Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój inteligentnych specjalizacji	27
Tabela 11	Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 1.1. Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój inteligentnych specjalizacji	30
Tabela 12	Wskaźniki celu operacyjnego 1.2. Wzrost innowacyjności firm	31
Tabela 13	Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 1.2. Wzrost innowacyjności firm	33
Tabela 14	Wskaźniki celu operacyjnego 1.3. Wzrost liczby miejsc pracy	34
Tabela 15	Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 1.3. Wzrost liczby miejsc pracy	37
Tabela 16	Wskaźniki celu operacyjnego 2.1. Rozwój kapitału społecznego	37
Tabela 17	Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 2.1. Rozwój kapitału społecznego	40
Tabela 18	Wskaźniki celu operacyjnego 2.2. Wzrost dostępności i jakości usług publicznych	40
Tabela 19	Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 2.2. Wzrost dostępności i jakości usług publicznych	44
Tabela 20	Wskaźniki celu operacyjnego 3.1. Doskonalenie administracji	44
Tabela 21	Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 3.1. Doskonalenie administracji	46
Tabela 22	Wskaźnik celu operacyjnego 3.2. Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej	46
Tabela 23	Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 3.2. Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej	49
Tabela 24	Wskaźniki celu operacyjnego 4.1. Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności	50
Tabela 25	Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 4.1 Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności	53
Tabela 26	Wskaźniki celu operacyjnego 4.2. Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii	53
Tabela 27	Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 4.2. Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii	55

Tabela 28	Wskaźniki celu operacyjnego 4.3. Poprawa jakości i ochrona środowiska	55
Tabela 29	Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 4.3. Poprawa jakości i ochrona środowiska	57
<hr/>		
Wykres 1	PKB per capita wg województw w cenach bieżących – 2015 rok (w zł).....	6
Wykres 2	PKB per capita w województwie warmińsko-mazurskim (w zł) i jego relacja do średniej krajowej (Polska=100) w latach 2004-2015	6
Wykres 3	Relacja PKB per capita do UE-28 według parytetu siły nabywczej waluty w latach 2004-2015 (UE-28=100)	7
Wykres 4	Udział aktywnych zawodowo w wieku produkcyjnym w ogóle mieszkańców w wieku produkcyjnym w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2013-2016 (w %)	8
Wykres 5	Stopa bezrobocia w województwie warmińsko-mazurskim na tle kraju w latach 2004-2017 (w %)	9
Wykres 6	Wskaźniki ubóstwa w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2013-2016 (w %)	10
Wykres 7	Wartość dodana brutto na 1 pracującego w cenach bieżących w 2015 roku (w zł) według województw	11
Wykres 8	Struktura wartości dodanej brutto w województwie warmińsko-mazurskim i Polsce w 2015 r.	12
Wykres 9	Zmiany w strukturze WDB w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2013-2015	12
Wykres 10	Nakłady na działalność B+R jako % PKB w 2015 r. (w %)	13
Wykres 11	Liczba pracujących w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2013-2016	14
Wykres 12	Odsetek przedsiębiorstw wykorzystujących Internet w kontaktach z administracją publiczną w 2016 roku (w %)	18
Wykres 13	Liczba działań w celach strategicznych Strategii w latach 2016-2017	22
Wykres 14	Liczba projektów i inicjatyw w celach strategicznych Strategii	23
Wykres 15	Liczba projektów i inicjatyw w celach operacyjnych Strategii w latach 2016-2017	23
Wykres 16	Struktura wydatków poniesionych na realizację Strategii wg celów strategicznych	24
Wykres 17	Struktura wydatków poniesionych na realizację Strategii wg celów operacyjnych	25
<hr/>		
Mapa 1	Relacja PKB per capita do UE-28 według parytetu siły nabywczej waluty w 2015 roku (UE-28=100)	7

**URZĄD MARSZAŁKOWSKI
WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO**

10-562 Olsztyn, ul.Emilii Plater 1
T: +48 89 521 93 00
E: dpr@warmia.mazury.pl
W: www.warmia.mazury.pl